

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ A.B.D.
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ B.D.

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**4-7 YAŞ ÇOCUKLARIN AİLE KONUSU RESİMLERİNİN DUYGUSAL
YÖNLERİ**

Danışman
Doç. Dr. Susran Erkan EROĞLU

Hazırlayan
F. Merve KETENCİ

KONYA- 2015

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü
Bilimsel Etik Sayfası

Adı Soyadı	Fazilet Merve KETENCİ
Numarası	124211001010
Ana Bilim / Bilim Dalı	Aile Danışmanlığı ve Eğitimi A.B.D. / Aile Danışmanlığı ve Eğitimi B.D.
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tezin Adı	4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü
Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Adı Soyadı	Fazilet Merve KETENCİ	
Numarası	124211001010	
Öğrencinin	Ana Bilim / Bilim Dalı	Aile Danışmanlığı ve Eğitimi A.B.D. / Aile Danışmanlığı ve Eğitimi B.D.
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç.Dr. Susran Erkan EROĞLU
Tezin Adı	4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan 4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri başlıklı bu çalışma 23/06/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Doç. Dr. Susran Erkan Eroğlu		
Prof. Dr. Abdullah Topcuoğlu		
Doç. Dr. Muhittin Galışkan		

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı	Fazilet Merve KETENCİ
Numarası	124211001010
Ana Bilim / Bilim Dalı	Aile Danışmanlığı ve Eğitimi A.B.D. / Aile Danışmanlığı ve Eğitimi B.D.
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Susran Erkan EROĞLU
Tezin Adı	4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

ÖZET

Çocuklar içlerinde saf ve masum duyguları barındıran çok özel insanlardır. Her çocuk bir aileyi simgeler. Çizilen resimler çocuğun yaşadığı aileyi tanıma fırsatı sağlarken, çocuğun varsa çeşitli psikolojik sorunlarını da gündeme getirir. Onlar sözel olarak anlatmakta zorlandıkları veya çekindikleri durumları resimleriyle dile getirirler. Çocuklar genel olarak 2 yaşından itibaren kalem tutup verilen kâğıda çeşitli karalamalar yapmaya başlarlar. Ancak bu çizimler çocuğun yaşamına dair net bilgiler vermez. Nitekim 4 yaşına gelen çocuk şema öncesi döneminde etkisi ve hayal gücünün desteği ile bize sahip olduğu aile hakkında anlamamızı kolaylaştıran çizimler yapar.

Çocukların çizdikleri aile konulu resimler, içinde yaşanılan sosyal çevrenin çocuk üzerindeki etkilerinin belirlenmesinde araç olarak kullanılabilir.

Unutmayalım ki her çocuk bir ailedir. Bu çalışma 4-7 yaş çocukların çizmiş oldukları resimlerden aile yaşantılarının duygusal yönlerini çizdikleri resimler yoluyla anlamlandırmak amacıyla hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Aile, Sosyal Çevre, Çocuk Resimleri

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı	Fazilet Merve KETENCİ
Numarası	124211001010
Ana Bilim / Bilim Dalı	Aile Danışmanlığı ve Eğitimi A.B.D. / Aile Danışmanlığı ve Eğitimi B.D.
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Susran Erkan EROĞLU
Tezin İngilizce Adı	Emotional Aspects Of Pictures Related To Family Of Children At The Age Of 4-7

SUMMARY

Children are special people who include innocent and pure feelings. Each child symbolizes a family. The drawings provide an opportunity for knowing his family. Besides, it brings his psychological problems up if he has. Children express situations and feelings, which they have difficulty in explaining verbally or they abstain from, with their drawings.

Children usually hold pencil at the age of 2 and then start to do various scribbles on the paper that is given. But, these drawings do not give the specific knowledge about his life. However, a child who is 4 years old does drawings which facilitate our understanding his family with the support of his imagination and the effect of pre-schema period.

The pictures related to their families that children draw can be used a tool for specifying the effects of social environment on children.

We must remember that each child is a family. This study is prepared on the purpose of making sense of children's family lives with the pictures that children at the age of 4-7 draw.

Key Words: Child, Family, Social Environment, Child Drawings

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
SUMMARY	v
RESİM LİSTESİ	xi
1.1.1.Karalama Dönemi(2-4 yaş) 19.....	xi
1.1.3.Şematik Dönem(7-9 yaş) 24.....	xi
ÖNSÖZ.....	xii
ARAŞTIRMANIN AMACI ve YÖNTEMİ	xiii
GİRİŞ	1
A.ÇOCUK ve RESİM.....	2
1.1. ÇOCUK ÇİZİMLERİNİN GELİŞİM AŞAMALARI	4
1.1.1.Karalama Dönemi(2-4 yaş).....	5
1.1.2.Şema Öncesi Dönem(4-7 yaş)	8
1.1.3.Şematik Dönem(7-9 yaş)	12
1.1.4.Gerçeklik Dönemi(9-12 yaş).....	12
1.1.5.Mantık Dönemi(12-14 yaş).....	13
1.2. ÇOCUK ÇİZİMLERİNDE DETAYLAR.....	14
1.2.1. Renk Seçimi	14
1.2.2.Kâğıtta Yer ve Yön seçimi.....	18
1.2.3.İnsan Figürleri.....	19
1.2.4.Ev Çizimleri	30
1.2.5.Doğa Figürleri.....	36
1.3.Çocuk Çizimlerinde Aile Konulu Resimlerin Duygusal Yönleri	38
1.3.1. 2-4 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	38
1.3.2. 4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	39
B.ÇOCUK RESİMLERİ.....	47
1.RESİM	47
2.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	47
2.1.1.Renk seçimi.....	47
2.1.2.Kâğıtta yer yön seçimi	47
2.1.3.İnsan Figürleri.....	48
2.1.4.Ev çizimi	48
2.2.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	49
2.RESİM	49
2.3.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	49
2.3.1.Renk seçimi.....	49
2.3.2.Kağıtta yer yön seçimi	50

2.3.3.İnsan Figürleri.....	50
2.3.4.Doğa çizimleri.....	51
2.4.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	51
3.RESİM	52
2.4.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	52
2.5. 4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	54
4.RESİM	54
2.5.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	55
2.6. 4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	56
2.6.1.Aile Üyelerinden Birinin Eksik Çizilmesi	56
2.6.2.Aile Üyelerinden Birinin Küçük Çizilmesi.....	56
5. RESİM	56
2.6.3.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	56
2.7.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	58
6. RESİM	59
2.7.1.ÇOCUK ÇİZİMİNDE DETAYLAR	59
2.8.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	60
2.8.1. Aile Üyeleri Arasına Nesne Çizilmesi	60
2.8.2.Aile Üyelerinden Birinin Büyük Çizilmesi.....	61
2.8.3.Aile Üyelerinden Birinin Abartılı Çizilen Vücut Parçalar.....	61
2.8.5.Ev Çizimi	61
2.8.6.Doğa Figürleri.....	62
2.9.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	62
7. RESİM	62
2.9.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	63
2.10.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	64
2.10.1.Aile Üyelerinden Birinin Eksik Çizilmesi	64
2.10.2.Aile Üyelerinden Birinin Büyük Çizilmesi.....	64
8. RESİM	64
2.11.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	65
2.12.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	66
2.12.1.Aile Üyelerinin Eksik veya Abartılı Çizilen Vücut Uzuvarları	66
9. RESİM	66
2.12.2.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	67
2.13.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	68
10. RESİM	69

2.13.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	69
2.14.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri.....	71
2.14.1.Aile Üyelerinden Birinin Eksik Çizilmesi.....	71
2.14.2.Aile Üyelerinden Birinin Büyük-Küçük Çizilmesi.....	71
11.RESİM	71
2.14.3.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	72
2.15.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri.....	74
2.15.1.Aile Üyelerinden Birinin Büyük Çizilmesi.....	74
12. RESİM	74
2.15.2.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	74
2.16.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri.....	76
13.RESİM	77
2.16.1.ÇOCUK ÇİZİMİNDE DETAYLAR.....	77
2.17.1.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri.....	78
14. RESİM	79
2.17.2.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	79
2.18.1.Aile Üyelerinden Birinin Eksik Çizilmesi.....	81
2.18.2.Aile Üyeleri Arasına Nesnelere Çizilmesi.....	81
2.18.3.Aile Üyelerinden Birinin Büyük-Küçük Çizilmesi.....	81
15.RESİM	81
2.18.4.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	82
2.19.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri.....	84
2.19.1.Aile Üyeleri Arasına Nesne Çizilmesi.....	84
2.19.2.Abartılı –Eksik Çizilen Vücut Uzuvarları.....	84
16.RESİM	85
2.19.3.ÇOCUK ÇİZİMİNDE DETAYLAR.....	85
2.20.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri.....	86
17.RESİM	87
2.20.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	87
2.21.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri.....	89
2.21.1.Aile Üyelerinden Birinin Eksik Çizilmesi.....	89
2.21.2.Aile Üyelerinin Eksik Çizilen Vücut Uzuvarları.....	89
18.RESİM	90
2.21.3.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	90
2.22.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri.....	92
2.22.1.Aile Üyelerinden Birinin Eksik Çizilmesi.....	92

2.22.2.Aile Üyeleri Arasına Nesnelere Çizilmesi.....	92
2.22.3.Aile Üyelerinin Eksik Çizilen Vücut Uzuvarları.....	92
19.RESİM	93
2.23.4.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	93
2.24.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri.....	95
2.24.1.Aile Üyelerinin Eksik Çizilmesi	95
2.24.2.Aile Üyeleri Arasına Nesnelere Çizilmesi.....	95
2.24.3.Aile Üyelerinden Birinin Büyük/Küçük Çizilmesi.....	95
2.24.3.4.Aile Üyelerinin Abartılı Çizilen Vücut Uzuvarları.....	95
20.RESİM	96
2.24.4.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	96
2.25.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri.....	98
21.RESİM	99
2.25.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	99
2.26.4-7 Yaş Çocuk Çizimlerinde Aile Konulu Resimlerin Duygusal Yönleri	100
22.RESİM	101
2.26.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	101
2.27.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri.....	102
23.RESİM	102
2.27.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	103
2.28.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	104
24. RESİM	105
2.28.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	105
2.29.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	106
25. RESİM	107
2.29.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	107
2.30.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	108
26.RESİM	109
2.30.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	109
2.31.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	110
27. RESİM	111
2.31.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	111
2.32.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerin Duygusal Yönleri	112

28. RESİM	113
2.32.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	113
2.33.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	114
29. RESİM	115
2.33.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	115
2.34.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	116
30. RESİM	117
2.34.1.Çocuk Çiziminde Detaylar.....	117
2.35.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	117
31.RESİM	118
2.35.1.ÇOCUK ÇİZİMİNDE DETAYLAR	119
2.36.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri	120
2.26.1.Aile Üyelerinden Birinin Eksik Çizilmesi	120
2.36.2.Aile Üyelerinde Eksik Çizilen Vücut Uzuvarları	120
SONUÇ.....	121
KAYNAKÇA	124
EKLER.....	126

RESİM LİSTESİ

1.1.1.Karalama Dönemi(2-4 yaş)	7
1.1.3.Şematik Dönem(7-9 yaş).....	12
1.1.4.Gerçeklik Dönemi(9-12 yaş).....	13
1.1.5.Mantık Dönemi(12-14 yaş).....	14
1.2.3.İnsan Figürleri.....	20
1.2.4.Ev Çizimleri.....	30
1.2.4.1.2.Kare Ev	34
1.2.4.5.Kapı	35
1.2.4.7.Baca	36
1.3.2.1.Aile Üyelerinden Birinin Eksik Çizilmesi	40
1.3.2.2.Aile Üyeleri Arasına Nesnelere Çizilmesi	41
1.3.2.3.Aile Üyelerinden Birinin Büyük Çizilmesi	43
1.3.2.4.10.Ayaklar.....	45
1.3.2.6.Ailedeki İletişim Kopukluğunun Çizilmesi.....	46

ÖNSÖZ

Çocuklar içlerinde kendilerine özel dünyaları barındıran çok özel insanlardır. Çocuğun var olan yaratıcılığının gelişmesinde ilk basamağı oluşturan okul öncesi eğitim ve bu dönemde uygulanan sanat etkinlikleri büyük önem taşımaktadır. Önemli sanat etkinliği olan çocuk çizimleri, çocuğun zihinsel, duyumsal-devimsel gelişim evrelerine bağlı olarak onların iç dünyalarını yansıtmaktadır. Bu yüzden çocuk psikolojisinin en önemli araçlarından biridir. Bu araştırma 4-7 yaş çocukların aile konulu resimlerinin duygusal yönlerini anlayabilmek ve bu anlamlandırmaların aile ve çocuk ilişkisine olumlu yönde katkılar sağlayabilmesi ve bu konuyla ilgili çalışmalara temel oluşturması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde birçok değerli insanın katkısı olmuştur. Özellikle araştırmanın her aşamasında bana sabırla destek olan, bilgi ve deneyimlerini esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Susran Erkan Eroğlu'na sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Araştırmanın yürütülmesinde değerli fikirleri ile bana destek olan Prof. Dr. Abdullah Topçuoğlu'na, Doç. Dr. Nadir Çeliköz'e, çevirilerde yardımını esirgemeyen Tubanur Pirdal'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Araştırmaya gönüllü olarak katılan, araştırmanın verilerini oluşturan öğretmen arkadaşlarıma ve onların sevgili velileriyle görüşmemi sağlayan, yardımlarını esirgemeyen okul yöneticilerine ve adını sayamadığım tüm arkadaşlarıma destekleri ve yardımları için teşekkür ederim.

ARAŞTIRMANIN AMACI ve YÖNTEMİ

Bu araştırmanın temel amacı, 4-7 yaş çocukların aile konulu resimlerinin duygusal yönlerini anlamlandırabilmektir. Normal gelişim gösteren veya özel gereksinimli 4-7 yaş arası çocukların çizdiği 31 resim incelenmiştir.

Bu amaçla aŐağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Normal gelişim gösteren veya özel gereksinimli 4-7 yaş arası çocukların aile konulu resimlerinde çocukların kullandığı boyaların renklerinin psikolojik anlamları nedir?
2. Normal gelişim gösteren veya özel gereksinimli 4-7 yaş arası çocukların aile konulu resimlerinde aile bireylerinde herhangi bir eksik veya aile dışından resme eklenmiş bir çizim var mıdır?
3. Normal gelişim gösteren veya özel gereksinimli 4-7 yaş arası çocukların aile konulu resimlerinde sağ/sol, üst/alt ve orta kısma neler çizilmiştir?
4. Normal gelişim gösteren veya özel gereksinimli 4-7 yaş arası çocukların aile konulu resimlerinde çizdiği insan figürlerinin vücut uzuvlarında abartılı veya eksik parça var mıdır?
5. Normal gelişim gösteren veya özel gereksinimli 4-7 yaş arası çocukların aile konulu resimlerinde doğa figürü kullanılmış mıdır?
6. Normal gelişim gösteren veya özel gereksinimli 4-7 yaş arası çocukların aile konulu resimlerinde doğa figürü kullanılmışsa bunlar nelerdir?
7. Normal gelişim gösteren veya özel gereksinimli 4-7 yaş arası çocukların aile konulu resimlerinde ev figürü var mıdır?
8. Normal gelişim gösteren veya özel gereksinimli 4-7 yaş arası çocukların aile konulu resimlerinde ev figürü varsa çatı, merdiven, pencere, kapı vb. ev unsurlarının çizimleri nasıldır?
9. Normal gelişim gösteren veya özel gereksinimli 4-7 yaş arası çocukların aile konulu resimlerinde çizilen insan figürlerinin arasına nesne konulmuş mudur?

10. Normal gelişim gösteren veya özel gereksinimli 4-7 yaş arası çocukların aile konulu resimlerinde insan figürlerinden büyük ya da küçük çizilen varmıdır?

Normal gelişim gösteren veya özel gereksinimli 4-7 yaş arası çocukların çizdiği 31 resim bu soruların yanıtları analiz edilerek çizilen resimler anlamlandırılmıştır. Çizimlerde görülen olumsuz durumlar aileyle yapılan görüşmelerle desteklenmiştir. Bu amaçla aile uygun yardıma yönlendirilmişlerdir.

GİRİŞ

Aile toplumla ilgili en küçük sosyal birimdir. Birey için hayat merkezi, bireyin içinde bulunduğu en önemli ve asli sosyal grup, üyeleri arasındaki ilişkilerden ve ilişkilerin yapılaşmasından doğan bir birimdir.

Kişilerin sağlıklı bireyler olmaları, yaşadıkları ailenin işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirmesiyle mümkündür. Sağlıklı ailelerden gelen kişiler ruhsal yönden daha sağlıklıdırlar. Yani bunalım ve şüphecilik göstermezler. Olumsuz olaylardan hemen endişeye kapılmazlar. Geleceğe yönelik olumlu beklentileri vardır. Sağlıksız ailelerden gelenlerde ise, içe kapanık, bağımlı, çevresiyle iyi ilişki kuramayan, şüpheli, geleceğe olumsuz bakan kişilik yapıları gözlenmektedir(Işıloğlu,2006).

Sağlıksız anne baba ilişkilerinin sonucunda boşanma görülebilir. Boşanma ile son bulan ailenin çocuğu, sosyalleştirişi doğal bir çevreden yoksun kalmış olur. Bunu sözel olarak ifade etmekte zorlanan çocuklar, sosyal olarak gerileyip gelişimlerine olumsuz etkide bulunmuş olunabilir.

Çocuklar var olan yaratıcılığının geliştirilmesinde ilk basamağı oluşturan okul öncesi eğitim ve bu dönemde uygulanan sanat etkinlikleri büyük önem taşımaktadır (Özalp,2009).

Çocuk, çizdiği resimler aracılığıyla iç dünyasını, bilinçdışı isteklerini, duygularını aktarır. Resim, çocuğun kendi duygu ve düşüncelerinin bir ürünü olduğu için okulöncesi dönemde çok önemlidir. Çocuk resmi, çocuğun zihinsel, duygusal-devimsel gelişim evrelerine bağlı olarak onun iç dünyasındaki gizli duygularını yansıtır, yasanmış bir deneyimini anlatır. Başka bir deyişle resim yapma çocuğa kendisini ifade etme olanağı sağlar. Bu yüzden de çocuk psikolojisinin vazgeçilmez aracıdır (Samurçay, 2006).

A.ÇOCUK ve RESİM

Resim, çocuğun psiko-pedagojik açıdan kendisini bize tanıtmaya yarayan bir ölçüt olduğu gibi, onun zekâ, kişilik, yakın çevre özellikleriyle iç dünyasını yansıtmaya yarayan bir ifade aracı olarak da büyük önem taşır.

Çizme, boyama, inşa etme gibi etkinlikler karmaşık süreçlerden oluşur. Çocuk bu çabaları sırasında çeşitli öğeleri birleştirerek anlamlı bir bütün oluşturur, böylelikle deneyim kazanır. Seçme, yorumlama ve yenileme, bu etkinliklerde dikkati çeken diğer işlemlerdir. Resim faaliyeti sırasında birey, konu seçimi ve yorumlamasıyla salt bir resim örneği vermemekte, resimden öte bilgiler de sunmaktadır. Çocuk, bize resmiyle adeta kendisinin bir parçasını yansıtmakta, olaylar hakkındaki duygu, düşünce ve görüş biçimlerini dile getirmektedir. Çocuk için resim, dinamik bir faaliyet örneği ve yalın bir anlatım aracıdır. Çocuğun bize kendisini yansıtmayı ve olaylar hakkındaki duygu ve düşüncelerini ifade etmesinde, yalın bir anlatım aracı olan resmin önemi büyüktür. Resim etkinliğinin aynı zamanda sözsüz dili oluşturması ve bu yolla anlatımın kolay olması, yaşı ya da kişilik özellikleri dolayısıyla sözlü iletişim kurmakta güçlük çekilen çocukları tanımada da önemli bir teşhis aracı olmasını sağlamaktadır(Yavuzer,2011).

Çocuğun var olan yaratıcılığının geliştirilmesinde ilk basamağı oluşturan okulöncesi eğitim ve bu dönemde uygulanan sanat etkinlikleri büyük önem taşımaktadır(Özalp,2009).

Çocuk, çizdiği resimler aracılığıyla iç dünyasını, bilinçdışı isteklerini, duygularını aktarır. Resim, çocuğun kendi duygu ve düşüncelerinin bir ürünü olduğu için okulöncesi dönemde çok önemlidir. Çocuk resmi, çocuğun zihinsel, duyumsal-devimsel gelişim evrelerine bağlı olarak onun iç dünyasındaki gizli duygularını yansıtır, yasanmış bir deneyimini anlatır. Başka bir deyişle resim yapma çocuğa kendisini ifade etme olanağı sağlar. Bu yüzden de çocuk psikolojisinin vazgeçilmez aracıdır(Samurçay, 2006).

Çocuk resmi ile ilgilenen bilim adamları “Çocuk bildiğini mi yoksa gördüğünü mü çizer?” konusunda araştırmalar yapmışlardır. Çocukların resimlerinde görülen bazı anlatımlar kimi bilim adamlarını “çocuk bildiğini çizer” görüşüne götürmüştür.

Çocukların resimlerinde görülen bir nesnenin görünmeyen yanların gösterilmesi, bir evin ya da bir arabanın içinin de gösterilerek çizilmesi bu görüşü desteklemektedir. Çocuklar resimlerinde bakış açısı nereden olursa olsun “ben bunu

biliyorum” dercesine çizdikleri nesnenin bildiği bütün özelliklerini göstermektedirler.

Zamanla çocuk, bildiklerine gördüklerini, gördüklerine bildiklerini eklemeye baslar. Karşılaştıklarından çıkardığı anlamlar zenginleşir ve her geçmiş yaşantının bunda rol oynadığı görülür. Çocuklar bir şeyin ne olduğunu, ne ise yaradığını anlamakta her geçen gün biraz daha ustalaşmakta ve gittikçe daha fazla ön bilgiye ve ipucuna ihtiyaç duymaya başlamaktadır (Buyurgan ve Buyurgan 2007).

Çocuğun sanatsal gelişimi ile ilgili basta sanat eğitimcileri olmak üzere psikologlar, estetikçiler, eğitimciler, sanatçılar ve tarihçiler birlikte çalışarak bugüne kadar konuya ilişkin değişik alternatifler yaratarak uygulama alanlarını geliştirmişlerdir. Çocuk resimleri ile ilgili bilinen en eski çalışmanın, 1885 yılında Ebezer Cooke adlı araştırmacı tarafından yayınlanan makalenin olduğu belirtilmiş ve 1887 yılında Corrado Ricci'nin İtalyan çocuklarının çizimlerini rapor halinde yayınlanmış olduğu ifade edilmiştir. Ancak çocuk resimlerine gerçek anlamda ilk dikkatlerin çekilmesi 20. yüzyılın başında her türlü olağandışı görüntünün sanata girdiği akademik ölçülerin reddedildiği ve sanatsal yaratmada yeni kaynakların arandığı zamana rastlar. Çocukların karalamalarından ve çizgilerinden ipuçları yakalamaya yönelik araştırmalara ve bu karalamalardan insanın gelişimine ilişkin veriler elde etmeye dönük çalışmalar da yine bu yüzyıllarda başlanmıştır (Dülger,2008).

Çocuğun resimsel faaliyetleri, hiç kimsenin yardımına ihtiyaç duymadan, özgürce ve içinden geldiğince yaptığı faaliyetlerdir. Bu faaliyetleri sırasında çocuk denemeler yapmakta, ortaya çıkan resmi yeni bir anlatımla kendine göre ifade etmektedir. Onun bu çabalarının temelinde çocuksu bir yaratıcılık yatmaktadır.

Yetişkinlerin anlamakta zorluk çektiği bu çizimlerin, çocuk için bir anlamı ve açıklaması vardır. Bu nedenlerden dolayı çocuk resimleri, yetişkinler tarafından dikkatli bir şekilde izlenmelidir(Yolcu 2001).

1920 yılları arasında oldukça fazla olduğu dikkati çekmektedir. Bu dönemde birçok değişik ülkede kendiliğinden çizilmiş olan çocuk resimlerini biriktirme, onları betimleme ve sınıflandırma çabaları görülmüştür. Önceleri birçok araştırmacı tarafından çocuk resminin onun zihnindeki imajın kopyası olduğu görüşü savunuluyor, bu nedenle de çocuk resmi çocuğun duygu ve düşüncelerinin penceresi olarak kabul ediliyordu. Bu dönemde çok sayıdaki çocuk resmi üzerinde

araştırmalar yapılmış, resimler çizenin sosyokültürel yapısına göre de sınıflandırılmıştır.

ocuk resmiyle ilgili önemli görüşlerin başında gelişim aşamalarına göre ocuk resmini sınıflandıran görüşler gelir. Belki de ocuk resmiyle ilgili yapılan ilk araştırmaların elde etmiş olduğu en büyük başarı, ocuk resminin gelişim aşamalarını temel alarak sınıflandırma girişimidir. ocuk resmindeki bu gelişim aşamalarını tanımlama konusunda özellikle Kerschensteiner, Rouma ve Luquet'nin önemli katkıları olmuştur.

1940'tan sonra ocuk resimlerine karşı yeni bir ilgi doğmaya başladı. Bu ilgi, çocukların resimlerine duygularını ve güdülerini yansıttıkları varsayımından kaynaklanmaktaydı. 1950'li yıllarda ise testlere olan ilginin artmasına paralel olarak çocuğun çiziminin onun zihinsel ve duygusal durumuyla ne lde ilişkili olduğu araştırılmaya başlandı. Özellikle son 15 yıl içerisinde çizimler, bilişsel süreçlerin bir ürünü olarak bilgi-işleme temelinde deneysel yöntemlerle incelenebilmiştir.

1.1. ÇOCUK ÇİZİMLERİNİN GELİŞİM AŞAMALARI

Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimine paralel olarak sanat faaliyetlerinde de belirgin bir değişim dikkatimizi çeker. Kâğıda yapılan ilk işaret ve çizgi giderek birer sanat evresine dönüşerek ergenlik dönemine kadar gelişimini sürdürür.

Zaman zaman duran ama daha sonra yerini bir sonraki evreye bırakan bu sanat gelişimini belirtmek ve anlatmak oldukça zordur. Yalnız sanatın sürekli gelişen bir süreç olduğunu belirlemek yerinde olur. Her ocuğun bir sanat evresinde diğerine aynı zamanda ulaşması söz konusu değildir. Ancak yine de çocukların hemen hemen hepsi -üstün ve geri zekâlı çocukların dışında- gelişimin diğer yüzlerinde olduğu gibi sanatın gelişimi açısından da aynı yaşlarda aynı evrelerden geçerler.

Çok genel bir yargıda bulunacak olursak çocuklar bydkce resimleri daha ayrıntılı, daha oranlı ve daha gerçekçi olur. Bununla birlikte resimlerinin gelişmesi açısından her evrede çocukların yaptıkları resimleri niteleyen bazı çarpıcı ve ok ayırıcı özellikler bulunur (Yavuzer, 2011).

ocuk resmiyle ilgili önemli gelişmelerin başında, gelişim aşamalarına göre ocuk resmini sınıflandıran görüşler gelmektedir. Bu gelişme ile ilgili açıklamaların olmasının sebebi ise en çok bu konuda başarılı sonuçların elde

edilmesidir. Daha sonraki çalışmalarda çocuk resimlerinde sınıflandırma ve tanımlama konularına yer verilmiştir. Bu konuda Kerschenstiner (1905) okul çocukları üzerinde yaptığı araştırmalar sonucunda yaş kriterine göre çocuk resminde üç kategori ortaya çıkarmıştır. Bunlar: 1- Şematik, 2- Görsel ve 3- Üç boyutlu mekânı temsil eden resimlerdir (Şenel,1995). Ayrıca Klepsch ve Logie ise çocuklar çizer ve anlatır adlı yapıtlarında, çocuk resimlerindeki çizgilere 3 açıdan psikolojik yorum getirmişlerdir. Bunlar büyüklük, abartmalı çizgiler ve eksik bırakılan çizgilerdir (Doğru, Turcan ve Arslan,2008).

Çocuk resmindeki gelişimi beş evrede ele almak mümkündür.

1.1.1.Karalama Dönemi(2-4 yaş)

İlk yıllarda çocuk kâğıt üzerine gelişigüzel bir takım çizgiler çizer. Bu evre Karalama Evresi olarak tanımlanabilir. 18. ay dolaylarında çocuğun ilk karalama girişimleri dikkatimizi çeker. Aslında bu ilk işaret çocuğun gelişimi açısından önemli bir adım sayılabilir. O, kendini yalnız çizerek, boyayarak değil, yazılı bir biçimde de ifade etmeye başlamıştır (Yavuzer, 2011).Karalama aşaması sanatsal gelişim sürecindeki ilk basamaktır. Çocuğun ilk karalama aşamasına geçişi, kas gelişimine, zekâ, genel sağlık durumu ve resim çizmeye ayrılan zamana bağlı olarak birkaç hafta veya birkaç ay erken ya da geç olabilir(Can Yaşar ve Aral,2009).

Çocuk bir taraftan karalama yaparken bir taraftan da duyduğu sözcükleri tekrarlar. İki yaşındaki çocukların karalamaları birbirine benzemekle beraber psikolojik bir anlamı yoktur. Karalamalar genellikle kalem kaldırılmadan çoğu zaman yatay bazen dikey ileri geri çizgilerden ibarettir Genel olarak normal bir gelişim sürecini izleyen her çocuğun içgüdüsel olarak gerçekleştirdiği ilk eylemler gelişigüzel, belirsiz, bilinçli olmayan, kontrolsüz karalamalar seklindedir. Hem Luquet hem de Piaget, bu ilk dönem karalamalarını yalnızca oyun ve alıştıırma olarak görmüşlerdir. “Çocuğun ilk çizgileri el ile kolun hareketi sonucunda ortaya çıkan çizgilerdir. Her çıkan şekillere yeni şekiller eklenir (Kırışlıoğlu, 2002).

Genelde araştırmacılar ilk dönem karalamalarından çoğunun herhangi bir şeyi temsil etmek niyetiyle yapılmadığında birleşirler. Hem Luquet hem de Piaget, bu ilk dönem karalamalarını yalnızca oyun ve alıştıırma olarak görmüşlerdir.

Başlangıçta omuzdan gelen zikzak ve dairesel hareketler zaman içinde yerlerini dirsek ve elden gelen hareketlere bırakır. Bu hareketlerin karşılığında, önceleri yukarıdan aşağıya yapılmış karalamalar, eğri zikzaklar, dairesel çizgilerle kalın bir yumak oluşturan karalama örnekleri ortaya çıkar (<http://www.cocukergenpsikiyatrisi.org/tr>).

2-4 yaşlarına rastlayan karalama evresindeki gelişimin belirli bir düzen içinde olduğu görülür. Başlangıçta kâğıdın üzerine gelişigüzel konan işaretler şeklinde görülen karalama zamanla yetişkinler tarafından tanınabilecek düzeyde çizgilere dönüşür. 1;6 (bir sene altı ay) yaşla 4 yaş arasındaki dönemde de çizgilerde hızlı bir gelişimin olduğu dikkati çeker.

Genel anlamda bu karalamalar üç ana kategoride toplanır. Bunlar;

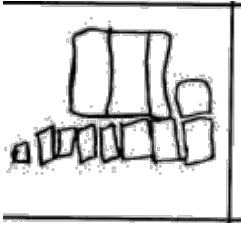
- a Kontrollü karalamalar,
- b İsimlendirilen karalamalar,
- c Rahatsızlığı dile getiren karalamalar ya da çizgilerdir.

Çocuk, kontrollü karalamaya başladıktan sonra görsel kontrolden ve yaptığı işaretlerden haberdar olur. Bir başka deyişle bunları keşfetmeye başlar. Çocukların çoğu bu tür karalamaları büyük bir coşkuyla yaparlar. Çünkü onlar için görme ve hareketle ilgili gelişim arasındaki koordinasyon başarı açısından büyük önem taşır. Göz-el koordinasyonunun görüldüğü bu kontrollü karalamada çocuk yeni hareketlerinden, yeni uyarımları keşfetmeye, keşfettikçe de haz duymaya başlar.

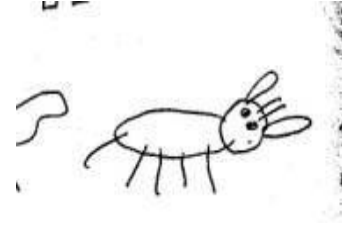
Çocuk, objelerin belirsiz ayrıntılarını fark etmesine rağmen bir süre daha gelişigüzel karalamalarını sürdürür ve çizgilerine hiçbir yorum getirmez. Ancak bir gün çocuk, çizgileriyle gerçek objeler arasında belli belirsiz benzeşmeler bulur ve artık onlar hakkında yorum yapmaya başlar.

İlk defa bir resim ürettiğini gören çocuk bundan büyük bir sevinç duyar. Ama bu sevinci pek uzun sürmez, çünkü çocuğun çizgilerinde fark ettiği benzerlik, başlangıçta rastlantıdan kaynaklanmış olduğu için hemen tekrarlamaz. Daha sonraları çizgilerinde yeniden benzerlikler belirir. Bundan sonra da çizgilerinin rastlantı sonucu değil, bir rahatsızlığı dile getiren karalamalarla birlikte bir objeye benzeyebileceğini anlar. İşte o anda çocuk her çizdiği için belli bir yorum getirmeye başlar (Yavuzer, 2011).

Karalama aşamasındaki çocuk 18.ayını doldurmuştur. Çizimlerde boylamasına hareketler yerini dairesel hareketlere bırakmaya başlar. İlk değişimler başka bir çocuğun çizimlerini izleyerek ve onu taklit ederek olur. Bu değişim çocuğun zihinsel ve fiziksel kontrol yapmaya başladığını gösterir. El, bilek ve kol kasları kontrol edilmeye başlamıştır. Çocukta artık zihin ve vücut işbirliği vardır. Karalamalar önce düzensiz şekildedir. Daha sonra boylamasına ve dairesel olmaya başlar. Araştırmalar sarmal(spiral) çizimler yapan çocuğun DNA molekülleri sarmaşığı gibi çizimlerinin nedeninin çocuğun aileye bağımlı olduğunu göstermektedir(Çankırlı,2008).

Bina çizimi (4 Yaş).

Hayvan figürü çizimi (4 Yaş).

İnsan figürü (4 Yaş).

İnsan figür (4 Yaş)

Bu aşamadaki çocuğun karalama şeklindeki yaratıcı yapıtı onun zihinsel ve coşkusal gelişimini yansıtır. Bu faaliyetten haz duyan çocuk, var gücüyle karalamasına devam eder. Ayrıca karalama faaliyeti, çocuğu kas gelişiminden haberdar eder. O, bu çizgilere baka baka giderek görsel kontrole sahip olur ve yarattıkça bağımsızlığını elde ettiğinin bilincine varır. Bu duygu da çocuğun gerginliğini azaltır.

Çocuğun, sanat yaşantılarıyla büyümesi için gerekli fırsatı yaratmak ve bencilliğinin ifadesi için önemli olan güven ve duyarlılığı geliştirmesinde yardımcı olmak, yaratıcı etkinlikler için birtakım malzeme ve çevresel ortam sağlamak gibi eylemlerin gerçekleştirilmesinde anne-babası ve yuva öğretmenin önemli bir rolü

vardır. Her şeyden önemlisi de, gittikçe artan bir derecede, çevresinden haberdar olma yeteneğinin gelişmesi ve yaratıcı eylemin teşvik ve onayı için gerekli destek ve güdüyü sağlamaktır. Bütün bu sorumluluklar doğrudan doğruya ana-baba veya öğretmenin omuzları üzerindedir(Yavuzer,2011)

1. Karalama		Nokta vuruşlar
2. Karalama		Tek dikey çizgi
3. Karalama		Tek yatay çizgi
4. Karalama		Tek sağa sola yatay çizgi
5. Karalama		Tek kavisli çizgi
6. Karalama		Çok sayıda dikey çizgi
7. Karalama		Çok sayıda yatay çizgiler
8. Karalama		Çok sayıda çapraz çizgiler
9. Karalama		Çok sayıda eğri çizgiler
10. Karalama		Yarım eğri çizgi
11. Karalama		Eğri, bükük kapalı çizgi
12. Karalama		Zig zag veya dalgalı çizgi
13. Karalama		Tek ilmik çizgi
14. Karalama		Çok sayıda ilmik çizgi
15. Karalama		Spiral çizgi
16. Karalama		Üst üste binmiş dolgu çember çizgiler
17. Karalama		Üst üste binmiş çember çizgiler
18. Karalama		Ayrık dairesel çizgiler
19. Karalama		Tek kesilmiş çember

Kellog'un karalama örnekleri

1.1.2.Şema Öncesi Dönem(4-7 yaş)

Karalama dönemi sonlarına doğru insan figürü çizmek için yapılan ilk girişimler oldukça basit ve eksiktir.3 yaş çocuğu çok tipik olarak adam resmini bir kafa olarak çizer, zira bu yaştaki çocuğa en önemli görünen kısım kafadır. Bu evrede çocukların çizimlerinin çoğu basit formüllere ya da şemalara dayandırılmış gibidir(Lowenfeld,1947;Akt.Yavuzer,2011).

Şema öncesi evresinde çocuk, canlandırmak istediği obje ya da kavramla ilişki kurma kaygısını yaşamaya başlar. Bu ona büyük bir doyum sağlar. Bu yeni resimler, yalnızca çocuk için değil, aynı zamanda ana-baba ve öğretmen için de önemlidir. Çünkü böylelikle, ellerinde çocuğun düşünme sürecinin somut bir kaydı bulunur.

Genelde, dört yaş civarında, çocuklar oldukça tanınabilecek biçimler çizmeye başlar. Bununla birlikte, kesin olarak bunların ne olduğunu söylemek

oldukça zordur. Ancak beş yaşlarında, insanlar, evler ya da ağaçlar tanınmaya başlar. Bu ön operasyonsal dönemdeki çocukta büyük ölçüde öznel; duyguların egemenliğindedir. Bu görüş kültürel ve mantıksal kısıtlamalarla biçimlendirilmiştir. Bunun sonucu olarak insan figürü çizimleri tipik olarak şematiktir ve resmi yapının temel olarak gördüğü şeye indirgenmiştir. Vücut oranları gerçek dışıdır; önemli sayılan şeyleri oransız bir biçimde büyük ve çizgisel perspektif hiç dikkate alınmaksızın ifade edilmiştir(Yavuzer,2011).

Dört yaş civarında, çocuklar oldukça tanınabilecek biçimler çizmeye baslar. Bu dönemde çocuk canlandırmak istediği nesne ya da kavramla ilişki kurma kaygısını yaşamaya başlar. Bu ona büyük bir doyum sağlar. Beş yaşlarında insanlar, evler ya da ağaçlar tanınmaya başlanır. Çocuk altı yaşına geldiğinde de şekiller konulu olmaya başlar. Vücut oranları gerçek dışıdır. Önemli sayılan şeyler oransız bir biçimde büyük ve çizgisel perspektif hiç dikkate alınmaksızın ifade edilmiştir (Özbaş, 2007).

Bu dönemde sembolik düşüncenin yanında konuşma becerisinin de gelişmesi ile çocuk oyuncak, eşya ve değişik nesnelere sürekli konuşur. Çocuk tek başına oyun oynasa da oyunda başka kişiler varmış gibi onlarla konuşur. Sembolik düşüncenin oldukça iyi gelişmiş olmasıyla da çocuk görmediği şeyleri bile hayal eder. Bu hayali resimlerine de yansır(Uluğ,1997).

3-4 yaşlarında hayal dünyaları gittikçe zenginleştiği için oyunları, resimleri ve anlattığı hikâyeleri de daha zengin ve renkli olmaya başlar(Geç,2010).Bu dönem çocuklarının çizdiği dairesel ve düz çizgilere baktığımızda bir insan veya hayvan figürü olduğunu tahmin edebiliriz. Bununla birlikte görsel düşünce de gelişmeye başlamıştır. Çizimler çocuğun ifade etmek istediği konunun önemini kavramış olduğunu gösterir. Objeler resim boyunca rastgele yerleştirilmiştir. Bu da çocukta henüz uzay ve mekân kavramının yerleşmediğini göstermektedir. Renk seçimi ise mantıksal olmaktan çok duygusaldır(Çankırlı,2008).

5 yaş çocuklarının çoğunluğu bir kafa ve gövde çizerler. Kafada gözler, bir burun ve bir ağız olur, kollar ve bacaklar ise arık gövdeden çıkar. Burt'e göre bu yaşta insan figürü oldukça doğru çizilir. Ancak bu taslak biçiminde simgesel bir şemadır. İlerleyen her yaşla boyun, parmaklar, kulaklar ve gözbebekleri gibi özellikler eklenir. Tek boyutlu olan yüz, iki boyutluluk özelliğine sahip olur ve

gövdenin çeşitli kısımları oran değişir. Örneğin 5 yaşındaki bir çocuk daha büyük bir çocuğa oranla genellikle daha büyük bir kafa çizer. Yaş ile birlikte kalem kontrolü de gelişir ve bu gelişim çizim kalitesini de etkiler.

İnsan resminin yanı sıra çocuk, yakın çevresinde ilişkide olduğu çok sayıdaki objeyi çizmeye başlar. Bu objeler kâğıt üzerinde gelişigüzel yer alır. Bu ilk sunuş girişimlerinde anne ve babaların fırsat hazırlamalarının önemli bir yeri vardır. Şema öncesi dönemdeki çocuklar kişilik ve gelişimlerinin özelliklerini vurgulayan türde resimlerini açıklamaya çalışırlar. Çocukla sağlıklı bir iletişim kuran ve onu iyi gözlemleyen bir yetişkin, çocuğun düşünceleri, ilgileri ve faaliyetlerinin anlamı hakkında pek çok şey öğrenebilir(Yavuzer,2011).

Gesell,4 yaşındaki çocuk için şu özellikleri belirlemektedir; çocuk kalem ya da fırçayı yetişkinler gibi tutar. Büyük bir dikkat ve titizlikle çalışır. Düşündüklerini etkin bir hayal gücü ile kâğıda geçirir. Şekiller çizer, kabaca harfe benzer şeyler yazar. Cisimlerin büyüklükleri ve mekânla olan bağlantıları zayıftır.

Kendisi için önemli olan bazı ayrıntılar çok büyük olarak çizilir(Gesell,1949;Akt. Yavuzer,2011).

Çocuk 6 yaşına yaklaştığında resimlerindeki oranlar daha gerçekçi olmaya başlar. Mekân içinde nesnelere yerleştirmesinde de bir ilerleme göze çarpar. Ayrıntılar çoğalır, sayfanın orasına burasına dağıttığı figür ya da öğeler bir merkez içerisinde toplanmaya başlar ya da yer çizgisi dediğimiz alttaki çizgi üzerine daha anlamlı biçimde dizilir.

Bu gelişim aşamasında, çocuk yeni kavramlar peşindedir, çizdiği; canlandırdığı simgelerde durmadan değişmektedir. Bugün çizdiği insan figürü ile ertesi gün çizeceği insan figürü birbirinden ayrıdır. Doğal olarak, bu yalnızca insan figürü için değil, aynı zamanda ev ve ağaç figürleri için de geçerlidir(Lowenfeld,1971;Akt.Yavuzer,2011).

Sonuç olarak, çocukların çizimlerinin gerçek anlamda değerlendirilebilmesi için, çizimlerin bilişsel, sosyal, duygusal ve güdüsel yönlerinin birlikte ele alınması gerektiği anlaşılmaktadır(Bayraktar ve Sayıl,1988).

Bu dönemdeki çocukların resimlerinde yerleştirme ve ölçü hayalidir. Kare 4 yaşında, üçgen ise 5 yaşına doğru çizilir.

Tuvalet eğitimini sorunsuz tamamlayan, tuvalet ihtiyaçlarını kendi başlarına gidermeye başlayan çocukların çizdiği insan resimlerinde gövdenin alt kısmını

kapattıkları görülmektedir(Çankırlı,2008).

Şema öncesi dönemdeki çocuk, aynı anda görülmesi mümkün olmayan çeşitli manzaraları betimlemek için ilginç bir yöntem kullanır. Bir objenin içinde veya arkasında bulunan ve görünmemesi gereken şeyleri sanki görüyormuş gibi çizer. Bir evi önden çizerken aynı zamanda içine insanları da oturtur. Böylece evi saydamlaştırır.

Genelde çocuklar yaşça büyüdükçe çizimleri de giderek daha gerçekçi olmaya başlar. Bununla birlikte 5-7 yaş arasındaki çocukların yaptığı çizimlerde bazen çocuğun var olduğunu bildiği ama normal olarak göremediği öğeler hala bulunabilir. Bunun sonucunda 'saydam' ya da 'röntgen' çizim denen şeffaf resim ortaya çıkar; bu, Luquet 'in zihinsel gerçekçilik diye tanımladığı evrenin belirleyici bir niteliğidir.

Çocuk bir sözcüğün söylenişini başardığında o sözcüğü 10-20 kez tekrarlar. Resimde de aynı olgu görülür. Çocuk çizme yeteneğini elde ettiği objeleri yan yana getirir(Yavuzer,2011).

Çocuk 4-5 yaşlarında kadar hiç bir ayırım yapmadan ve önceden kararlaştırmadan renkleri kullanır. Renklerin, özellikle 3 ana rengin tanınması ve adlarının öğrenilmesi 4-5 yaşlarına rastlamaktadır. Karalama aşamasında renge fazla önem vermeyen çocuk,4-5 yaşlarından sonra parlak ve açık renklerden başlayarak yavaş yavaş bol renk kullanmaya gidecektir.5 yaşındaki çocuk artık siyah, beyaz, turuncu, yeşil, mavi gibi renkleri de ister (San,1979; Akt.Yavuzer,2011).

Dört beş yaşlarındaki çocuklar genelde renk ayırımı yapmadan resmi boyarlar. Bu yaşlarda ana ve ara renkleri öğrenebilirler. Mutlu resimlerde genelde sarı renk, üzüntülü resimlerde genelde kahverengi renk daha ağırlıktadır. Unutulmamalıdır ki çocuk hangi rengi seviyorsa, resimlerde ağırlık o renge doğrudur (Özbaş, 2007).

Bu dönem çocuğun kavramlarını bağımsız bir şekilde sunduğu dönemdir. Örneğin o, bir burun veya ağız nasıl yapılır diye sormaz. Hiç duraksamadan kendi başına bildiği gibi hareket eder. Bu nedenledir ki çocuğun hayal dünyası oldukça geniştir. Aileler ve öğretmenler bu dönem çocuğuna fırsatlar vererek resim yapmalarını desteklemelidirler(Yavuzer,2011).

1.1.3.Şematik Dönem(7-9 yaş)

Bu dönemde çocuk, temsili şekilleri objelerle sıralayabilmektedir. İnsan figüründe çocuk; bilinen bazı sembolleri kullanmaya başlar ve betimler. Her uzvu farklı sembollerle oluşturur. Bu şemalar; geometrik şekilleri de içerirler. Bunları genelde yüz ve vücut şeması için kullanır. Bu yaş çocukları, aynı zamanda mekânsal ilişkileri de resimlerine aktarabilirler.

Şematik Dönem Çocuk çizimi

Çocuk artık; "Ben toprak üzerideyim, otomobil de toprak üzerinde, ot toprakta yetişiyor. Yukarıda gökyüzü... Her şey, tüm cisimler toprak üzerindedir" gibi bir mantıksal kurgu içinde düşünür. Belirli şemaların ortaya çıkması yetişkinlere çocukların gelişimi hakkında önemli bilgi vermektedir. Çocuk artık resimlerinde sadece kendisi ile olan ilişkilerini değil başkalarının birbirleriyle olan mantıksal ilişkilerini de göstermektedir. Bu dönemde çocuk, daha az kendisine yöneliktir. Çevresinden haberdardır. Resimde, zengin bir şeması olan çocuğun çevresindeki her şeyin daha çok farkında olduğunu görmek mümkündür(Arıcı,2008).

1.1.4.Gerçeklik Dönemi(9-12 yaş)

Bu yaşlardaki çocuk, artık toplumun bir üyesi olduğundan haberdardır ve bu durumu çizgilerine yansıtmaya başlamıştır. Bu dönemdeki çocuğun daha önceki çalışmalarına oranla daha ayrıntılı çizimler çizdiği ve daha gerçekçi bir yaklaşımda olduğu gözlenmektedir.

Bu evrede çocuk, ayrıntıya ilgi duyarken, giderek resimlerini göstermekten hoşlanmaz, onları açıklamaz. Artık renkler gelişigüzel seçilmek yerine, gerçeğe uygun bir biçimde seçilmeye başlamıştır.

Bu dönemde çocukların en büyük gereksinimlerinden biri kendi kişiliklerini bulmaları, kendi güçlerinin farkına varmaları ve kendi grupları içinde kendi

ilişkilerini geliştirebilmeleridir. İkinci olarak da her çocuğun, çevresi ve çevresini oluşturan nesnelere ve malzemelerle olan içten ilişkisini keşfetme ihtiyacı gelmektedir.

Bu dönem çocuğun resminde artık erken yılların güçsüz fakat özgür havası kalkmış, içinde yaşadığı kültür ve toplumun bazı zevk ölçülerine uyma kaygısı egemen olmuştur. İnsan figürlerinde bol ayrıntı işlenir. Mekân ve perspektif artık kendini gösterir. Yer çizgisi yukarı çıkar, toprak kendi rengine boyanır.

Konu seçiminde kızlarla erkekler arasında ayrımlar belirir. Erkek çocuklar daha çok tekneler, uçaklar, trenler, savaş ve spor sahneleri; kızlar ise kadın yüzleri, giysiler, evler, çiçekler, yavrulu hayvanlar çizerler.

Gerçeklik dönemi çocuk çizimi

Bu evrede çocuklar ne çizeceklerini uzun uzun düşünürler, yaptıklarını beğenmezler, olması gerektiği biçimde yapamadıklarını sanıp cesaretlerini yitirirler. Çocuğun bu yıllarda kendini anlatma gücüne olan güveni sık sık sarsılır. Kısaca yaratıcı etkinliklerinde beceriksiz ve şaşkıncıdır (San,1979; Akt.Yavuzer,2011).

1.1.5.Mantık Dönemi(12-14 yaş)

Ergenliğin başlangıcına rastlayan bu dönemde çocukların giderek doğal çevrelerinden haberdar oldukları dikkati çeker. Çocuk ya da ergen bu dönemde yakın çevresinde gördüğü objelerin orantılarını, boyutlarını, derinliklerini çizgilerine yansıtmaya çalışır.

Bu evrede insan figürünün büyük bir ayrıntıyla çizildiği ve tahmin edileceği gibi, cinsel özelliklerden haberdar olmanın büyük ölçüde arttığı, bunların resme yansıdığı gözlenmektedir.

Mantık Dönemi Çocuk Çizimi

Yine bu dönemdeki çocuğun renk farklılıklarından haberdar olduğu ve rengi en iyi biçimde kullandığı görülür.

1.2. ÇOCUK ÇİZİMLERİNDE DETAYLAR

1.2.1. Renk Seçimi

Çocuk 3 yaşından itibaren renk ayrımı yapmadan, renkleri kararlaştırmadan resimlerinde kullanır. 3-4 yaşlarındaki çocuğun kullandığı renklerin gerçekte bir bağlantısı yoktur. Hoşuna giden renkleri coşkuyla kullanır. Örneğin kırmızı bir güneş, mavi bir köpek, yeşil bir insan yapabilir. Çok sevdiği birinin resmini yapmak istediğinde, çok sevdiği rengi kullanacaktır.

Renkleri tanıma ve seçme 4 yaşından sonra ortaya çıkar. Çocukların kullandıkları renkler ancak 4 yaşından sonra psikolojik anlamlar taşır. Bu anlamlar çocuktan çocuca değişebilir. Mutlu resimlerde genelde sarı renk, üzüntülü resimlerde genelde kahverengi renk daha ağırlıktadır.

Çizim yaparken seçtiği ve sıklıkla kullandığı renk çocuğun iç dünyasını, olumlu ve olumsuz duygularını yansıtmaktadır. Her rengin taşıdığı elektromanyetik enerji ve yansıttığı titreşim farklı olup insan psikolojisi üzerinde farklı etkiler bırakmaktadır.

Renkleri gözlerimizle algılamak, enerjilerini ve dalga boylarını vücudumuzla algılarız. Görme özürsüz insanların dokunma duyuları çok geliştiği için renklere dokunarak yaydıkları enerjiyi hissetmekte ve dokunduğu rengin adını söylemektedir.

Bütün renkler üç ana renk olan kırmızı, mavi ve sarı renklerin değişik tonlarda karışımından meydana gelmektedir.

Ana renklerin aynı ölçüde ikişerli karışmasından meydana gelen renklere ara renk denir. Bunlar da turuncu, yeşil ve mor renklerdir.

Kırmızı+Sarı=Turuncu

Sarı+Mavi=Yeşil

Mavi+Kırmızı=Mor

Siyah ve beyaz renkler bu sınıflamanın dışındadır. Bir cisim güneş ışığında olan bütün renkleri yansıtmayıp tutuyorsa siyah, tümünü yansıtıyorsa beyaz görünmektedir. Renkler, şiddetlerine ve insanlar üzerindeki ruhsal etkilerine göre ikiye ayrılır.

1.2.1.1. Sıcak Renkler: KIRMIZI, SARI, TURUNCU

Kırmızıda ateşin sıcaklığını, turuncuda güneş ışığının etkisini, sarıda ışık ve aydınlığı duyarız. Bu renklerin havadaki titreşimleri kuvvetli olduğu için diğer renklere göre gözü daha önce etkiler. Çocukta renk anlayışı başladığı zaman kırmızıya bakıp ona atılması, ilkel toplulukların en çok önem verdiği renklerin sıcak renkler oluşu bundandır.

Nesnelerin ışık alan kısımlarında daha çok sıcak renkler hâkimdir. Bu renklerin ruhsal etkisi neşe, canlılık, harekettir.

Kırmızı; kanı sembolize ettiği için hem olumlu hem de olumsuz anlamlara gelebilir. Damarlarda dolaşan kanı temsil ettiği zaman sağlık ve enerji demektir. Kaza anında yırtılan damardan çıkan kan tehlike demektir, ölüm demektir.

Kırmızı aynı zamanda ateşi sembolize eder. Isınmak ve yemek pişirmek için kullanıldığında ateş faydalı bir araçtır. Ancak yangına sebep olduğunda zararlı bir araca dönüşür. Çerçevenin dışına taşan ve bastırılarak boyanan kırmızı renk saldırganlık ve öfke ifade edebilir. Kırmızı gül sevgiyi çağırıştırır. Kırmızı trafik işareti tehlikeli ve yasak davranışı gösterir.

Özet olarak kırmızı hem güveni ve hayatı hem tehlikeyi ve ölümü simgeleyebilir. Bu, çocuğun bilinçaltından kırmızıyı ne niyetle kullandığına

bağlıdır.

Sarı; çocukların hemen hepsinin güneşi temsil etmek için kullandığı bir renktir. Gerçekte güneş kırmızı bir ateş topudur. Ancak, daha önce ifade ettiğimiz gibi, çocuklar gerçeği değil hayalinde ve bilinçaltında olanı çizerler. Kolektif bilinçaltında güneş anneyi simgeler. Anne çocuğun güneşidir. Sarı renk parlaklığı, ışığı, sıcaklığı, enerjiyi ve kutsallığı simgelediği için izleyenlere olumlu hisler kazandırır. Ailesi tarafından sevilen ve değer verilen çocuklar sarı rengi tercih ederler. Sarı altın rengi olduğu için zenginliği çağırıştırır.

Ayçiçeğinin rengi sarıdır ama Anadolu'daki adı "günebakan"dır. Işık almak için yüzünü hep güneşe döndürdüğü için bu isim verilmiş olmalıdır. Sarı renk olgunluğu ve kanaatkârlığı da simgeler. Başta buğday olmak üzere hemen bütün tahıllar biçilecek olgunluğa ulaşıncaya sararmış olurlar. Uzakdoğu kültürlerinde özellikle Budizm inancında, sarı renk maddeden el çekme, feragat, sadakat, iç huzuru ve bilgelik demektir.

Sarı limon rengi olduğu için ekşiliği de simgeler. İnsan hastalandığında benzi sarardığı için hastalığı karamsarlığı da simgeleyebilir.

Turuncu; Kırmızı ve sarının karışımı ile elde edilen bir renktir. Güneşin doğuşunu ve batışını sembolize eder.

Güneşin doğuşunu ve batışını izleyenler bundan zevk alır, Güzel duygular hissederler. Uzaktan bile kolayca fark edilebilen dikkat çekici bir renktir. Pahalı bir eşyayı müşteriye aldırma için reklamlarda ve tanıtımda turuncu rengin kullanıldığı bilinmektedir. Portakal ve diğer turunçgiller içerdikleri c vitamini ile vücudun bulaşıcı hastalıklara karşı direncinin arttırırlar. Çocuklar güneş çizimlerinde sarı renkle birlikte portakal rengi de kullanmaktadırlar. Bu verilerden hareketle portakal renginin sağlık sıcaklık iştah, ümit ve iyimserlik ifade ettiğini söyleyebiliriz.

1.2.1.2.Soğuk Renkler: MAVİ, MOR, YEŞİL

Mavi; Gökyüzünün ve denizin rengidir. Sakinliği ve uyumu ifade eder. Çocuğun kendine olan güvenini gösterir. Mavi rengi kullanan bir çocuk duygularını daha iyi kontrol edebilir. Mavi tarafsız kişiliği de sembolize eder. Onun için polis, koruma memurları, hastane hizmetlileri gibi meslek mensupları mavi iş elbisesi giyerler. Politikalarda mavi muhafazakârlığı, tedbirli olmayı ve dikkatli adım

atmayı temsil eder. Çocuk resimlerinde mavi renk genellikle deniz, göl ve bulut çizimlerinde kullanılır.

Mor; kırmızı ve mavinin karışımı ile elde edilen bir renk olduğu için iki rengin de özellikleri olan sıcaklığı ve soğukluğu birlikte taşımaktadır. Tabiatıta az bulunan bir renktir. Zenginliği, asaleti, lüks hayatı, zarafeti simgeler. Çocuğa kaldıramayacağı bir sorumluluk yüklendiğinde kendisinden bekleneni karşılayamayacağı endişesine kapıldığında ve gözü korktuğunda bunu çizimlerinde mor renk kullanarak açığa vurabilir. Anne babanın desteğine ve güvenine ihtiyaç duyan çocuklar da çizimlerinde mor rengi kullanabilir.

Yeşil; ilkbaharı simgeler. İlkbaharda çiçekler, bahçeler, kırlar yeşerir, ağaçlar yaprağa durur, çiçek açar ve meyve verir. Yeşil hayat demektir.

Tazelik, gençlik, büyüme, gelişme, bereket ve sağlık demektir. Yeşil renk göze en rahat gelen renktir. Yeşili izlemek insanı rahatlatır. Çoğu kültürlerde yeşil renk zenginliği, asaleti ve parayı simgeler. Yeşili bol kullanan çocuk kendisine güveni olan, uyumlu ve mutlu bir çocuktur. Yaşlılarına göre daha olgundur.

DiğER RENKLERİN PSİKOLOJİK ANLAMI

Kahverengi; kırmızı, sarı ve mavinin karışımı ile elde edilen bir renktir. Bu itibarla yerine göre kırmızının kan ve ateşini, sarının ışığını ve ısısını, mavinin uzaklığını ve serinliğini içinde barındıran bir renktir. Toprağın rengidir. Toprak anayı ve bereketi temsil eder. Bir başka açıdan sonbaharı, hüznü, ayrılığı ve özlemi ifade eder. Çizimlerinde kahverengi kullanan çocukların korunmaya ihtiyaç duydukları sevgi ve ilgi özlemi çektikleri söylenebilir. Tuvalet eğitimine direnç gösteren, bu sebeple anne ile çatışma yaşayan çocukların da çizimlerinde kahverengi kullandıkları bilinmektedir.

Siyah; tartışmalı bir renktir. Bir taraftan yeraltını, karanlık güçleri ve kötü niyeti temsil ederken; bir taraftan sadakati, sebatı, ciddiyeti, dayanıklılığı ve güveni sembolize etmektedir. Bir taraftan yönetim ve güç ifade ederken, diğER taraftan acı, keder ve yas ifade etmektedir. Ciddiyeti ifade ettiği için resmi toplantılarda genellikle siyah ve koyu renk elbiseler tercih edilmektedir. Çocuk çizimlerinde siyah renk genellikle karamsarlığı ifade etmektedir.

Pembe; en romantik ve en narin renktir. İnsanlar üzerinde sakinleştirici bir

etkisi vardır. Araştırmalar, pembe rengin sınırlı insanları yatıştırdığını ve kalplerini yumuşattığını göstermektedir. Dr. Alexander Schauss, bir denemede, hapishane duvarlarının ve pencere demirlerinin pembeye boyandığında mahkûmlar arasında saldırgan davranışların azaldığını, tahrik edildikleri halde sınırlarına hâkim olduklarını görmüştür.

Dr.Schauss'a göre pembe boyalı bir çevrede insan istese de sinirlenemez. Çünkü pembe rengin yakınında kalp kasları rahat çalışır.

Gökkuşuğu; altından geçen kimsenin dileğinin yerine geleceğine, servete kavuşacağına inanılır. Gökkuşuğu çocuk için ümittir. İşlerin iyiye gideceğine inanmak demektir.

1.2.2.Kâğıtta Yer ve Yön seçimi

İki üç yaşlarında bir çocuk kalemi eline aldığı anda kâğıtta yer seçimi yapmadan rastgele çizmeye başlar. Siz çizdiklerini bir şeye benzetmezseniz de o bunun bir araba veya çocuk resmi olduğunu söyleyecektir. Dört yaşından sonra çizdikleri bir şeye benzemeye ve sayfada yer seçmeye başladığı, ortaya ev, sağa veya sola ağaç ve insan yerleştirdiği görülmektedir. Güneş yukarılarda, gökyüzünde, çiçekler aşağıda toprağın(yer çizgisinin) üstüne çizilir. Bu gelişme çocuğun kendisini ve çevresinin tanımaya, kendi kararlarını almaya ve seçim yapmaya başladığını göstermektedir.

Çocuk çizimlerinin yorumunda kâğıdın bölümleri de önem kazanmaktadır.

Üst kısım: Sayfanın üst kısmı aydınlığı, ruhsallığı, kutsallığı, iyimserliği ve hayalciliği temsil eder.

Alt kısım: Toprağı, bereketi, temeli, kökü, derinliği, hafızayı ve suyu temsil eder.

Sol tarafı: Geçmiş, arzuyu, bilinçaltını, karanlığı, dönüşü ve gerilemeyi temsil eder.

Sağ tarafı: Geleceği, bilinci ve hareketliliği temsil eder. Machover figürleri sol tarafa yerleştirmenin benmerkezci bir kişiliğin, sağ tarafın ise çevre merkezli bir kişiliğin göstergesi olduğunu savunmaktadır.

Ortası: Bugünü sembolize etmektedir. Çocuğun içinde olduğu ruh halini yansıtmaktadır.

Sol üst köşe: Baba arketipini

Sağ alt köşe: Anne arketipini,

Sol alt köşe: Kolektif bilinçaltını,

Sağ üst köşe: Bilinç gelişimini temsil etmektedir.

Orta Kısım: Oldukça önemlidir. Orta kısmı baba arketipinin temsil ettiği insan benliğini, özünü, ilk yaratılışını temsil etmektedir. Sayfanın aşağısına çizilen küçük figürler yetersizlik, güvensizlik ve depresyonun dışa vurumu sayılabilir. Figürün orta hattan uzakta ve sol tarafta yerleştirilmesi duygusal doyum arayan atılğan çocuklarda görülmektedir.

Yönler: Çizimde insanların ve diğer figürlerin hangi yöne baktığı da anlamlıdır. Soldan sağa hareket geleceğe ve gerçeğe yönelmeyi, sağdan sola hareket ise geçmişe ve bilinçaltına yönelmeyi temsil etmektedir. Küçük çocuklar genellikle insanları ve arabaları sağdan sola hareket ederken çizerler. Bu küçük çocukların duygular üzerine ve bilinçaltına yoğunlaştıklarını göstermektedir.

Yedi yaşından sonra durumun döndüğünü, insanları ve arabaları soldan sağa doğru hareket ederken çizdiklerini tersine görürüz. Bu da çocukların yaşı ilerledikçe ve zihinsel kapasiteleri arttıkça içinde buldukları zamanın, yaşamakta oldukları gerçeklerin ve geleceğin geçmişte yaşadıkları olaylara göre daha fazla önem kazandığı anlamına gelmektedir.

Küçük çocuklar genelde çizmeye kâğıdın altından başlamaktadır. Yaşları ilerledikçe dış dünyaya ilgileri artmakta, çizimler aşağıdan yukarıya genişleme göstermekte; uzay ve perspektif kavramları olgunlaşmaktadır(Çankırılı,2008).

1.2.3.İnsan Figürleri

Uzmanlar, ilgi ve deneyimlerini ifade eden resimler üretmenin çocuğu tahmin ettiği görüşünde birleşmektedirler.

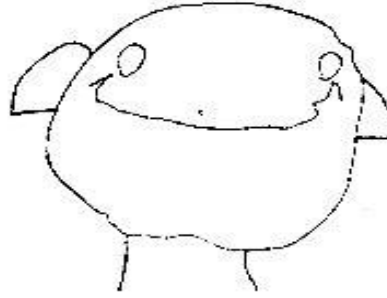
Çocuk resmi üzerinde yapılmış pek çok çalışma, insan figürünün en gözde konu olduğunu göstermektedir (Maitland,1895; Ballard,1912; Luquet,1913; Akt. Yavuzer,2011).Evler ve hayvanlar da diğer popüler konular arasında sayılabilir.

Pek çok araştırma konu seçiminde cinsiyet farklılıklarının da etkili olduğunu kanıtlamıştır. 'Bir Adam Çiz' testi ile yapılmış çalışmalarda çocukların genelde kendi cinsindeki figürleri tercih ettikleri ortaya konmuştur (Machover,1949;Koppitz,1968;Papadkis,1989;Akt. Yavuzer,2011).

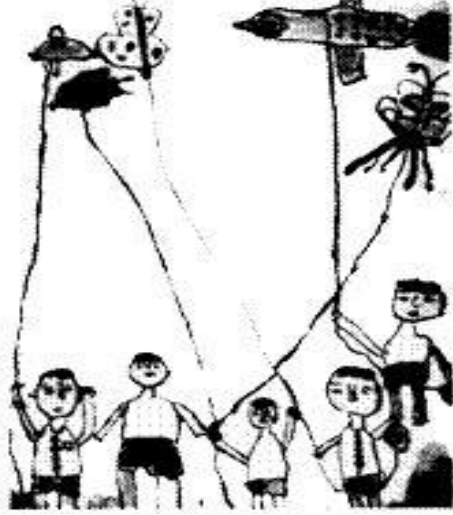
İnsan ve hayvan figürlerini andıran şekillerin olduğu kâğıt kullanımında şeklin yerine dikkat edildiği, renklendirmenin çocuğun duygularını yansıttığı ön şematik çizim dönemi(4-6 yaş)

Epignon'a göre resim, yalnızca yapısal tipi, karakteri ya da zekâyı yansıtan bir yapıt değil aynı zamanda geçmişte ya da şimdi yaşanmış öğeleri içeren tam bir kişilik yansımasıdır. Çocuk resmi, çocuğun çevresi, aile, anne, baba, kardeş ve arkadaş ilişkilerini ortaya koyabilir. Marett'e göre resimde rastlantı yoktur. Her şey zorunludur. Her resim sembolik bir bilmece olarak öznenin duygusal halini, onun bilinçdışı hareket etme ya da cevap verme biçimini ifade eder (Manning,1987;Akt.Doğru,Arslan,2008).

Basit insan çiziminin başladığı, daha çok kafanın çizildiği gözlem yapıldığı, göz, ağız, burun gibi eklemlerin başlayabileceği çizim dönemi

Çocukların bir anda her yere çizmeye başladıkları anne, baba, abla gibi isimler yükledikleri kol ve bacakların doğru yerleştirildiği fakat kol ve bacakların daire ya da düz çizgi şeklinde olduğu insan çizim dönemi

Kolların genelde açık olduğu, el ve parmakların görülebildiği ayakların kutu ya da daire biçiminde eklendiği, kıyafetlerin çizilmeye başlandığı, boyun ve omuz hatlarının sert çizildiği dönem (7-9 yaş) (Alkış,2008).

Yaş ilerledikçe karalamalar çizgilerin yerini alır.2 yaşındaki bir çocuk yön olmaksızın çizgi çizmeyi taklit eder.2,5 yaşında yatay ve dikey çizgileri yapabilmektedir.3 yaş çocuğu kabaca yuvarlak çizebilir. Bu yaş çocuğundan adam çizmesi istendiğinde tipik olarak büyük bir daire ve içine göz-ağızdan oluşan ufak daireler koyabilir. 4 yaş çocuğu bu yuvarlağa bacaklar ve kolları da ekleyecektir. İlerleyen yaşlarda çizdikleri figürlere ayrıntılar ekleyeceklerdir. Çocuk kendisi için önemli olan ayrıntıları daha büyük çizecektir. Bu da kendisi için daha önemli gördüğü insanı daha büyük çizdiğinin göstergesidir.

Çocuk resimlerini yansıtma(projeksiyon) yönüyle değerlendirirken insan figürü bize çok önemli ipuçları vermektedir. Çocuk elinden çıkmış insan figürünü değerlendirirken çizimde yer verip vermediği, durduğu yer, duruş şekli, diğer figürlere göre büyüklüğü bizim için önemlidir. Bazı neden parçalarının büyük veya küçük çizilme ya da hiç çizilmemesi önemli ipuçları vermektedir. Abartılı çizilen beden parçaları farklı yönleriyle çocuğun iç dünyasını dışa vurmaktadır.

Ev figürlerinde insan figürlerine yer verilmemesi, aile çizimlerinde insan figürlerinin azlığı sosyal ilişkilerde çekingenliği, kendisini ifade etmede yetersizliği ve özgüven eksikliğini anlatmaktadır.

Ev çizimlerinde insan figürlerinin ve aile üyelerinin çokluğu sosyal ilişkilerde gelişmişliği, özgüveni ve insan sevgisini göstermektedir (Çankırlı,2008).

Örneğin, resimdeki oran-orantı, büyüklük, nesne ya da kişilerin konumu ve mesafeleri gibi özellikler, bir tanı aracı olarak psikolojik değerlendirmeler açısından önemli olabilmektedir(Türkcan,2013).

Arkasını dönük insan figürü sosyal fobiyi ve iletişim kopukluğunu gösterir. Aile üyelerinin birinin eksik çizilmesi boşanmayı, parçalanmış aileyi; kardeşin eksik çizilmesi onunla problemi olduğunu, onu kıskandığını, onu sevmediğini gösterebilir

Anne ve baba arasına bir nesne çizilmesi anne baba geçimsizliğine; anne baba ile çocuk arasına ağaç, yol, köprü, nehir gibi bir engel çizilmesi anne baba ilgisizliğine dikkat çekmektedir.

Annenin veya babanın büyük çizilmesi, ailede onun sözünün geçtiğini ve çocuğun ondan çekindiğini gösterebilir. Çocuk bazen hayran olduğu ve özdeşleştiği aile üyesini de büyük çizebilir. Eğer baba büyükanne çocuktan daha küçük çizilirse; babanın anne üzerinde baskı kurduğu ve ona şiddet uyguladığı sonucu çıkarılabilir

Resimde annenin elinden tutan küçük bir çocuk var ve resmi çizen çocuk uzakta duruyorsa, arkası dönükse veya resimde hiç yoksa ciddi bir kardeş kıskançlığının göstergesi olabilir. Küçük çocuk annenin kucağında meme emiyor, büyük çocuk bir kenarda onları izliyorsa yine kardeş kıskançlığı, ailede çocuklar arasında ayırım yapıldığı, sevgi ve ilgi eksikliği anlamına gelebilir.

Anneye sakal ve bıyık çizilmesi, babaya etek giydirilmesi, ev çizimlerinde yatak odasının abartılı çizilmesi çocukta bir cinsel kimlik belirsizliği olduğu ve ailede anne baba rollerinin karıştığı anlamına gelebilir.

1.2.3.1.Baş

Resimde kafanın normalden büyük çizilmesi duygusal ve sosyal iletişimde yetersizlik belirtisi olmakla birlikte kendini zekâca yaşıtlarından geri gören ve anne baba tarafından okul başarısı düşük bulunan çocuklarda görülebilir. Normalden küçük çizilen kafa arkadaş edinmede ve insanlarla ilişki kurmada zorluk çeken, içi kapanmaya eğimli çocuklarda görülür.

1.2.3.2. Saç

Çocuklar 3 yaşından sonra cinsiyetlerinin farkına varmaya başlarlar. İnsan çizerken erkeklerin saçlarını kısa, kızların saçlarını uzun çizerler. Saçlar yıkanır, taranır, örülür, çok uzadığında kesilir. Küçük çocuklar saçlarının kesilmesine razı olmazlar. Berbere götürüldükleri zaman berber koltuğuna oturmak istemez. Sanki kendisine ait bir şeyin zorla elinden alınacakmış duygusuna kapılır. Kesilen saçlarının arkasından ağlar.

Saç bakımı, kesim şekli, saç örgüsü, saçın boyanması, tarama şekli, uzunluğu ve kısalığı kültürlere göre değişiklik gösterir. Çocuğun resminde bastırarak boyadığı saçlar, çocuğun fiziksel olarak daha güçlü olma arzusunu göstermektedir.

Ebeveynin saçının bastırılarak boyanması, otorite kurma, aile içinde söz sahibi olma isteği konusunda ipucu verebilir.

1.2.3.3.Ağız

Çocuk için kafada yer alan en önemli organ ağızdır. Yeni doğanla birlikte ilk harekete geçen organ ağızdır. Gözleri kapalı olduğu halde ağızıyla meme arar, bulur bulmaz da emmeye başlar. Mutluluğunu gülümseyerek belli eder. Ağızda yer alan dudaklar, dişler ve dil hayati öneme sahip görevleri yerine getirirler. Konuşma, nefes alıp verme, yemek yeme, su içme, tat alma bu hayati görevlerin başında yer alır.

Eğer kalın çizgilerle belirtilmiş, dişlerin görüldüğü açık bir ağızsa insanlarla konuşma isteğini; kapalı, dar, çizgi şeklindeki ağızsa insanlarla ilişki kurmaktan çekindiğini gösterir. Kızgınlığını kötü ve küfürle sözlerle ifade etmekte olan çocukların ağızı fazla açık çizdiği görülür.

1.2.3.4.Gözler

Gözler ve ağız çocuk için iki önemli yüz figürüdür. Yeni doğan bebek ilk bakımı yapıldıktan sonra annenin yanına getirilir. Bebeğini kucağına alan, onunla göz göze gelen anne hayatının en mutlu anlarından birini yaşar. Bu ilk bakış, ilk gülümseme anne ile bebek arasında iyi bir iletişimin ilk adımlarını oluşturur. Anne-bebek ilişkisi üzerinde araştırma yapan psikologlar, anne konuşurken bebeğin onun gözlerine baktığını fark etmişler. Bebek, henüz annenin sözlerini anlamadığı için, gözlerine bakarak bu sözlerin ne anlama geldiğini, sevgi içerip içermediğini

hissetmektedir. Çocuklar 4 yaş civarında insan yüzüne göz çizerken, göz yuvarlığının içine bir nokta koyarak göz bebeğini belli ederler. İngilizcede "pupil" kelimesi "küçük çocuk" anlamına gelmektedir. Bu kelimenin bir anlamı da "göz bebeği"dir. İnsan gözüne dikkatle baktığımızda göz bebeğinde küçük bir insan görüntüsü olduğunu fark ederiz. Belki atalarımız bu sebeple gözün merkez noktasına göz bebeği (pupil) adını vermişler.

Göz yuvarlığının içine göz bebeği çizen bir çocuk, özünün, kişiliğinin farkına varmış demektir. Çünkü göz bebeği olmadan, göz yuvarlığı boş ve anlamsız bir şeydir. Okula başlama yaşına gelmiş bir çocuk insan resmi çizerken göz yuvarlığının içine göz bebeği koymazsa, bu kişiliğinin farkında olmadığını, zihinsel ve duygusal yönden geri kaldığını, iç dünyasının boş olduğunu söyleyebiliriz. Çocuklar göz çizerken genellikle düz bakışı tercih ederler. Sağa ve sola bakan gözler utangaçlığı ve özgüven eksikliğini yansıtıyor olabilir. Belirgin, iri, ayrıntılı çizilen gözler aşırı gözlemciliğe, dış dünya ile aşırı ilişki kurma isteğine, canlı ilişkilerin varlığına işaret olabilir.

1.2.3.5.Burun

Burun, yeni doğan bebeğin en hassas organlarından biridir. Bebek annenin göğsüne yattığında onun ten kokusunu hisseder. Anne bebeğini kucağına aldığı anda gözü kapalı uyuyor olsa da onu ten kokusundan tanır. Burun içindeki kıllar dışardan giren havanın içindeki tozları tutar, bir çeşit filtre görevi yapar. Ayrıca kışın burun yoluyla aldığımız soğuk hava burun kanallarından geçerken ısınır, akciğerlerimizi rahatlatır.

Burun genellikle ağız ve gözlerle birlikte çizilmektedir. Burun, ben algısı ve özgüven sembolüdür. Şımartılan, yetenekleri abartılan, her isteği yerine getirilen çocuklar, ben algısı gerçek benin üzerinde olup kendini beğenmiş narsistik bir kişilik geliştirirler. Atalarımız bunu, "burnu havada, burnu büyümüş" sözleriyle ifade ederler.

Çocuk, zihinsel olarak geliştikçe çizdiği burun şekli de basitten burun deliklerini de içeren üç boyutluya doğru gelişme gösterir. Bir psikolog için anlamlı olan burunun çok büyük ve çok küçük çizilmesi veya hiç çizilmemesidir.

Çizdikleri insan yüzünde burnu olduğundan büyük çizen çocuklarda ben algısı gerçek benin üzerinde olabilir.

Burnu çok küçük çizenlerde benlik algısı gerçek benin altında, özgüvenleri zayıf çocuklar olabilir. Çocukluğunda burundan ameliyat olan, burnu kırılan, sinüzit ve benzeri rahatsızlığı olan çocuklar insan yüzü çizerken burnu unutabilir veya atlayabilir.

Burun bazı yorumcular tarafından cinsellik sembolü olarak kabul edilir. Buna göre dikkat çekici ve büyük çizilen burun cinsel kimlik gelişiminin ağırlık kazandığı dönemlerde daha sık görülebilir.

1.2.3.6.Kulak

Kulaklar genellikle boyundan önce burunla birlikte çizilmektedir. İnsan yüzüne kulak çizen bir çocuk bilinçli dinleme yapma becerisi kazanmış sayılmaktadır. Evde sık eleştirilen, azar işiten, hakaret gören bir çocuk insan yüzü çizerken kulakları atlayabilir. Kulakları çizmeyen bir çocuk eleştirileri duymak istemediğini, kulakları büyük çizen bir çocuk da dinlemekten hoşlandığını gösteriyor olabilir. Çocuk dinlemesini de ailesinde öğrenir. Eğer anne baba çocuğu adam yerine koyar, onu dinlerse, çocuk da onları dinleyecektir. Çocuğun kendilerini dinlemediğinden yakınan anne babalar dinleme konusunda çocuğa iyi örnek olamayan anne babalardır.

1.2.3.7.Çene

Başın çizimi çene ile sonlandırılmalıdır. Köşeli veya geniş çizilen çene, kişinin sürekli başkalarından destek bekleme ve başkalarına güvenme ihtiyacı içinde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Güçlü görünme isteğinin de bir belirtisi sayılabilir.

1.2.3.8.Boyun ve Omuz

Çocuklar insan figürü çizerken altı yaşına kadar boyun kısmını görmezden gelirler. Boyun, kafa(akıl) ile gövde(duygular) arasında irtibat sağlayan önemli bir organdır.

Bunun yardımı ile kafamızı sağa, sola, aşağıya, yukarıya döndürebiliyoruz. Bir insanın kafasını belli bir yöne çevirmesi için istek ve irade göstermesi, yani karar vermesi gerekir. Kendi başına karar verecek olgunluğa erişen bir çocuktan, insan figürü çizerken kafa ile gövdeyi boyun ile birleştirmesi beklenir.

Boyun dürtü kontrolü konusunda önemli ipuçları vermektedir. Boynun kalın ve kısa çizilmesi veya hiç çizilmemesi çocuğun öfkesini kontrolde problem

yaşadığını yansıtmaktadır. Tek çocuklu ailelerde sık rastlanan bu durum çocuğun istek ve arzularını ertelemede, sabretmede ve kurallara uymada zorluk çektiğini göstermektedir. Daha çok kuralcı ve kontrolcü aile çocukları tarafından çizilen ince, uzun boyun kişinin istek ve arzularını sürekli bastırma eğiliminde olduğu ve sürekli kendini kontrol etme ihtiyacı duyduğu anlamına gelmektedir.

Abartılı çizilmiş boyun, akıl ile duygular arası iletişimde yetersizlik işareti olabilir. Çocuk biriyle konuşurken boynunu eliyle tutuyorsa bilinçaltında konuştuğu kimseden kendisine bir zarar gelebileceği endişesi taşıyor olabilir. Vahşi hayvanlar genellikle avını güçsüz düşürmek için boynundan yakalamaya çalışırlar. Çünkü beyinle kalp arasında kan alışverişi sağlayan ana damarlar boyunun ön kısmından geçmektedir. Halk arasında bu ana damarlara "can damarı veya şah damarı" adı verilmektedir.

Resimde yuvarlak ve yumuşak hatları olan gövde ve omuzlar uyumlu ve geçimli özellikleri gösterirken köşeli ve sert vücut hatları saldırgan dürtülerin varlığına işaret edebilir.

Sert vücut hatları ile çizilen çocukların problemlerini fiziksel şiddet kullanarak çözdüğü görülmektedir.

1.2.3.9.Kollar ve Eller

İki yana açılan kollar insanlarla yakın ilişki kuran, sevecen çocukların resimlerinde görülür. Bazen insanlarla yakın ilişki kurma isteğinin bir göstergesidir.

Gövdeye bitişik çizilen kollar insanlarla ilişki kurmada zorluk çeken çocukların çizimlerinde görülür. Kolların hiç çizilmemesi çevreyle kopuk ilişkilerin varlığına işarettir. Kolsuz olarak çizilen ebeveynin çocuk tarafından "yeterince ilgi göstermediği" şeklinde algılanabilir. Kolların boyu da önemlidir. Normalden uzun çizilen kollar bir yandan çalışma alışkanlığını, bir başka yönden güç ve kontrolün ifadesi olabilir. Kısa çizilen kollar belirgin arzu ve isteklerden yoksunluğu anlatabilir. Kolların, ellerin ve parmakların çiziliş şekli korku, utangaçlık ya da düşmanlık ve saldırganlık gibi davranışların açıklanmasında yardımcı olabilir.

Durualp (2012)'de "Hastanede yatmış olan okul öncesi çocuklarının yaptıkları resimlerin incelenmesi" üzerine yaptığı tezde incelemeye katılan çocuklardan birinin kollarını çizmediğini fark etmiştir. Bununda bulunduğu hastane ortamındaki doktor ve hemşireye karşı güvensizlik belirtileri olduğunu gösterdiğini

belirtmiştir.

Eller, çocukların dış dünya ile fiziksel ve duygusal iletişimini sağlayan önemli öğrenme araçlarından biridir. Elle dokunarak bir nesnenin katı veya yumuşak, soğuk veya sıcak, canlı veya cansız olduğunu hisseder. Daha yürüme yaşına gelmeden, kucakta iken: "Gel babası gel, gel annesi gel" yaparak özlemini dile getirir. Bir yakınına uğurlarken "güle güle git, uğurlar olsun" anlamında el sallar.

İnsan figürü çizerken ellere yer vermesi, çocuğun dış dünyaya ilgi duyduğunu, insanlarla ve diğer canlılarla iletişim kurmaktan hoşlandığını gösterir. Ellerin olduğundan büyük çizilmesi dış dünyadan saldırganlık gördüğü ve dış dünyaya saldırgan davrandığı anlamına gelebilir.

Ellerin çizilmemesi, olduğundan küçük çizilmesi, arkaya gizlenmesi veya cebe konması özgüven eksikliğini, utangaçlığı, insanlarla iletişim kurmada yetersizliği gösteriyor olabilir. Yumruk şeklindeki eller saldırganlığın bir işareti olabilir. Resmi yapan çocuk tırnak yeme, hırsızlık vb. Durumlardan suçluluk hissediyorsa bu ellerin saklanması veya hiç çizilmemesi şeklinde ortaya çıkabilir.

1.2.3.10.Parmaklar ve Tırnaklar

Çocuklar vücutlarını bir bütün olarak algılamaya başladıklarında, parmaklarının ve tırnaklarının da bir işlevi olduğunu fark ederler. Çocuk parmaklarıyla beşe kadar saymayı öğrendiğinde genellikle çizdiği insan figüründe elleri parmaklı olarak göstermektedir. İlk yazılı metinlerde rakamlar(Romen rakamları) parmak sayısı ile gösteriliyordu: I(bir parmak), II(iki parmak)... V(bir el-beş parmak), X(iki el-on parmak), vb. Elleri anlamlı ve değerli kılan parmaklardır. Parmaklar olmasaydı el sanatlarından, yazılı tarihten ve edebiyattan bahsedemerdik.

Çocuklar el ve ayak parmaklarını çizerken çok seyrek olarak tırnaklara yer verirler. Parmak çizimlerinde uzun tırnaklar saldırganlık işareti olabilir. Jung'un analitik psikoloji kuramında uzun tırnakların kolektif bilinçaltındaki anlamı" saldırgan kişilik özelliği" olabilir. Çünkü kedigiller ailesine mensup vahşi ve evcil hayvanların savunma ve saldırı silahı pençelerindeki uzun ve keskin tırnaklardır. Dikkat ettiğinizde küçük çocuklar çok kızdıkları zaman karşısındaki çocuğa veya insana saldırdığını ve yüzünü tırnaklarıyla çizdiğini görürsünüz.

1.2.3.11.Bacaklar

Bacakların çizilmemesi kişinin var olmak için başkalarının desteğine ihtiyacı olduğuna işaret edebilir. Bacakların sağlam ve dengeli çizilmesi özgün anlamına gelebilir.

1.2.3.12.Ayaklar ve Dizler

Ayaklar genellikle ellerle birlikte çizilmektedir. İlk ayak çizimleri çizgi veya yuvarlak biçimindedir. Parmaklar daha sonra ortaya çıkar. Yere ayaklarımızla basarız. Çocuk açısından ayağa kalkmak, anneden ayrılmanın ve birey olmanın " ilk adımıdır. Ayaklarımızı istediğimiz zaman istediğimiz yere gitmek için kullanırız. Ayak izi bize ait, bizi gösteren bir işarettir. Çocuk çizimlerinde ayakların çiziliş şekli bir özgüven ölçüsü olabilir.

Çizgi şeklinde çok zayıf ayaklar aileye bağımlılığı ve öz güven eksikliğini işaret ederken, kalın çizgilerle yuvarlak ve oval şekillerle gösterilen ayaklar da öz güveni, sorumlu ve bağımsız kişiliği işaret edebilir. İki ayrı yöne bakan ayaklar çizenin büyümekle çocuk kalma arasında ikilem yaşadığını, kararsızlık ve tereddüt gösterdiğini ima etmektedir. Sola dönül çizilen ayakuçları geleceğe yönelmenin ve kendine hedef belirlemenin göstergesi olabilir. Sağa dönük çizilen ayakuçları kişinin geçmişe, çocukluk yıllarına dönük yaşadığına işarettir.

Çocuklar, insan çizimlerinde dizler, dirsekler, el ve ayak bilekleri gibi eklem yerlerini çok az göstermektedir. Latince diz sözcüğü "kayak-memba" anlamına gelen "genu" sözcüğü ile ifade edilmektedir. Richard Onians'ın "The Origins of European Thought" (Avrupa Düşüncesinin Kökleri) isimli kitabında dizler" dayanıklılık, güç ve canlılık" işareti sayılmaktadır.

Bir çocuk ayağa kalktığı zaman dizlerinin yardımıyla ayaklarını hareket ettirdiğini, yürüdüğünü, koştuğunu ve merdiven çıktığını görmekte; böylece yeteneklerinin farkına varmaktadır. İnsan resmi çizerken dizleri gösteren çocuklar bağımsızlık isteğinde bulunan, kendiışlerini kendileri görmek isteyen çocuklar olabilir.

Eski kültürlerde kralın veya dini liderin huzuruna çıkıldığında, önünde "diz çökme" saygı ifadesi sayılıyordu. Kutsal dinlerde, dua ve ibadet sırasında, diz çökme "Allah'a saygı" ifade etmektedir(Çankırlı,2011).

Çocuk resimlerinde ayakların çizilmemesi çocuğun kendini güvensiz ve yardımsız hissetmesi anlamına gelir(Arııcı,2008).

1.2.3.13.Göbek

Karın bölgesine çizilen bir nokta veya küçük bir yuvarlak göbeği temsil etmektedir. Ancak daha sonra bu yuvarlağın altına sayısı gittikçe artan başka yuvarlaklar çizildiği görülür. Çocuğa bu yuvarlağın veya yuvarlakların ne olduğu sorulduğunda "düğme/düğümler" cevabını vermektedir. İlk düğme, bilinçaltında, göbek kordonunu temsil etmektedir. Göbek kordonu vasıtasıyla anneye bağlanan embriyo annenin kanıyla beslenmekte ve gelişmektedir. Doğumla birlikte göbek kordonu kesilerek anne ile olan fiziksel bağ sona ermekte; ancak karın bölgesinde kalıcı bir iz bırakmaktadır.

Göbek, psikolojik açıdan okul çağına kadar çocuğun benmerkezci kişiliğini temsil etmektedir. Çocuk kendisini dünyanın merkezinde görür. Her şey ve herkes onun isteklerini ve ihtiyaçlarını karşılamak için vardır. Delphi'deki Apollo Tapınağında bulunan ünlü taş, mitolojide "Dünyanın Göbeği/Merkezi" adıyla anılmaktadır. Kabe'nin de dünyanın merkezi olduğuna dair güçlü tezler vardır.

Bir çocuk 6 yaşından sonra insan figüründe göbek çizmeye devam ederse, bu çocuğun anneye bağımlı, yardım almaya devam eden bir çocuk olduğu söylenebilir. Erken yaşlarda annenin yardımına gerek duymayan, kendi ihtiyaçlarını kendi çabasıyla karşılama becerisi kazanan çocukların ilk göbek işaretinin altına yaşları adedince "düğme" adını verdikleri yuvarlak işaretler ilave ettikleri görülmektedir. İşin daha da ilginç yanı düğümlerin sayısı sekizi geçmemekte; bu da sekiz yaşa denk gelmektedir. Bir başka anlatımla, çocuklar sekiz yaşından sonra düğme çizmeye son vermektedirler. Bunun gerçek sebebi tam olarak bilinmemekle beraber, bazı psikologlara göre, çocuklar 8 yaşında artık sosyal bir kişilik kazandıklarından, başkalarının da duyguları ve düşünceleri olduğunu kavradıklarından benmerkezci kişiliğin göstergesi olan düğümleri çizmeye son vermektedirler. Çocuğun 8 yaşından sonra çizdiği insan figürlerinde kız erkek ayrımı yapması ve moda uygun elbise giydirmesi bu yorumları haklı çıkarmaktadır(Çankırlı,2008).

1.2.4.Ev Çizimleri

Ev, çocuğun duygusal yaşamının olduğu merkezdir. Ev figürü çocuk resimlerinde çok erken dönemlerde belirir. Çocuk dünyasında evin önemli bir yeri vardır. Ev, güvenliğin, aile içtenliğinin, yaşam garantisinin yansımasıdır. Evlerin çok sayıda ve çeşitli olmasına karşın çocuk için sadece kendi evi önemlidir.

Ev çocuk için düzen ve sığınmanın simgesidir. Onun duygusal dünyasında ve bilinçaltı yaşamında yer alır. Çok iyi biliriz ki ilkokula başladığında çocuk "eve gitmek istiyorum" derken, ev figürü onun duygusal dünyasını yansıtır.

Ev figürleri ailevi duruma bağlı olduğu kadar kişisel deneyim dinamizmine de bağlıdır. Ev figürünün oluşumunda da deneme yanılma esastır. Burada çocuğun dikkatini mimari ayrıntılara çekmek gereksizdir. Yoksa özgün ve kişisel bir ev figürü elde edilemez. Ev, kapı, pencere, çatı, bahçe ve yolları ile resmedilmiş içinde yaşanılan yerdir. Bundan sonra çocuk evde yaşayanları figüre etmeye başlar.

4-7 yaş çocukların çizdiği tipik ev resimleri(Kellogg'un koleksiyonundan)

Ev içindeki yaşam, çocuk resimlerinde önemli yer tutar. Burada uzmanların üzerinde durduğu saydamlık konusu gündeme gelmektedir.

Ev resmi çizerken çocuğun karşısında iki seçenek vardır: Ya içerisini göstermeyen duvarlar çizer. Bu durumda ev figüründe hiçbir yaşam ifadesi olmaz. Ya da duvarları ortadan kaldırır, kişileri içine alan bir çerçeve oluşturup yaşamı dile getirir. Bu teknik tüm çocuklarda görülür. Çocuklar yaşamı resimle yansıtırken bizden daha ileri gitme amacı güderler. Evi dış görünüşü ile resmederken, içinde süren yaşamı da dile getirmek isterler.

Kuşkusuz, çocuğun oluşturduğu tüm imajlar büyük ölçüde çocuğun duygusal yaşamına bağlıdır. Ayrıntıların çizimi çocukta duygusal yoğunlaşma

oluşturur.

Çocuğun çevresi ile etkileşimi sırasında yeterince dikkatli olursak başarısızlık ya da engeli aşma sırasında ortaya çıkan duyguları saptayabiliriz. Çocuk için pozitif deney ortamı oluşturmuşsak güç duygusunu artırır ve başarısızlık duygusunu azaltırız.

Sürekli yasaklar, çocuktaki kendiliğinden girişimleri felce uğratar, başarısızlığa götürür. Koşma; bağırma; şarkı söyleme; gürültü yapma gibi ikazlarla çocuk hep engellenir. Bu tip ailelerde çocuk ebeveynine başvuramaz. Çocuk kendisine aşırı yardım eden aile içinde de sağlıklı gelişemez. Tek başına hiçbir şey yapamaz, toplumla iç içe değildir; caddeye çıkarılır, okul otobüsüne bindirilir, akşam otobüsten alınıp eve getirilir. Bu türlü davranışlar çocuğun yaşamını olumsuz bir şekilde etkileyebilir. Öğretim, çocuğu komplekslerinden kurtaran, yaratıcı girişim, çalışma zevki, icat isteği ve özgürlük duygusu veren bir pedagoji ile yapılmalıdır(Yavuzer,2011).

Şüphesiz ki çocukların özgürlüğü sadece ev ortamıyla oluşmaz. Evlerinin bulunduğu sosyal çevre de onların ev konulu resimlerinde önemli rol oynar.

Çocukların resimlerinde mahalle, ev, okul vb. imgeleri resmetmesi yaşadığı çevreyi yansıttığını göstermektedir. Yapılan araştırmalar okul öncesi dönemdeki çocukların çevre kavramını algılayışlarının yaşadıkları yerleşim yerleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik durumlarına göre değişkenlik gösterdiğini belirtmiştir(Taşkın ve Şahin,2008).

İnsan, ev ve ağaç çizimlerinde aynı yaştaki çocukların benzer çizimler yapması Jung'un arketipler ve semboller teorisini ciddiye almamızı gerektiriyor.

Jung, her çocuğun ve hatta her insanın kolektif bilinçaltında atalarından kalma izler ve bilgiler taşıdığını iddia etmektedir. Ev çizimlerini doğru yorumladığımızda dış gerçeklik ile çizerin iç dünyası arasında sıkı bir ilişki olduğunu görüyoruz. Bu açıdan baktığımızda evin ve çevresinin sembolik anlamı önem kazanmaktadır.

Çocuklar,5 yaşından itibaren gerçek dünyaya uyum göstermeye başlarlar. 7 yaşına doğru da aileden ve okuldan aldığı değerler ve kurallar eğitimi vasıtasıyla benmerkezci kişilikten sosyal kişiliğe doğru adım atmaya ve çevre şartlarına uyum sağlamaya başlarlar. Bazı çocuklar uyum çabaları sırasında anne babanın ve okulun beklentilerini karşılamayabilir. Ailede ihmale, baskıya ve istismara maruz kalabilir.

Bu çocuklar, söz ile ifade edemediği ve ifade etmekten korktuğu ruhsal sıkıntılarını farkında olmadan çizdiği ev ve ağaç resimlerine yansıtmaktadır. Rhoda Kellogg, dünya çapında yaptığı araştırmalarda elde ettiği sonuçları yayımladığı *Analyzing Children's Art*(Çocuk Resimlerinin Analizi) isimli kitabında dünyanın her yerindeki çocukların aynı tip evler çizdiğini göstermektedir.

Çocukların çizdiği evleri ve ağaçları doğru yorumlayabilmek için birçok detayı hesaba katmamız ve değişik açılardan bakmamız gerekmektedir. Çizdiği ev içinde anne babasıyla ve kardeşleriyle yaşadığı bir ev ise, bize çocuğun iç dünyası hakkında birçok ipucu verecektir. Çocuğun ilk çizdiği ev tipi yuvarlak evdir. Çocuğun yaşı ilerledikçe ev çizimleri de çeşitlilik kazanmaktadır. Yuvarlak evi ve yuvarlak çatıyı kare ve dikdörtgen evler ve üç cepheli çatılar takip etmekte; bu evlere baca, kapı ve pencereler eklenmektedir.

Jung Enstitüsü öğretim üyelerinden terapist ve mimar Ruth Amman *Traumbild Haus* (Hayal Evi) isimli kitabında evi "çocuk ruhunun içinde yaşadığı ve huzur bulduğu mekan" olarak açıklar. Ev bir semboldür. Onu anlamlı kılan aile içi ilişkilerdir. Eğer aile içi ilişkiler sağlıklı ve kötü ise; ev çocuk için soğuk, sıkıcı ve güvensiz bir mekândır.

Her evin dış mekân ile iç mekân arasına sınır koyan duvarları vardır. Ev, dışa bakan ve dışa açılan parçalarıyla sembolik olarak insan vücuduna benzer. Kapı evin ağızıdır, ön pencereler gözleridir, yan pencereler kulaklarıdır, bacada burnudur.

1.2.4.1.Evin Biçimi

1.2.4.1.1.Yuvarlak Ev

Çocuğun kendisini güvende hissettiği, korunup beslendiği ilk yuvası ana rahmidir. Rahim ağız girişi ve çıkışı yaptığı bir kapıdır. İçinde yaşadığı ve resmini çizmeye çalıştığı evin kapısı da giriş ve çıkışı yaptığı, içinde kendisini güvende hissettiği bir mekândır. Çocukların ilk ev çizimleri genellikle yuvarlak olup ana rahmine benzemektedir. Daha sonra yuvarlak eve yuvarlak bir çatı eklemektedir.

Psikolog Jacqueline le Royer,"Draw a House"(DAH) (Bir Ev Çiz) adıyla bir test geliştirerek resimle terapi yapan meslektaşlarına çocukların çizdiği evleri ve çevresini doğru yorumlamaları konusunda yardımcı olmuştur. Royer, evin çocuk için anlamını açıklarken şöyle der: " Çocuk için ev anne rahmidir, anne kucağıdır, anne koruması ve anne sevgisidir ailedir, gelenektir, kültürdür ve nihayet evrendir."

Ev figürünün kolektif bilinçaltındaki karşılığı "mükemmel anne" arketipidir.

Mükemmel anne arketipi, çocuğun dış tehlikelere karşı kendisini güvende hissettiği bir sığınaktır, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının yerine getirildiği, doyurulduğu ve korunduğu bir barınaktır.

Okul öncesi bir çocuk için evin anlamı anne kucağıdır. Anne kucağı ve anne sevgisi çocuk için hayati öneme sahiptir. Çocuğun anne kucağından kopması, kendi işini kendisi görmesi ve sorumluluk alması zor bir süreçtir. Yuvarlak ev çizen bir çocuğu anaokuluna göndermek(evden uzaklaştırmak) kolay değildir.

Modern şehir kültürüyle ve teknolojiyle tanışmamış olan Kızılderili kabile çadırları ve Afrikalı kabile evleri de yuvarlaktır. Evler ve çadırlar genellikle çember oluşturacak şekilde dizilmiş, çemberin ortası sosyal etkinliklere ve ortak kullanıma ayrılmıştır.

1.2.4.1.2.Kare Ev

Çocukların en çok çizdikleri ev tipi, üçgen çatısı olan kare evlerdir. Jung'un analitik psikolojisi kuramına göre çatılı ev güvenli bir sığınağı sembolize eder. Kare ev çizen bütün çocuklar, evin üstünü meyilli veya üç yönlü çatı ile örtmektedir. Köylerde ve kırsal bölgelerde üstü düz çatı ile kapatılmış evlerde oturan çocukların çizdiği evlerin çatıları da meyilli ve üç yönlüdür.

Jungcu analist Ingrid Riedel, çocukların aslında ev çizmediklerini bir karenin üzerine üçgen çizdiklerini söyler. Kare korumayı, sınırları, dengeyi sembolize eder. Üçgen anne, baba ve çocuk arasındaki üçlü ilişkiyi temsil eder. Ev resmi çizen bütün çocukların kolektif bilinçaltında bu sembolik bilgiler saklı olduğu için farkında olmadan üçgen çatısı olan kare evler çizmektedirler.

Kare ev örneği (6yaş)

Bacası tüten ev örneği(7yaş)

1.2.4.3.Pencereler ve Perde

Pencereler evin dış dünyaya bakan gözleridir. Geceleri veya özel durumlarda dışardakiler evin içini görmesinler diye pencerenin perdeleri kapatılır. Pencereleri panjurlu veya demirli evler, sahiplerinin dış dünyaya güvenmediğini gösterir. Evlerde yuvarlak ve oval pencerelere çok az rastlandığı halde bazı çocuk çizimlerinde evlerin pencereleri yuvarlak veya ovaldir. Yuvarlak pencereler bilinçaltında gözü simgeler. Bir başka açıdan baktığımızda yuvarlak çizim kare çizimden daha kolay olduğu için bu çocuklar kare veya dikdörtgen pencere çizmek

yerine yuvarlak pencere çizmeyi tercih ediyor olabilir. Kimi çocuklarda aynı eve hem kare hem yuvarlak pencereler çizmektedirler.

Perde çocuk resimlerinde 6.yaştan sonra ortaya çıkar. Etrafımıza baktığımızda hemen her evin penceresinde perde vardır. Bu nedenle bu ayrıntının çocuk resimlerinde yer alması doğaldır. Perde, genel olarak aile mahremiyetini ve özelini temsil eder.

1.2.4.4.Lamba

Sıcaklık ve sevginin sembolüdür. Işıklı bir lamba evde hayat olduğunu gösterir. Bazı ilkel kabile kültürlerinde yuvarlak pencere "ruh penceresi" olarak isimlendirilir. Aile üyelerinden biri hastalanıp yatağa bağlı kaldığında ruhu bu pencereden çıkmakta, çevreyi dolaşıp hava aldıktan sonra geri dönmekte; bu da hastayı rahatlatmaktadır. Vefat eden hastanın ruhu da aynı pencereden çıkmakta, ancak geri dönmemesine ruhlar âlemindeki evine göç etmektedir.

1.2.4.5.Kapı

Evin dış dünyaya açılan çok önemli bir organıdır. Aile üyeleri buradan dış dünyaya çıkış yapar; dışarıdan gelen aile dostları da buradan giriş yaparlar. Dış dünya ile ilişkileri iyi olan evin dış kapıları geniş, çift kanatlı ve tokmaktır.

Dış dünya ile ilişkisi sınırlı olan evin kapısı küçüktür; tokmağı ve zili yoktur. Kapısı olmayan bir ev dış dünyaya kapalı, kendi içine kapanmış, eşi dostu olmayan bir evdir.

Kapısı ve yolu olan, çatısı kırmızı bir ev örneği(6yaş)

1.2.4.6.Merdiven

Bir hedefe ve ideale ulaşmak için kat edilecek aşamaları temsil eder. Bir başka açıdan baktığımızda çocuğun sorumluluk almaya hazır olduğunu göstermektedir.

1.2.4.7.Baca

Küçük çocukların ev çizimlerinde çizim yaptıkları sırada mevsim yaz olsa bile tüten bir baca vardır. Sebebine gelince küçük çocuklar gördüklerini değil, hayal ettiklerini ve bilinçaltında olanı çizerler. Bacada duman olması o evde sobanın yandığını, yemek piştiğini; yani o evde yaşayan insanlar olduğunu gösterir. Eğer çocuğun hayalindeki ev aile ilişkileri sıcak mutlu bir evse, bu ev bacası tüten bir ev olmalıdır. Bir başka açıdan baktığımızda bacadan yükselen dumanlar, insanın söz diliyle dışa vurduğu iç duyguları sembolize etmektedir. Ailede adam yerine konan, duygularını dile getirmesine izin verilen çocukların çizdiği evlerin bacasından dumanlar kıvrılarak çıkmaktadır.

Çatısı siyah olan, bacasından duman çıkan bir ev örneği(5 yaş)

1.2.5.Doğa Figürleri

Çocuk ev figürüne üç yaşından sonra yer verse de çizimlerin eve benzemesi dördüncü yaştan sonra başlar. Ancak çocuk sosyalleşmesi ile birlikte ev figürünün yanına doğa figürleri de ekleyebilir(Çankırılı,2008).

İnsanlar, evler, ağaçlar çocukların hayatlarında önemli etkenlerdir. Çünkü çocukların çevresinde yer almaktadır. Çocuk bunları çizerken kendileri hakkında çizdiklerinden daha fazlasını anlatırlar. Ev; aile hayatında şefkat ve güvenliğin arandığı yeri temsil eder. Hayvanlar genelde ailenin bir parçası olarak resme eklenirler. Ağaçlar, çiçekler ve güneş; ışık, doğa ve evin sınırlandırdığı dünyaya duyulan ihtiyacın bir ifadesidir.

6 yastaki çocuklar önceden çizmekte zorlandığı detayları resimlerine ekleyebilirler. Yüz özellikleri daha doğru çizilir. Ayak ve saç gibi detaylar resme eklenebilir. İnsan figürünün yanına güneş, ağaçlar ve çiçekler gibi başka elemanlar eklenir.

Bu dönemde çocuğun yaptığı resimlerde yetişkinlere özgü gözleme dayanan ölçütlere rastlanır. Çocuk, yaptıklarını doğadaki ile karşılaştırır, gördüğünü aynen yapmak ister. Yapamadığı durumlarda umutsuzluğa düşebilir.

1.2.5.1.Güneş ve Bulut

Okul öncesi çocuk çizimlerinde güneş figürü, anneyi temsil eder. Çocuk ev, aile ve manzara resmi çizerken, diyelim ki bir kış gününde, güneşi olmayan bir günde çizim yapsa da mutlaka dağların ve bulutların arkasında bir güneş figürü çizdiği görölmektedir.

Ona göre annesiz çocuk olamayacağına göre güneşsiz dünya da olmayacaktır. Çünkü anneleri, hayatlarının odak noktasıdır.

Annesiz çocukların veya annesiyle sorunu olan(annesi çalışmak zorunda kalan, annesi uzun süre hastanede yatan ya da ruhsal tedavi gören, annesinden şiddet ve baskı gören) çocukların resimlerinde güneş yer almaz. Yer olsa da tam değildir. Ya yarım, ya önünde bulutlar vardır veya batmak üzeredir.

Çocuklarının resimlerinde güneş olmadığını, yarım çizildiğini veya ışısız, üzgün, koyu renkle çizilmiş bir güneş olduğunu gören anneler, annelik tutumlarını gözden geçirmeli, nerede hata yaptıklarını bulmaya çalışmalı, gerekirse bir uzmandan psikolojik yardım almalıdır.

Bulutlar, çoğunlukla diğer aile üyelerini temsil eder. Eğer bulutlar veya bulutlardan biri güneşin önünü kapatmış ise; aile üyelerinden biri çocuk ile anne arasına girmiş demektir. Bu anneyi üzen kavgacı bir baba olduğu gibi, annenin ilgisini ve sevgisini üzerine çeken yeni doğmuş bir kardeş de olabilir.

1.2.5.2.Çiçek

Çocuk çizgilerinde çiçek evle birlikte görölmeye başlanır. Mutlu evlerin bahçesinde ve giriş yolunun iki tarafında mutlaka çiçek figürleri görülür. Çiçeklerin mutlaka açmış taç yaprakları ve bir sapı vardır. Çiçeğin olduğu yerde çoğunlukla sarıya boyalı, ışık saçan bir güneş, açık bir hava ve kuşlar vardır.

Mutsuz çocuk çizimlerinde çiçeğe pek rastlanmaz. Çocuk için rahatlıkla çiçeğin mutluluk ve neşe sembolü olduğunu söyleyebiliriz(Çankırlı,2008).

1.2.5.3.Ağaç

Çocuklarda sık sık rastlanan çizimlerden birisi de ağaçtır. İlk ağaç figürü kolsuz adama benzer. Ancak başta insan figüründen farklı şekiller ilave edilir. Çiçekler ve ağaçlar doğada var olan ölçülerinden farklı olarak çizilirler. Çocuk için ağacın ölçüsü, çizimi içinde var olan diğer şekilleri tamamlamak kaygısından gelmektedir(Yavuzer,2011).

Çocuk resimlerinde ağaç figürü çiçekle aynı zamanlarda ortaya çıkmaktadır. Ağaçlar meyveli ise, bolluk ve bereketi simgeler. Meyveli ağaç aynı zamanda başarı, yardımlaşma, hediyeleşme ve işbirliği anlamına gelebilir. Çalışkan, bağımsız, sorumluluk alabilen, öz güveni yüksek çocukların ağaç figürleri daima meyveli olup; kırmızı, yeşil ve sarı renklerle boyanmıştır. Yaprak döken ağaçlar, yapraksız ve meyvesiz ağaçlar karamsarlığı ve ölümü temsil edebilir. Ağacın köküyle birlikte çizilmesi aileye bağımlılığı ve özgüven eksikliğini gösterebilir.

Çiçek ve ağaç figürlerinden çocukların sabır ve dikkat sürelerini tahmin etmek de mümkündür. Eğer çiçekler birkaç saplı ve taç yaprakları bol ve çok renkli ise; ağaçlar da çok dallı ve özenle çizilmiş, bol meyveli ise bunları çizen çocuğun sabırlı, dikkat süresi uzun ve yaptığı işten zevk alan bir çocuk olduğu söylenilmektedir.

1.3.Çocuk Çizimlerinde Aile Konulu Resimlerin Duygusal Yönleri

1.3.1. 2-4 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Çocuklar genellikle 18 aylık olduğunda ve eline kalem geçtiğinde karalama yapmaya başlar. Bu aylarda ayağa kalkmış, yürümeye başlamış, tam olarak konuşmasa da söylenenleri anlar.

Çocuk bir taraftan da duyduğu sözcükleri tekrarlar. İki yaşındaki çocukların karalamaları birbirine benzemekle beraber psikolojik bir anlamı yoktur. Karalamalar genellikle kalem kaldırılmadan çoğu zaman yatay bazen dikey ileri-geri çizgilerden oluşur. Çizgiler kaleme yapılan baskıya göre değişen koyu ve açık tonda, sınırsız ve çerçevesizdir; kâğıdın her tarafını dolaşır. Bu karalamaların yapıldığı iki yaş sonrası dönemde, karalamalar rastgele psikolojik bir anlam

taşımadan yapılır.

Çocuk 2,5 yaşından itibaren kâğıdın kenarlarına kadar taşan sınırsızlık ifade eden karalamadan vazgeçip oval ve yuvarlak, yumurta biçimi çizimler incelendiğinde ortasında en az bir çekirdek görülmektedir. İki-üç yaş çocuklarının yumurta biçimi çizimler yapmaları zihinsel ve duygusal gelişimleri açısından normal sayılır. Yumurta biçimi çizimler çizen üç yaşında bir çocuk, ana rahminde embriyotik yaşamda nasıl koruma altında ise, şimdide anne koruması altında olduğunun farkında demektir. Dört-beş yaşlarında bir anaokulu çocuğu yumurta biçimi çizimler yapıyorsa, bu psikoloji açısından değerlendirilmesi gereken bir durumdur. Ancak iki-dört yaş arasındaki çocuğun karalamaları anlamsız olduğu için duygusal bir adlandırmaya karar verilmez.

Renkleri tanıma ve renk seçme 4 yaşından sonra başlar. Bu yüzdendir ki 4 yaşından önce yapılan resimlerde kullanılan renk seçimlerine psikoloji bir anlam yüklenememektedir(Çankırlı,2008). 2-4 yaş çocukların resimlerinde psikolojik bir yorum yapılamadığı için herhangi bir duygusal yön irdelenemez.

1.3.2. 4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Çocuklara aile konulu resim yapmaları için gerekli materyal ve süre verilerek, çocuklar hiçbir şekilde yönlendirilmeden çizimleri yorumlanabilir.

Çocuk aileyi çizerken, anne/baba/öğretmen, aile bireylerinin çiziliş sırasını, çizimde zorlanılan kişi olup olmadığını, aile bireylerini çizerken ilgi kullanma sıklığını not etmelidir. Çünkü resimler yorumlanırken bu özellikler göz önünde bulundurulacaktır. Resmin yorumunda aile bireylerinin çizim sırası, sayfadaki konumları(kim kimin yanında, kim diğer aile bireylerinin yanında),aile bireylerinin çiziliş şekli, bireyler arasındaki fiziksel temaslar, vücut organları, vücut uzuvlarının çizim özellikleri üzerinde durulması gereken özelliklerdir. Çocukların çizdiği aile resimleri doğal olarak birden fazla insan figürü içerir(Çankırlı,2008).

1.3.2.1.Aile Üyelerinden Birinin Eksik Çizilmesi

Yakın çevre ilişkilerini konu alan resimlerde açıkça ifade edilen şeylerin ötesinde çizimlerin öyle biçim ve içerik özellikleri vardır ki, bunlar çocuğun duygu ve tutumlarını simgesel olarak anlatır. Aile üyelerinin resmini çizerken, bu özellikler çocuk tarafından bilincinde olmaksızın dışa vurulur. Bu özelliklerin yorumlanması, yüzeysel yapının, altta yatan daha büyük gerçekliğin örtüsünden

başka bir şey olmadığına inanan uzman için büyük önem taşır. Kendilerini dışlanmış hisseden çocukların resimlerinde çoğu zaman kendini grubun dışında bıraktığı görülür. Böylelikle aile konulu resimlerini çizerken kendisini resme dâhil etmeyebilir. Bazen de gurbete gitmiş bir aile bireyini resme dâhil etmez veya sayfanın arkasına çizebilir(Yavuzer,2011).

Çocuğun kendinden başkasını çizmediği resimler güvensizliği yansıtan resimler olarak adlandırılmaktadır(Yörükoğlu,2006).

Bununla birlikte çocuk aile fertlerinden birini ya da kardeşini resme bazen dâhil etmeyebilir. Bu, çocuğun bir ebeveyne ya da kardeşine karşı hissettiği kızgınlık, yabancılaşma, reddedilme duygularını yansıtır olabilir

Anne ve babasının ayrılığı sebebiyle anne yanında kalan çocuk, annesiyle kendisini camda babasını çizerek bu ayrılıktan doğan özlemi dile getirmiştir.

Resme dâhil edilmeyen kişi bazen de birlikte yaşamadığı aile üyesi olabilmektedir. Anne babanın boşanması çocukta çeşitli sosyal problemleri de beraberinde getirir. Bu durumu çoğu zaman resimlerine yansıtan çocuk evden ayrılan aile üyesine duyduğu öfkeden dolayı onu resme dâhil etmez. Ancak bazen de eve geri dönmesini istediği annesi ya da babasını el ele çizerek bunu belirtebilir.

Aile çizimlerinde, çocuk kendi değerini ve aileye ait olma hissini, kendini çizimde yerleştirdiği konumla ifade eder. Eğer çocuk kendini aile resmine dâhil etmiyorsa, aile tarafından değer verilmediğinin, adam yerine konulmadığının bir ifadesi olabilir. Kısacası anne veya babanın eksik çizilmesi boşanmayı, parçalanmış aileyi; kardeşin eksik çizilmesi onunla problemi olduğunu, onu kıskandığını, onu sevmediğini gösterebilir.

1.3.2.2. Aile Üyeleri Arasına Nesnelere Çizilmesi

Resimlerde çocuklar aile bireylerini birbirlerine göre farklı şekil ve büyüklükte yerleştirirler. Figürleri ayrı kutular içinde çizebilir. Aile bireyleri ile kendi arasına çizgi, duvar, ağaç, masa, sandalye, TV, vb. objeler koyarak ayırabilir. Aile bireyleriyle kendi arasına koyduğu duvar, masa, TV, vb. Objeler çocuğun kendini ailesinden soyutlamasının bir göstergesi olabilir.

Anne ve baba arasına bir nesne çizilmesi anne baba geçimsizliğine; anne baba ile çocuk arasına ağaç, yol, köprü, nehir gibi bir engel çizilmesi anne baba ilgisizliğine dikkat çekmektedir.

Bu resimde çocuk "canım babamı yapmak istemedi" gerekçesiyle sadece kendisiyle annesinin resmini yapmakla yetinmiştir. Çocuk resmi çizerken aile üyelerinin arasında duvarlar olduğunu çizerek bu şekilde iletişim kopukluğu olduğunu ifade

etmektedir.

Çocuk aile konulu bu resmi çizerken ailesiyle arasına sandalye gibi bir obje koyarak yaşadığı ilgisiz durumdan dolayı kendisini soyutladığını belirtmektedir.

1.3.2.3.Aile Üyelerinden Birinin Büyük Çizilmesi

Annenin veya babanın büyük çizilmesi, ailede onun sözünün geçtiğini ve çocuğun ondan çekindiğini gösterebilir. Çocuk bazen hayran olduğu ve özdeşleştiği aile üyesini de büyük çizebilir. Eğer baba büyük, anne çocuktan daha küçük çizilirse; babanın anne üzerinde baskı kurduğu ve ona şiddet uyguladığı sonucu çıkabilir.

Çocuklar aile içinde güçlü buldukları, özdeşim kurdukları, otoriteyi temsil eden kişiyi ilk bakışta göze çarpacak şekilde büyük çizerler. Bazı çocuklar kendilerini birinci sırada ve diğerlerinden daha büyük çizerler.

Bu çocuklar ebeveynleri tarafından kişiliklerinin kabul edilmesi ve desteklenmesi ihtiyacı duyan çocuklar olmaktadır(Çankırlı,2008).

Baskın nitelikteki anne ya da baba, bedensel büyüklüğü ne olursa olsun genellikle diğer aile büyüklerine oranla daha büyük çizilir. Ancak bazı durumlarda anne figürünü çocuğun özenle çizmesi ona olan hayranlığından da kaynaklanabilir. Bu nedenle yorumun doğru yapılabilmesi, aileyle ilgili ayrıntılı bilgi edinilmesine büyük ölçüde bağlıdır(Yavuzer,2011).

Thomas ve Tsalimi (1988), önce çizilen şeklin daha sonra çizilene göre daha büyük olduğunu görmüşlerdir. İkinci ya da daha sonra çizilecek şekil için kâğıt üzerinde daha az yer kalmakta ve çocuğun ikinci çizimi daha küçük olmaktadır. Önce baş çizildiğinde büyüklüğü abartılmakta, önce gövde sonra baş çizildiğinde ise abartı ortadan kalkmaktadır. Çizimdeki bir özelliğin büyüklüğü üzerinde etkili olan diğer bir etmen; kuvvet, güç ve tehdit gibi o figüre yapılan atıflarla ilgili olarak artan ayrıntı miktarıdır. Bir insan veya hayvan tehlikeli olarak gösterilmek istendiğinde diş, korkutucu ifade ya da silah gibi ayrıntılar nedeniyle göreceli olarak daha büyük çizilmektedir (Henderson ve Thomas, 1990; Akt.Sayı1,2004).

Bir çocuğun insan çiziminde yaşa bağlı olmaksızın bir özelliği çok büyük veya çok küçük çizmesi gerçekten anlamlı olabilir. Projektif değerlendirmelere göre büyük bir flekil, hem yüksek kendilik algısına hem de düşük kendilik algısının

ödüllemesine veya şeklin büyük ya da küçük olması kaygı ya da strese işaret edebilir(Handler,1965; Akt.Sayı1,2004).

Resmi çizen çocuk annesine duyduğu sevgiyi onu resme büyük çizerek bu şekilde ifade etmiştir.

1.3.2.4.Aile Üyelerinden Birinin Abartılı Çizilen Vücut Parçaları

1.3.2.4.1.Baş

Kafatası, zihinsel gücün kaynağı olan beyni içerisine barındırdığı için başarı ve yeteneği temsil etmektedir. Bu itibarla akranlarına kıyasla kendisini zihinsel yönden geri ve yetersiz gören çocuklar insan figürlerinde baş kısmını ya çok büyük ya da çok küçük çizmektedir. Büyük kafa, çoğunlukla daha başarılı ve daha yetenekli olmayı arzu eden çocuklar tarafından çizilmektedir. Küçük çizilmesi zihinsel becerilerde bir yetersizlik olduğunu gösterir.

1.3.2.4.2.Ağız

Ağız sözel iletişim aracı olduğundan konuşma ve dil sorunu olan çocuklar tarafından kalın çizgilerle büyük çizilebilir. Aileye bağımlı, özgüveni zayıf çocuklar da ağız kısmını abartarak çizebilir. Sindirim bozukluğu olan ve anneleri tarafından zorla yemek yedirilen çocuklar ağızı küçük çizebilir veya bir çizgi ile gösterebilir.

1.3.2.4.3.Gözler

Büyük çizilmiş gözler öğrenme merakını ve korkuyu temsil edebilir. Görme bozukluğu olan ve bu yüzden öğrenme sorunu yaşayan çocuklar ya gözü bir nokta ile göstermekte ya da göz yuvarlağı içine göz bebeği koymamakta, böylece anlamsız boş gözlerle bakan bir yüz ortaya çıkmaktadır.

1.3.2.4.4.Kulaklar

Ağır işiten, okul başarısı düşük, kendisine güveni olmayan, anne baba tarafından sık eleştirilen bir çocuk kulakları çizerken abartarak büyük çizebilir. Ayrıca arkadaş edinmede sıkıntı yaşayan, arkasından konuşulduğunu düşünen, kavgacı ve kuşkucu bir çocuk kulakları büyük çizebilir.

1.3.2.4.5.Burun

Solunum güçlüğü yaşayan astımlı çocuklar burnu büyük, burun deliklerini yuvarlak ve açık biçimde çizebilir.

1.3.2.4.6.Dişler

Baskı gördüğü ve dayak yediği anne babaya kin duyan, korktuğu için kızgınlığını dile getiremeyen çocuklar ağız açık, dişleri büyük ve sıkılmış biçimde çizebilir. Saldırgan ve kavgacı kişiliğinden dolayı arkadaş edinmede sıkıntı yaşayan çocuklar da dişleri büyük çizebilir.

1.3.2.4.7.Kollar

Uzun ve kalın çizgilerle gösterilen kollar özlemi ve öğrenme merakını temsil ettiği gibi, çocukta kleptomani dediğimiz çalma hastalığı olduğunu da gösterebilir. Güçlü ve kuvvetli olmayı arzu eden çocuklar da kolları uzun ve açık şekilde çizebilir.

1.3.2.4.8.Eller

Büyük çizilmiş eller de güç ve kuvveti sembolize eder. Annesinin veya babasının ellerini büyük çizen çocuklar genellikle anne babadan şiddet gören ve dayak yiyen çocuklardır. Çocuk kendi ellerini büyük çizmişse, güçlü ve kuvvetli olmayı arzu ettiği anlaşılır.

Kavgacı ve kaba çocuklar tarafından alay konusu olan "ana kuzusu" diye çağrılan, kimi zaman kavgacı çocuklar tarafından dövülen, kibar ve barışçı çocuklar bunu hazmedemediğinden, güçlü ve kuvvetli bir çocuk olup onların hakkından gelmeyi arzu edebilir ve bunu ellerini büyük çizerek dışa vurabilir.

1.3.2.4.9.Bacaklar

Bacaklar, vücudu ayakta tutan, spor ve sağlık için gerekli olan organlardır. Büyük bir koşucu veya futbolcu olmayı arzu eden çocuklar bacakları kalın çizgilerle büyük çizebilir.

1.3.2.4.10.Ayaklar

Ayakların olduğundan büyük çizilmesi abartılmış bir özgüveni, küçük çizilmesi aşağılık duygusunu ve özgüven eksikliğini gösterebilir.

Bu resimde çocuk kendisini sıklıkla döven üvey babasının sol elini daha uzun çizmiş "seni döverim" şeklindeki tehdit cümlesiyle de bu ifadeyi pekiştirmiştir.

1.3.2.5.Aile Üyelerinden Birinin Çizilmeyen Vücut Uzuvarı

Eksik bırakılan veya çok küçük çizilen vücut parçaları genel olarak sembolize ettiği beceri ve yeteneğin yoksunluğunu ifade eder.

1.3.2.5.1. Eller, Kollar ve Bacaklar

Bu organlar güç, destek, hareket, güven ve bağımsızlık gibi beceri ve yetenekleri sembolize ettiği için bu organlardan birinin eksik veya küçük çizilmesi bu organlarda bir işlev bozukluğu olduğunu, çocuğun kendisine güvenmediğini, ailesinden destek görmediğini, sevilmediğini ve kendisini değersiz ve güçsüz hissettiğini göstermektedir.

1.3.2.5.2.Kulak, Burun ve Ağız

Anne ve babasından sık eleştiri alan, onların bağırmasını duymak istemeyen bir çocuk kulakları küçük çizebilir. Veya çizmemeyi tercih edebilir. Burun kendine güveni sembolize etmesinden dolayı olsa gerek, atalarımız büyüklük taslayan insanlara "burnu havada" ve "burnundan kıl aldırıyor" tabirlerini

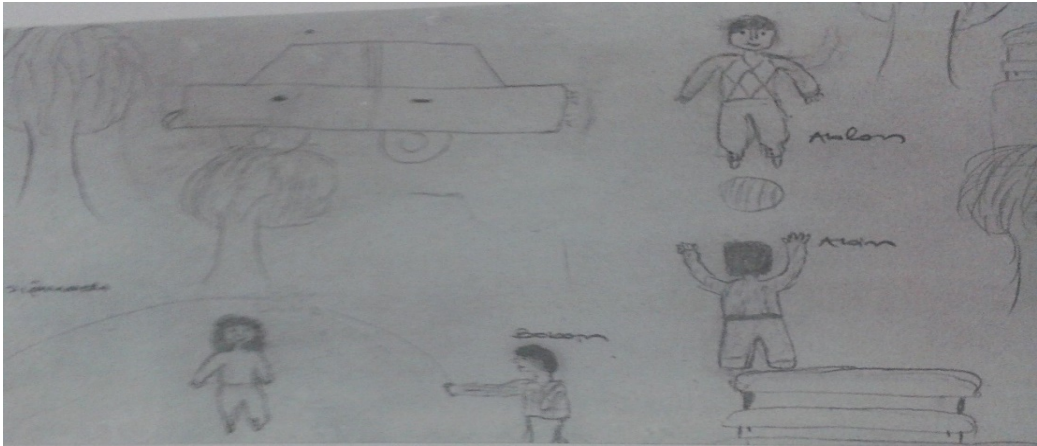
kullanmışlardır. Kendisini değersiz ve aşağı gören çocuklar burnu küçük çizebilir veya eksik bırakabilir. Ağız sözel iletişim aracı olduğundan, çevresiyle iletişim zorluğu çeken, sosyal fobisi olan, yanlış bir şey söyleyip eleştirme ve kınanma korkusu yaşayan çocuklar ağız figürünü küçük çizebilir veya ihmal edebilir. Solunum güçlüğü çeken çocuklar da bazen bu sıkıntılarını ağız kısmını küçük çizerek dışa vurabilir.

1.3.2.6. Ailedeki İletişim Kopukluğunun Çizilmesi

Aile çizimlerinde, çocuk kendi değerini ve aileye ait olma hissini, kendini çizimde yerleştirdiği konumla ifade eder. Eğer çocuk kendini aile resmine dâhil etmiyorsa, aile tarafından değer verilmediğinin, adam yerine konulmayıp iletişim kopukluğunun olduğunun bir ifadesi olabilir.

Aile bireylerinin çiziliş sırası da oldukça önemlidir. Sayfanın en soluna birinci olarak çizilen kişi en sevdiği, değer verdiği kişi olmakla birlikte, en fazla çatışma yaşadığı, yakınlaşmakta problem yaşadığı kişi de olabilir. Aile resimleri çocuğun aile bireyleri ve aile yapısını algılama şeklini yansıtmaktadır.

Aileden uzak çizilen bireylerin sayfanın hangi tarafına çizildikleri ve hangi yöne baktıkları önemlidir. Çocuğun sayfanın solunda sol tarafa bakarken çizdiği kişiler (genelde anne-baba olmaktadır) ile arasında bir bağımlık söz konusu olabilir. Sayfanın sağında ve sağ tarafa bakarken çizdiği kişinin (genellikle çocuğun kendisi olmaktadır) aileden uzaklaşma, bireyselliğini kazanma ihtiyacı içinde olduğu düşünülmektedir(Çankırlı,2008).

Çocuktan ailesini çizmesi istenmesine karşın " yer kalmadı " gerekçesiyle iletişimi yetersiz ve sağlıklı olan annesini resmine sığdıramamıştır.

B.ÇOCUK RESİMLERİ

1.RESİM

2.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.1.1.Renk seçimi

Çizimde çocuk genel olarak tüm renkleri kullanmıştır. Anne ve baba çocuğun en sevdiği renklere yani pembe ve mora boyanmıştır.

Mor: Çocuk kaldıramayacağı endişesine kapıldığında ve gözü korktuğunda bunu çizimlerinde mor renk kullanarak açığa vurabilir.

Pembe: Sakinleştirici bir renktir. Bunu kullanan çocuk çok fazla sinirlenmez. Çevresine karşı sakinidir. Dr. Schauss'a da pembe boyalı bir çevrede insanın istese de sinirlenemeyeceğini söyleyerek pembenin sakinleştirici bir renk olduğunu belirtmiştir.

Mavi: Kendisini maviye boyamıştır. Mavi rengi kullanan çocuk duygularını daha iyi kontrol edebilir(Yavuzer,2011).

2.1.2.Kâğıtta yer yön seçimi

Sol üst köşe; baba arketipini simgeler(Çankırılı,2008). Ancak sol üstte hiçbir şey çizilmemiştir. Sağ alt köşe; anne arketipini simgeler. Sağ alt köşeye çizilen anne bu

kavramın yerini sağlam koyduğunu göstermektedir. Ortası çocuğun içinde bulunduğu ruh halini yansıtır. Ortaya mor çatılı uzun bir ev yapmıştır. Sol alt köşe kollektif bilinçaltını göstermektedir. Sol alt köşede elleri olmayan kendisini görmekteyiz. Ellerin olmaması sevinçli olmadığını gösterebildiği gibi tırnak yeme problemi olduğunu da gösterebilir. Yapılan görüşmede çocuğun geçmişte tırnak yeme problemi olduğunu öğreniyoruz. Çizim sağdan sola doğru çizilmiştir. Buda geçmişte bir takım olaylardan etkilendiği o yüzden geleceğe yönelmekte çekindiğini gösterebilir. Çizimde ailenin tüm üyelerine yer verilmiştir. Yakın akrabalara yer verse bile kendisini sola, en köşeye çizmiştir.

2.1.3.İnsan Figürleri

Resimde tüm aile üyelerine yer verilmiştir. Ev çizimlerinde insan figürlerinin ve aile üyelerinin çokluğu sosyal ilişkilerde gelişmişliği, özgüveni ve insan sevgisini göstermektedir(Çankırlı,2008).

Baş: Kendi başlarını ve diğer aile üyelerinin vücutlarına göre normal ölçüde çizmiştir. Ancak babasının başını daha büyük çizmiştir. Bu kişiyle ilişki kurmakta zorlandığını söyleyebiliriz.

Kollar ve eller: Resimde bir tek amcasının ve kendisinin kollarını çizmemiştir. Kendisinin sevecen olduğunu bildiğimiz için bu duruma başka yorumlar getirebiliriz. Tırnak yeme durumu bulunan bu çocuk ellerini ve kollarını gizlemiş olabilir. Amcasına karşı diğer aile üyelerine olduğu kadar sevecen olmadığını yorumlayabiliriz. Çocuk kendisini tüm aile üyelerinden ayrı bir kenarda çizmiştir. Bu durum kendisini aileden uzak tuttuğunu ve orada iletişim kopukluğunun göstergesi olabilir. Annesini sayfanın en sağına, kendisini de sayfanın en sonuna çizerek iletişim uzaklığını anlayabiliyoruz. Nitekim resmi yapan çocuğun yakın zamanda bir kardeşi olacak.

Bu yüzden çocukta tırnak yeme, çekingenlik gibi sonradan ortaya çıkan psikolojik durumlar görülmektedir. Bunu da resme oldukça açık şekilde ifade etmiştir. Hatta çocuk oyuncak bebeğini bile yeni doğacak olan kardeşinin yanında çizerek çoğu şeyi kıskandığını belirtmektedir(Çankırlı,2011).

2.1.4.Ev çizimi

Çatı: İnsan beyni gibi evinde ruh halini yansıtır. Üçgen çatı problemlerin olmadığı ya da görülmediği evleri ifade eder. Ancak bu çocuğun resminde kareye benzeyen çatı görmekteyiz. Ailede ufak problemlerin olduğunu bacası tütmeyen çatıdan da anlıyoruz.

Pencere: Evin hiçbir yerinde pencere çizilmemiştir. Kırmızıya boyanan ev mutluluğu ifade etse de, çok fazla misafir gelmediğini ve pencereleri yok sayarak anlayabiliyoruz. Yapılan görüşmede bunu desteklemektedir.

Merdiven: Çocuğun ev konusunda sorumluluk almaya hazır olduğunu gösterir. Kardeşinin geleceğinin bilincinde olan çocuk gelecek olan sorumluluklarında bilincinde olabilir.

2.2.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Çizim incelendiğinde kendisini aileden uzakta sol köşeye çizen bir çocuk görmekteyiz. Anne ve babadan oldukça uzağa çizilen bu çocuğun yapılan görüşmeler sonucu yakın zamanda bir kardeşi olacağını öğreniyoruz. Kardeşi gelince her şeyinin gideceğini düşünmekte olduğunu ailesinin yanına kardeşini çizerek ve kendisini uzaklaştırarak görmekteyiz. Öyle ki oyuncak bebeğini bile kardeşinin yanına çizmiştir. Evlerini kırmızıya boyayıp mutlu bir yuvada olduğunu ifade etmeye çalışmıştır. Eve kapı ve pencere çizilmemiştir. Misafirin çok fazla gelmediğini anlayabildiğimiz bu çizimde yapılan görüşme de bu yorumu desteklemektedir(Sayı1,2004).

2.RESİM

2.3.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.3.1.Renk seçimi

Çizimde pembe, turuncu, kırmızı, yeşil, kahverengi, mavi, sarı renkleri kullanmıştır.

Pembe çizimi yapan çocuğun en sevdiği renktir. Pembe; sakinleştirici bir renktir. Bununla birlikte kahverengi rengi toprak ve ağaç için kullanılmıştır. Çiziminde

kahverengi kullanan çocukların korunmaya ihtiyaç duydukları, sevgi ve ilgi özlemi çektikleri söylenebilir.

Çizimlerde mavi renk tarafsızlığı belirtir. Mavi rengi kullanan bir çocuk duygularını daha iyi kontrol edebilir.

Ailesi tarafından sevilen ve değer verilen çocuklar sarı rengi tercih eder. Sarı renk güneş için kullanılmıştır. Hâlbuki güneş kırmızı bir ateş topudur(Yavuzer,2011).

2.3.2.Kağıtta yer yön seçimi

Sağ alt: Sağ alt köşe anne arketipini simgeler. Sağ alt köşeye pembe yaprakları ve toprağı olan bir çiçek çizilmiştir. Çiçek çizimlerde mutluluk ve neşe sembolüdür. Buradan hareketle annesine karşı duyduğu sevgiyi anlayabiliriz.

Sol üst: Sol üst köşe baba arketipini simgeler. Sol üstte maviye boyanmış bir bulut görmekteyiz. Güneşle birlikte çizilen bulutlar mutlu bir aileyi temsil eder. Güneş ana semboldür. Güneşin parıltıları dışarıdan başlamış olup sarı renktir. Anneye bağlı olmadığını anlayabildiğimiz bu güneşte anneye duyulan sevgiyi görmekteyiz.

Çizim sağdan sola doğru çizilmiştir. Buda geçmişe dair kalıntılar olabileceğini göstermektedir.

2.3.3.İnsan Figürleri

Aile konulu resim olduğunu söylememe rağmen çizimde sadece kendisini çizmiştir. Kendinden başkasını çizmediği bu resim güvensizliği yansıtan bir resim olabilir. Başka bir ifade ile aile üyelerinden herhangi birinin çizilmemesi onlara karşı reddedilme duygularını da ortaya koyabilir.

Baş: Sadece kendisini çizdiği bu resimde baş vücuda göre normal ölçüdedir.

Saç: Çocuk çizimde saçlarını bastırarak pembeye boyamıştır. Bastırarak boyadığı saçlar, çocuğun fiziksel olarak daha güçlü olma arzusunu göstermektedir.

Burun: Kendisine burun çizmemiştir. Bu çizim benlik algısının gerçek benin altında olduğunu gösterebilir.

Boyun: Kendi başına karar verecek olgunluğa erişen bir çocuktan, insan figürü çizerken kafa ile gövdeyi boyun ile birleştirmesi beklenir. Çizimi yapan çocuk kendisine boyun çizmiştir.

Kollar ve eller: Çizimde iki yana açılmış kollar görmekteyiz. Bu durum sevecen çocukların resimlerinde görülür.

İnsan figürü çizerken ellere yer vermesi, çocuğun dış dünyaya ilgi duyduğunu, insanlarla ve diğer canlılarla iletişim kurmaktan hoşlandığını gösterir. Çizimde ellerini ve

parmaklarını çizen bu çocuğun gerçekten de arkadaş ilişkilerini önemseydiğini gözlemleyebiliriz.

Çocuk 5'e kadar saymayı öğrendiğinde genellikle çizdiği insan figüründe elleri parmaklı olarak gösterir. Bu çizimde de çocuk kendi parmaklarını çizmiştir.

Ayak: Çizimi yapan çocuk ayaklarını çizmiş ve sol tarafa çevirmiştir. Ayaklar, anneden ayrılmanın ve birey olmanın ilk adımıdır. Sola dönük çizilmiş ayaklar geleceğe yönelmenin ve kendine hedef belirlemenin göstergesi olabilir(Çankırlı,2011).

2.3.4.Doğa çizimleri

Güneş: Çocuk resimlerinde güneş anneyi temsil eder. Annesiz yapamayan çocuklar resimlerinde güneşe de yer verirler.

Çiçek: Çiçek mutlu çocukların resimlerinde karşımıza çıkar. Bu çiziminde kökleriyle birlikte çizilmiş rengârenk çiçekler görmek çocuğun oldukça neşeli ve mutlu olduğunu gösterir.

Bulut: Çoğunlukla diğer aile üyelerini temsil eder. Çocuk her ne kadar aile üyelerinden birini çizmese de bulut çizmesi aile üyelerine olan bağlılığını gösterir.

Ağaç: Bu çizimde çiçeklerin açtığı bir ağaç görmekteyiz. Bu yardımlaşma, başarı, işbirliği anlamına geldiği gibi başarılı çocukların resimlerinde de görülebilir. Ağaç bir kaç yapraklı ve özenle çizilmiş ise bu çizimi yapan çocuğun sabırlı, dikkat süresinin uzun ve yaptığı işten zevk aldığını gösterir. Bu çizimde de ağaç birkaç yapraklı ve özenle çizilmiştir.

2.4.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Genel olarak resmi incelediğimizde pembe boya kalemiyle kendisini sayfanın ortasına gülümseyerek çizen bir çocuk görmekteyiz. Aile konulu olduğunu söylememe rağmen sadece kendisini çizerek onlara karşı güvensizliği anlatmaya çalıştığı gibi reddedilme duygularını barındırarak ta çizilmiş olabilir. Nitekim yapılan görüşmede aileye yeni bir kardeş ekleneceğini bu şekilde de kardeş kıskançlığının yavaşta olsa ortaya çıktığını görebiliyoruz.

Bununla birlikte kocaman bir ağaç meyveleriyle birlikte çizilmiştir. Meyve veren ağaç, çocuk çizimlerinde başarıyı temsil eder. Okuldaki durumuna bakıldığında oldukça başarılı bir öğrenci olduğu kanısına varıyoruz.

Güneşi çizerek annesine bağlılığı ifade etmiş ve yanına bulutları da ekleyerek aile üyelerinin varlığını dile getirmiştir(Sayı1,2004).

3.RESİM

2.4.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

Çocuk çizimleri 4 yaşından sonra psikolojik anlam taşır.

2.4.1.1.Renk seçimi:

Çizimde kırmızı, mavi, yeşil renkleri kullanmıştır.

Kırmızı: Hem güveni ve hayatı, hem tehlikeyi ve ölümü simgeleyebilir. Bu çocuğun bilinçaltından kırmızıyı ne niyetle kullandığına bağlıdır. Kırmızı sıcak bir renktir. Buda niyete bakılsa da olumlu bir etkiye sahip olduğunu gösterir.

Mavi: Sakinliği ve uyumu ifade eder. Çocuğun çizim konusundaki kendine olan güveni gösterir. Mavi aynı zamanda tarafsızlığı da gösterir.

Yeşil: Hayat demektir. Yeşili bol kullanan çocuk kendisine güveni olan, uyumlu ve mutlu bir çocuktur. Yaşlarına göre daha olgundur(Yavuzer,2011).

2.4.1.2.Kağıtta Yer Yön Seçimi

Sol üst: Sol üst köşe baba arketipini simgeler. Sol üste çizilen güneş babasına olan sevgiyi dile getirir. Ancak güneş parlak değil, yeşil boya ile çizilmiş silik bir haldedir.

Sağ üst: Sağ alt köşe anne arketipini simgeler. Sağ alt köşeye annesi çizilmiştir. Ancak annenin yüzündeki göz, ağız burun gibi vasıflar çizilmemiştir.

Ortası: Ortası çocuğun içinde bulunduğu ruh halini yansıtır. Ortaya kocaman kırmızı çatılı bir ev çizmiştir. Kırmızı çatı neşeli bir aile ortamı olduğunu göstermektedir.

Sol alt köşe: Kolektif bir bilinçaltını göstermektedir. Sol altta yatan bir abla görülmektedir. Yapılan görüşme sonucu ablanın geçmişte bir rahatsızlık sonucu yatak dönemi geçirdiği öğrenilmiştir.

Çizim soldan sağa doğru çizilmiştir. Buda geleceğe ve gerçeğe yönelmeyi temsil eder. Çizimde ailenin çoğu üyelerini çizmesi, diğer üyelere yer vermemesinin altında birçok sebep yatabilir. Bu durum onları sevmediğini gösterebildiği gibi kâğıt yetmediği için yer vermemişte olabilir

2.4.1.3.İnsan Figürleri

Çocuk anneyi babasının iki katı ölçüde çizmiştir. Buda ailede onun sözünün geçtiğini ve çocuğun ondan çekindiğini gösterir. Çocuk bazen hayran olduğunu ve özdeşleştiği aile üyesini de büyük çizebilir.

Baş: Kendi başını normalden küçük çizmiştir. Buda arkadaş edinmede ve insanlarla ilişki kurmada zorluk çeken içe kapanmaya eğilimli çocuklarda görülür.

Saç: Çizimde babanın saçını bastırarak boyayan çocukta ebeveynin otorite kurma, aile içinde söz sahibi olma isteği konusunda ipucu verebilir.

Ağız: Babası dışında çizimde kimseye ağız çizilmemiştir. Buda ailede babanın daha çok sözü dinlendiğini, daha çok ona söz hakkı verildiğini gösterebilir.

Aile üyelerinden kendi de dâhil olmak üzere hiç kimseye kulak ve burun çizilmemiştir. Bu durum aile üyelerinden sık eleştiri aldığı için kulaklarını çizmediğini gösterebilir. Kendisini değersiz ve aşağı gören çocuklar burnu hiç çizmeyebilirler. İletişim zorluğu çeken çocuk ağızını çizmeyebilir.

Burun: Burun özgüveni simgeler. Çocuk çiziminde burnunu çizmemiştir. İsteklerinin yerine getirilmediği durumu da buradan çıkarabiliriz. Çünkü özgüveni yüksek olan çoğu çocuğa "hayır" denmez.

Boyun: Boyun çizimde hiç görülüyor. Bu durum çocuğun öfkesini kontrolde problem yaşadığını yansıtmaktadır.

Kollar: İki yana açılan kollar görmekteyiz. Buda çocuğun insanlara karşı sevecen olduğunu göstermektedir. İnsanlarla yakın ilişki kurmak istediğini gösterebilir.

Eller: Eller çizimde yer almıyor. Bu da çocukta özgüven eksikliğini, utangaçlığı, insanlarla iletişim kurmakta yetersizliğini göstermektedir(Çankırlı,2011).

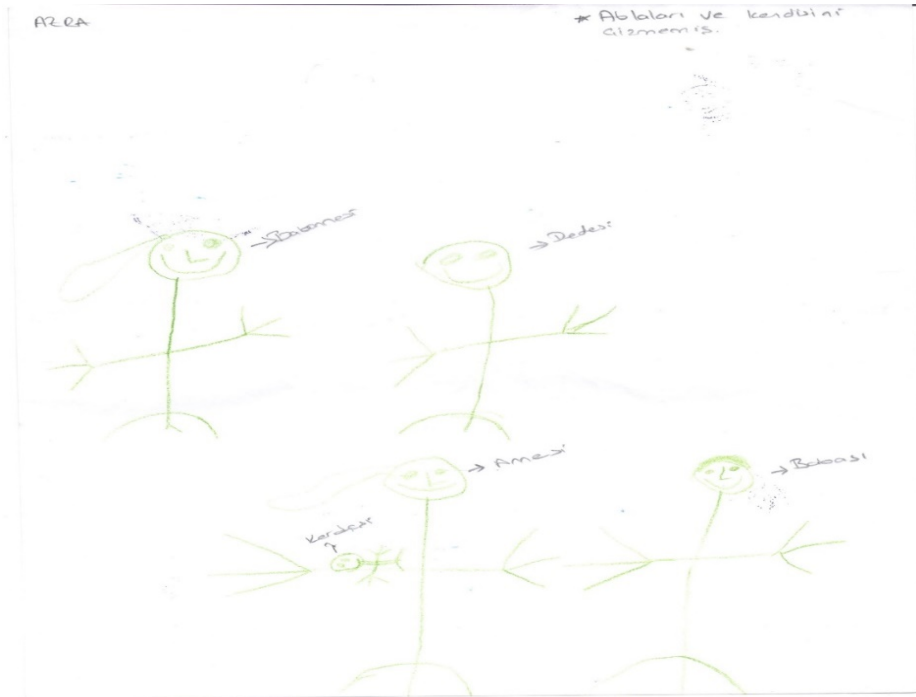
2.5. 4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

a. Aile Üyelerinin Eksik Çizilmesi: Çocuk çizimde bir ablasını çizmemiştir. Bu çocuğun bu kişiye karşı hissettiği kızgınlık, yabancılaşma ile ilgili olabilir.

b. Aile Üyeleri Arasına Nesne Koyulması: Anne ile baba yan yana çizilmiştir. Buda aralarında bir problem olmadığını gösterebilir. Ancak kendisini aileden uzak sol tarafa çizmiştir. Buda kendisini soyutladığını gösterebilir.

c. Aile Üyelerinden Birinin Küçük-Büyük Çizilmesi: Baba diğer üyelerden küçük çizilmiştir. Bu durum babanın diğer üyelere göre daha az sevilmesinin ya da daha az söz sahibi olduğunu gösterebilir(Sayıl,2004).

4.RESİM

Resimde eve yer verilmemiştir. Bu yeterli güveni görmediği için olabileceği gibi yer kalmadığı içinde çizmek istememiş olabilir.

2.5.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.5.1.1.Renk seçimi

Yeşil: Çocuk çizim kalemi olarak yeşil boya kalemi kullanmıştır. Yeşil hayat demektir. Tazelik, gençlik, büyüme, gelişme, bereket ve sağlık demektir. Yeşili bol kullanan çocuk kendisine güveni olan uyumlu ve mutlu bir çocuktur(Yavuzer,2011).

2.5.1.2.Kâğıtta yer ve yön seçimi

Çocuk genel olarak alt tarafı kullanmıştır. Bu da henüz dışa dönük olmaya başlamadığını gösterir.

Sol üst köşe: Baba arketipini simgeler. Sol üste dede çizilmiştir. Bu durum içinde bulunduğu baba arketipini babanın doldurduğunu gösterir.

2.5.1.3.İnsan figürleri

Çizimde anne, baba, dede, babaanne ve kardeş çizilmiştir. Ancak çizimde abları ve kendisine yer verilmemiştir.

Baş: Genel olarak çizilen baş çizimleri vücutlarla orantılıdır.

Kollar ve Eller: Çizilen kollar iki yana açılmıştır. Bu da ailenin sevgi gösterisinin oldukça fazla olduğunu göstermektedir.

Gözler: Çizimdeki figürlerde gözler çizilmiştir.

Burun: Çizimde figürlerde burunlar çizilmiştir. Bu durum cinsel kimliğin kazanıldığını gösterir.

Kulak: Çocuk hiçbir figürde kulak kullanmamıştır. Bu durum eleştirileri duymak istemediğinden kaynaklanabilir.

Bacak: Bacaklar tüm figürlerde çizilmiştir. Bacakların sağdan ve dengeli çizilmesi özgürlüğü dile getirebilir(Çankırlı,2011).

2.5.1.4.Ev Çizimi

2.6. 4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

2.6.1.Aile Üyelerinden Birinin Eksik Çizilmesi

Çocuk resimde kendisini çizmemiştir. Bu durum kendisini dışlanmış hissettiğinden olabilir. Resimde çizilmeyen kişi gurbette olabilir. Bu çizimde ablalarına yer vermeyen çocuk incelendiğinde ablaların şehir dışında olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

2.6.2.Aile Üyelerinden Birinin Küçük Çizilmesi

Çocuk çizimde kardeşini annesinin kucagında küçük çizmiştir. Bu durum onu bebek olarak algılayıp küçüklüğünü fark ettiğinden olabileceği gibi kardeş kıskançlığından da olabilir. Nitekim kendisini resme dâhil etmeyen çocukta kardeş kıskançlığı daha etkin olmaktadır(Sayı1,2004).

5. RESİM

2.6.3.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.6.3.1.Renk Seçimi

Çocuk çiziminde pembe, kırmızı, mavi renkleri ağırlıklı olarak kullanmıştır. Pembe sakinleştirici bir renktir. Çocuk kendisini ortaya kocaman bir şekilde pembe elbise giymiş olarak çizmiştir. Pembe renk en sevdiği renk olduğu içinde bu rengi kullanmış olabilir. Annesini kırmızı elbise içinde çizmiştir. Kırmızı renk güveni ve hayatı simgeler. Bu durumda annesine duyduğu güveni gösterir. Annesinin saçlarını ve ayaklarını maviye

boyamıştır. Mavi rengini kullanan çocuk duygularını daha iyi kontrol edebilir. Resimde genel olarak turuncu, sarı, yeşil, mor gibi renkleri de görmekteyiz(Yavuzer,2011).

2.6.3.2.Kağıtta Yer Yön Seçimi

Üst kısım: Sayfanın üst kısmı aydınlığı, ruhsallığı, kutsallığı, iyimserliği ve hayalciliği temsil eder. Çizimi yapan çocuğun hayalinde gökkuşağı gibi yağmur yağmaktadır.

Sol alt: Sol alt köşe kollektif bilinçaltını simgeler. Sol alta ağacın arkasında kardeşi bulunmaktadır. Çocukla konuşulduğunda kardeşi ile birlikte saklambaç oynadıklarını günü çizdiğini söylemiştir.

Sol üst: Sol üst köşe baba arketipini simgeler. Sol üstte mavi damlalarla yağın yağmur damlaları bulunmaktadır. Yağmur bereket, saflıktır. Bu da babasına duyduğu hisleri bizlere anlatmaktadır.

Orta kısım: Ortası bugünü sembolize etmektedir. Tam ortada kocaman olarak çizdiği kendisi bulunmaktadır.

Sayfanın aşağısına çizilen küçük figürler yetersizlik, güvensizlik ve depresyonun dışavurumudur.

Sayfanın aşağısında küçük figürlerden öte sağa doğru ilerleyen bir yol bulunmaktadır. Bu da geleceğe ilerleyen geçmişte kalmayan bir çocuk olduğunu gösterebilir.

2.6.3.3.İnsan Figürleri

Baş: Resimde kafasını vücuduna göre oldukça büyük çizmiştir. Bu durum duygusal ve sosyal iletişimde yetersizlik belirtisi olmakla birlikte kendini zekâca geri gören ve anne baba tarafından okul başarısı düşük bulunan çocuklarda da görülebilir.

Saç: Çocuk çiziminde saçlarını bastırarak boyamıştır. Bu da kendisini fiziksel olarak güçlü görmek istediğini anlatır.

Ağız: Çocuk ağızını gülen bir ifadeyle çizmiştir. Bu da mutlu olduğunu gösterir.

Kulak: Çocuk çiziminde kulaklarına yer vermemiştir. Bu durum ailenin yaptığı eleştirileri duymak istemediğini gösterebilir.

Kollar: İki yana açılmış şekilde çizdiği kolları insanlara karşı sevecenliğini göstermektedir. Ellerini çizmeyen çocuk fiziksel ilişki kurmak istemediğini belirtebilir. Ellerin olmayışı utangaçlığı, özgüven eksikliğini gösterebilir.

Ayaklar: Çizimde ayaklar çizilmemiştir. Bu da çocuğun kendini güvensiz ve yardımsız hissetmesi anlamına gelir.

2.6.3.4.Aile Çizimlerinde Abartılı ya da Eksik Çizilen Vücut Uzuvarları

Baş: Anne ve babanın başları çizilmiş olup vücutlarına uygun oranda çizilmiştir.

Eller, Kollar ve bacaklar: Anne ve baba diğer aile üyelerinin elleri, kolları ve bacakları çizilmiştir. Bu da aile içindeki sevecenliği göstermektedir(Çankırlı,2011).

2.6.3.5.Doğa çizimleri

Güneş: Çizimlerde güneş figürü anneyi temsil eder. Çocuk, güneşi çizerek annesini hayatının odak noktası yapmış olduğunu anlayabiliriz. Nitekim annesini diğer aile üyelerinden daha büyük çizmiş olması da bunun kanıtıdır.

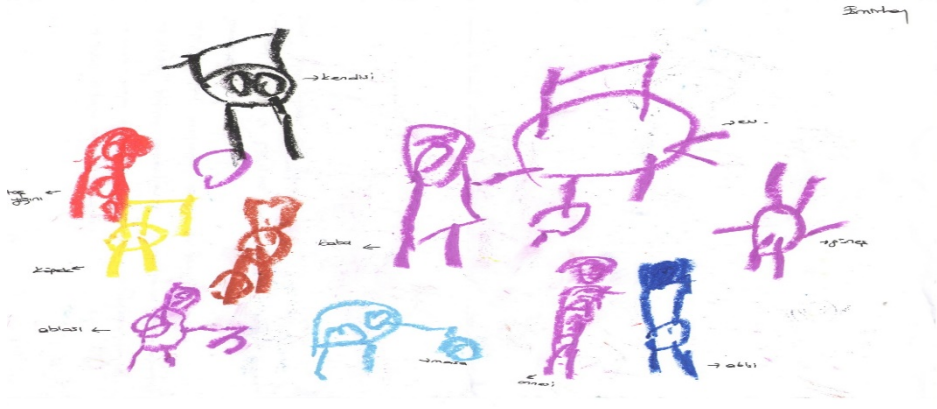
Bulut: Diğer aile üyelerini temsil eder. Onların varlığının, hayatında olduğunun bilincindedir

2.7.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Çocuk kendisini daha büyük çizmiştir. Bu tür çocuklar ebeveynleri tarafından kişiliklerinin kabul edilmesi ve desteklenmesi ihtiyacı duyan çocuklar olabilir. Anne diğer aile bireyelerine göre çocuğa daha yakın çizilmiş olup daha büyüktür. Bu da anneye duyduğu sevgiyi üstünlüğü göstermektedir. Kardeş diğer aile üyelerine göre çok küçük çizilmiştir. Bu durum kardeşe duyduğu olumsuz duygulardan kaynaklanabilir. Aile üyeleriyle aralarına nesnelere konulması: Babasıyla arasına çantasını koymuştur. Bu durum çocuğun kendisini bu aile üyesinden soyutlamaya çalıştığının göstergesi olabilir. Başka bir yanı da babasının ona karşı olan ilgisizliğinden kaynaklandığıdır(Sayıl,2004).

6. RESİM

2.7.1.ÇOCUK ÇİZİMİNDE DETAYLAR

2.7.1.1.Renk seçimi

Çizimde mor, mavi, kırmızı, siyah, sarı, kahverengi kullanmıştır.

Mor: Kırmızı ve mavinin karışımıyla elde edilen bir renk olduğu için iki renginde özelliği olan sıcaklığı ve soğukluğu taşımaktadır. Anne, babanın desteğine ve güvenine ihtiyaç duyan çocuklar çizimlerinde mor rengi kullanabilir. Çocuk çizimde ablasını ve annesini mor renk ile çizmiştir.

Mavi: Mavi rengini kullanan bir çocuk duygularını daha iyi kontrol edebilir. Sakinliği ve uyumu ifade eden bir renktir. Çocuk çizimde abisini mavi ile çizmiştir.

Kırmızı: Bu renk hem güveni hem hayatı hem tehlikeyi ve ölümü simgeleyebilir. Bu çocuğun bilinçaltında kırmızıyı ne niyetle kullandığına bağlıdır.

Siyah: Çocuk çizimlerinde genellikle karamsarlığı ifade eden bir renktir. Çocuk çiziminde kendisini siyah ile çizmiştir(Yavuzer,2011).

2.7.1.2. Kâğıtta Yer Yön Seçimi

Sağ alt köşe: Sağ alt köşe kâğıtta anne arketipini simgeler. Çizimde sağ alt köşede abisini çizmiştir. Yapılan görüşmede annesinin sık sık şehir dışına tedavi için gittiğini bu zamanlarda abisinin bu modeli üstlendiği belirtilmiştir.

Sol alt köşe: Kolektif bilinçaltını göstermektedir. Sol alt köşede tırnakları belirgin olarak belli olan ağız oldukça büyük olan bir abla çizilmiştir. Bu da sürekli eleştiren bir ablanın varlığını gösterir.

Ortasına: Kocaman bir baba figürü çizmiştir. çocuğun içinde bulunduğu ruh halini temsil ettiğine göre babasına duyduğu özlemi dile getirmektedir. Çizim soldan sağa

doğru çizilmiştir. Bu geleceğe yönelmeyi temsil eder. Çizimde ailenin tüm üyelerini çizmesi çocuğun sosyalliğini gösterir.

2.7.1.3. İnsan Figürleri

Çocuk çizimde babayı diğer aile üyelerine göre daha büyük çizmiştir. Buda ailede onun sözünün geçtiğini gösterebilir. Bu çizim bazen de özlem duyduğu bir aile üyesini gösterir. Yapılan görüşmede babanın anneden ayrı yurt dışında çalıştığı öğrenilmiştir. Belki de çocuk babaya olan özlemini onu çizimin tam ortasına çizerek bulunduğu ruh halini dile getirmek istemiştir.

Baş: Kendisinin başını diğer aile üyelerine göre büyük çizmiştir. Bu da duygusal ve sosyal iletişimde yetersizlik belirtisi olmakla birlikte kendini zekâca yaşlılarından geri gören bir çocuk olduğunu gösterebilir.

Saç: Çocuk çizimde saçını bastırarak ifade etmiştir. Bu durum onun fiziksel olarak daha güçlü olma arzusunu göstermektedir. Resimde abisinin saçlarını da bastırarak boyamıştır. Bu da abisinin aile içinde söz sahibi, otorite kurma isteği duyduğunu gösterir. Yapılan görüşmede baba gittikten sonra ailede tek erkek haline gelen abi, çocuğa karşı kimi zaman şiddet uygulamakta ve sözünü dinletmeye çalıştığı öğrenilmiştir.

Ağız: Çocuk çiziminde kendisine ağız çizmemiştir. Bu durum konuşmaktan çekinen, konuştuğunda zarar gören bir çocuğu ifade edebilir.

Gözler: Çocuktan çoğu zaman gözlerin sağa ya da sola baktığını çizmezler. Ancak bu çizimde gözlerin sola baktığını görüyoruz. Bu durum çocuğun utangaçlığını ve özgüven eksikliğini gösterir.

Burun: Burun çizimde özgüveni ve cinsel kimliği simgeler. Çocuk burnu çizimde hiç göstermemiştir.

Eller: Çocuk resimde ellerini çizmemiştir. Bu durum özgüven eksikliğini, utangaçlığını insanlarla iletişim kurmada yetersizliğini gösterebilir. Çocuk resimde ablasının ellerini ve tırnaklarını göstermiştir. Bu da ablasının çocuğa saldırgan tutumunu örnekleyebilir. Diğer aile üyelerinden hiç birinde kollar çizilmemiştir. Kollar sevecenliği göstermektedir. Bu çizime göre aile üyelerinin sevgi ifadesinde eksiklik olduğunu görmekteyiz(Çankırlı,2011).

2.8.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

2.8.1. Aile Üyeleri Arasına Nesne Çizilmesi

Çizimde anne ile abla arasına masa çizilmiştir. Bu durum bu ikili arasındaki çatışmaları sergileyebilir. Bununla birlikte çocuk kendisini aileden ayrı sol üst köşeye

çizmiştir. Bu da kendisini ailesinden soyutladığını gösterebilir. Kendisini ilgisiz davranıldığını düşünmekte olduğunu yorumlayabiliriz. Yapılan görüşmede babanın gidişyle birlikte çocuğun aile ile çok sıkı bağlarının kalmadığını, sürekli baba özlemini dile getirdiğini öğrendik.

2.8.2.Aile Üyelerinden Birinin Büyük Çizilmesi

Çizimde baba sayfanın ortasına diğer aile bireylerinden daha büyük çizilmiştir. Bu durum babasıyla özdeşleşip onu örnek aldığı için çizilebildiği gibi ona duyduğu özlemi de dile getirebilir.

2.8.3.Aile Üyelerinden Birinin Abartılı Çizilen Vücut Parçalar

Çizimde ilk göze batan abartı çizim ablanın tırnaklarıdır. Bu durum ablasından şiddet gördüğünü sergileyebilir.

2.8.4.Aile Üyelerinin Çizilmeyen Vücut Uzuvarları

Eller: Kollar abla hariç hiç bir aile üyesine çizilmemiştir. Kendisinde de bu uzuvları çizmeyen çocuğun kendisine güvenmediğini, ailesinden destek görmediğini, sevilmediğini ve kendisini değersiz hissettiğini gösterebilir.

Ağız: Babasının ağızını oldukça büyük çizen çocuk babasının ona bağırmasını duymak istemediği gibi duymak istemediği sözleri yansıtmak içinde bu çizimi yapmış olabilir. Nitekim çocuk sınıf ortamında arkadaşlarına karşı da oldukça kötü kelimeler kullanmaktadır.

Sayfaya ilk ablasını çizmiştir. Sola çizilen bu kişi sevilen bir kişide olabilir. Oldukça çatışma yaşadığı kişide olabilir. Ablanın parmaklarına bakıldığında pekte sevildiğini söyleyemeyiz (Çankırlı,2011).

2.8.5.Ev Çizimi

Ev çizimi yaşlılarına göre oldukça farklı bir şekilde yuvarlak biçiminde çizilmiştir. Bu tarz ev çizen çocuk evine oldukça bağlıdır. Evden uzaklaştırmakta oldukça zor olur. Nitekim özgürlüğüne aşırı düşkün olan bu çocuk evden uzaklaşıp okula gelmekten pekte hoşlanmamaktadır.

Çatı: İnsan için beyin ne kadar önemliyse ev içinde çatı o kadar önemlidir. Koruma görevi gören çatı çocuk çiziminde oldukça isteksiz çizilmiştir. Bacası da olmayan bu çatının içinde yaşayan insanların pekte mutlu olduğu söylenemez.

Pencere: Çizimde pencere bulunmamaktadır. Bu da içerisinin görülmek istenmediği anlamına gelebilir.

Kapı: Evin bir kapısı yoktur. Bu durum misafirine çok açık olmayan bir evi simgelemektedir.

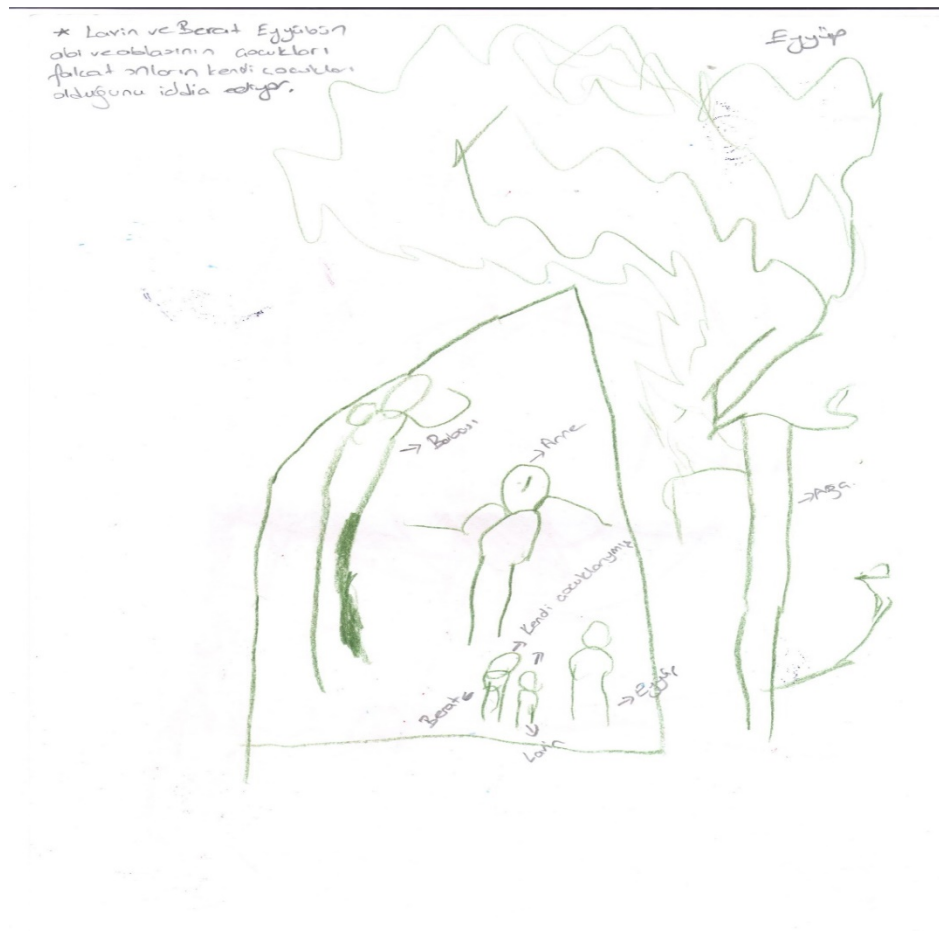
2.8.6.Doğa Figürleri

Güneş: Güneş çocuk çizimlerinde anneyi simgeler. İçinden dışına kadar çizilen güneş ışıltıları ile hala anneye karşı bağlı olduğunu göstermektedir.

2.9.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Çocuk çiziminde kendisini siyaha boyayarak karamsarlığını ifade etmiştir. Annesi ve abisi arasına nesnelere koyarak onlarla arasındaki fiziksel olmayan mesafeyi anlatmak istemiştir. Baba sayfanın ortasında ve diğer aile üyelerine göre daha büyük çizilmiştir. Bu da babaya duyduğu sevgi ve özlemden kaynaklanabileceği gibi babanın evdeki otoritesinden de kaynaklanabilir. Yapılan görüşmede babanın yurtdışında yaşadığı ve ara sıra evi ziyaret ettiğini öğreniyoruz. Bu da bizlere babaya duyulan özlemi anlatmaktadır(Sayıl,2004).

7. RESİM

2.9.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.9.1.1.Renk Seçimi

Çocuk çiziminde yeşil rengi kullanmıştır.

Yeşil ilkbaharı simgeler. Tazelik, gençlik, büyüme, gelişme bereket ve sağlık demektir. Yeşili bol kullanan çocuk kendisine güveni olan uyumlu ve mutlu bir çocuktur. Yaşlılarına göre daha olgundur(Yavuzer,2011).

2.9.1.2.Kâğıtta Yer Yön Seçimi

Ortası: Bugünü sembolize eder. Çocuğun içinde olduğu ruh halini yansıtmaktadır. Çocuk sayfanın ortasına bir ev ve içerisine ailesini çizmiştir.

Sayfanın sol üst köşesi ve sağ alt köşesi boş bırakılmıştır. Sağ üst köşeye bir ağacın yaprakları denk gelmiştir. Ağaç çocuk çizimlerinde sorumluluk, özgüven gibi olumlu ifadeleri yansıtır.

2.9.1.3.İnsan Figürleri

Baş: Çizimdeki figürlerde baş, vücut ölçülerine uygun çizilmiştir. Sadece babanın başı vücuduna göre küçük çizilmiştir. Bu da babayla kurulan ilişkide zorlandığını gösterir.

Ağız: Çizimdeki insan figürlerinin hiçbirine ağız çizilmemiştir. Bu da aile içinde çok fazla sosyal konuşmanın olmadığı, diyalogların az olduğunu gösterebilir.

Gözler: Çizimde insan figürlerinin hiç birine göz çizilmemiştir. Gözlerin çizilmemesi karşı tarafın kendisini görmek istemediğini bununda sebebinin özgüven eksikliği olduğunu söyleyebiliriz.

Burun: aile bireylerinden sadece anneye burun çizilmiştir. Bu da annesinin çocuğa karşı ilgisinin daha yoğun olduğunu gösterebilir.

Kollar ve Eller: Çizimde sadece annenin kolları var olup, iki yana açılmıştır. Bu da annenin çocuğa duyduğu sevgiyi gösterir(Çankırlı,2011).

2.9.1.4.Ev Çizimi

Ev geleneksel olan kare tipi model ile çizilmiştir. Çatı üçgen biçimindedir. Bu da anne, baba çocuk üçlüsünü temsil eder. Ancak çatı ile ev arasında bir çizgi bulunmakta, sanki evin devamı gibi ifade edilmiştir. Bu da ablası ve abisinin çocuklarının da sık sık evin içinde olmasından kaynaklanmış olabilir. Onların evde olmasından dolayı bu üçlü bağ tam olarak kurulmamış olabilir. Eve pencere ve perde çizilmemiştir. Çizimde röntgen çizim kullanılmıştır.

2.91.5. Doğa Figürleri

Çizimde kocaman yeşil bir ağaç vardır. Ağaç çocuk çizimlerinde başarıyı temsil eder. Ağaç çok dallı ve yapraklıdır. Bu durumda çocuğun oldukça sabırlı olduğu anlamına gelir.

2.10.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

2.10.1.Aile Üyelerinden Birinin Eksik Çizilmesi

Aile üyelerinden abla ve abi çizime dâhil edilmemiştir. Bu durum onların evli ve aynı evde yaşamamasından kaynaklanabilir.

2.10.2.Aile Üyelerinden Birinin Büyük Çizilmesi

Baba çizimde oldukça büyük çizilmiştir. Büyük çizilmesinin sebebi ona duyulan sevgi ya da otorite olabilir. Ancak babaya dair diğer çizim ayrıntılarına bakıldığında otorite sahibi sözü geçen biri olduğu için büyük çizilmiştir yorumu yapabiliriz(Sayı1,2004).

8. RESİM

2.11.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.11.1.1.Renk seçimi

Çocuk çiziminde genel olarak kırmızı ve tonlarını kullanmıştır.

Kırmızı renk hayatı ve güveni simgeler. Ablasına, kardeşine, babasına kırmızı renkli giysiler çizen çocukta bu kişilere karşı daha güven duyduğunu söyleyebiliriz.

Anneye ve abiye yeşil renkli kıyafetler çizmiştir. Yeşil ilkbaharı simgeler. Göze en rahat gelen renktir. Bu rengi kullanması bu çocuğun uyumlu güvenilen ve mutlu bir çocuk yapar(Yavuzer,2011).

2.11.1.2.Kâğıtta Yer Yön Seçimi

Üst kısım: Aydınlığı, ruhsallığı, kutsallığı, iyimserliği ve hayalciliği temsil eder. Üst kısımda yağmur yağın bulutlar görüyoruz. Güneşi kapatan bu bulutlar aile üyelerinden birinin çocuk ile anne arasına girmiş olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim yapılan görüşmede çizimi yapan çocuğun annenin ikinci evliliğinden olduğunu öğreniyoruz. İlk evliliğinden olan 2 çocuğunda onlarla birlikte yaşadığı ve bu durumun resme aktarıldığını söyleyebiliriz.

Sol kısım: Geçmiş, karanlığı, gerilemeyi temsil eder. Sayfanın sol tarafından annenin önceki evliliğinden olan 2 çocuğunu görmekteyiz. Ablayı kırmızı elbiseler içinde görüp güven duyduğunu söylesek te kıskandığını belirtebiliriz.

Sağ kısım: Geleceği temsil eder. Sağ kısımda babası kardeşi bulunmaktadır. Öz kardeşini sağ tarafa çizen çocuk aslında bilmesede duruma psikolojik olarak hâkim olduğunu söyleyebiliriz.

Ortası: Sayfanın tam ortasında kocaman çizilmiş bir anne figürü ve yanında kendisinin çizilmiş olduğunu görmekteyiz. Bu durum çocuğun bulunduğu ruh halini yansıtmaktadır.

Sol üst: Babayı temsil eder. Sol üstte bulunan yağmur yağın bulutlar kıskançlığı dile getirir. Nitekim resimde de baba ile arasında misafir olarak belirttiği bir çocuk görmekteyiz.

2.11.1.3.Resimde Kendisinin Çizimi

Baş: Resimde kafasını vücuduna oranla normal orantıda çizmiştir. Buda iletişimde ya da zekâca yaşlılarıyla aynı durumda olduğunu gösterir.

Saç: Çocuk resimde saçlarını bastırarak boyamıştır. Buda fiziksel olarak daha güçlü olmak istediğini gösterir. Nitekim çizim yaparken kardeşinin çok yemek yediği için çok büyüdüğünü, güçlü olduğunu belirtmiştir. Bu durum kendisinin fiziksel yetersizliği için saç boyamasına yansımış olabilir.

Ağız: Ağız çizgisi incedir. Bu durum insanlarla ilişki kurmaktan çekindiğini gösterir. Ancak gülen surat şeklinde ağzını belirtmesi insanlara karşı güler yüzlü olduğunu belirtir.

Kollar: İki yana açılmış şekilde çizdiği kolları sevecenliğini gösterebilir. Ancak eller çizilmemiştir. Bu durum utangaçlığını, özgüven eksikliğini belirtebilir.

Burun: Çizimde hiç yer verilmemiştir. Bu da benlik algısının düşük olduğunun göstergesi olabilir.

Boyun: Boyun çizimde yoktur. Boyna yer verilmemesi öfkesini kontrolde problem yaşadığını gösterebilir. Arzularını, isteklerini sürekli bastırma eğiliminde olan çocukta görülebilir(Çankırlı,2011).

2.12.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

2.12.1.Aile Üyelerinin Eksik veya Abartılı Çizilen Vücut Uzuvarları

Resimde anne ve üvey ablanın çok büyük çizildiğini görüyoruz. Çocuk üvey olduğunu bilmiyordur ve üniversiteden gelen ablasına sevgisini gösterebilmek adına ablayı oldukça büyük çizmektedir. Aynı şekilde anne de sayfanın tam ortasına yerleştirilmiş ve oldukça büyük çizilmiştir. Resimde kardeşinin bacaklarını çizmeyen çocuğun, bu kişiden destek, sevgi görmediğini anlatıyor olabilir. Diğer vücut uzuvları vücutla orantılıdır. Çocuk resme kendisini dâhil etmiştir. Buda ailede iletişimin devamlılığını gösterir(Sayı1,2004).

9. RESİM

2.12.2.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.12.2.1.Renk seçimi

Çocuk çizimde sadece kırmızı boya kalemi kullanmıştır.

Kırmızı: Kanı sembolize ettiği için hem olumlu hem olumsuz anlama gelebilir. Kırmızı hem güveni ve hayatı hem tehlikeyi ve ölümü simgeleyebilir. Bu çocuğun bilinçaltından kırmızıyı ne niyetle kullandığına bağlıdır(Yavuzer,2011).

2.12.2.2.Kâğıtta Yer Yön Seçimi

Üst kısım: Sayfanın üst kısmını aydınlığı, kutsallığı, iyimserliği ve hayalciliği temsil eder. Üst kısma çizilen bulutlar ve altına düşen yağmur çizilmiştir. Güneşin arasına giren bulutlar vardır. Güneş çocuğun annesini simgeler. Güneşi bulutların arkasına saklayan çocuk annesiyle çok fazla vakit geçiremiyor olabilir. Nitekim kendisini annesinin en uzağına çizerek aralarındaki mesafeyi ifade etmiştir.

Orta kısım: Bugünü sembolize eder. Sayfanın ortasında kendisi, ablası, annesi ve babası vardır. Bu da çocuğun içinde bulunduğu ruh halini yansıtmaktadır. Ailesinden ayrı çizdiği kendisiyle çokta mutlu görünmediği bir tablo çizmiştir.

2.12.2.3.İnsan figürleri

Baş: Çocuk çizimde tüm figürlerin başını vücut ölçülerine uygun çizmiştir.

Ağız: Çocuk çizimlerinde annenin ağzını büyük çizmiş ve açık konumdadır. Babanın ağzı anneye göre daha küçük ancak açık konumdadır. Kötü konuşmayı ifade eden açık ağız bazen de küfürlü konuşmaları ya da fazla eleştiri aldığını gösterebilir.

Göz: Ailenin tüm üyelerinde gözler belirgin ve oldukça iridir. Bu durum aşırı gözlemci insanlar olduğunu ve bu yüzden çocuğun eleştiri aldığını gösterebilir.

Kollar: Kollar hiçbir aile üyesinde iki yana açılmamıştır. Durgun ve hareketsiz durduğu belirgindir. Bu da çocuğun ailesinden yeterince sevgi görmediğini gösterebilir. Bu durumu açıklayan bir araştırma yapan Durualp(2012)'de "Hastanede yatmış olan okul öncesi çocuklarının yaptıkları resimlerin incelenmesi" üzerine yaptığı tezde incelemeye katılan çocuklardan birinin kollarını çizmediğini fark etmiştir. Bu durumu incelediğinde hastane ortamına karşı geliştirilen sevecenlik ve güven eksikliğinden kaynaklandığı sonucuna varmıştır.

2.12.2.4.Ev Çizimi

Çocuk çizimlerinde kare tipi ev modelini kullanmıştır. Çatısı ise üçgen biçimindedir. Üçgen çatı anne, baba, çocuk ilişkisini temsil eder. Evin çatısında baca yoktur evi çizerken kırmızı kalem kullanmış olsa da pekte mutlu bir yuva olduğu söylenemez.

Pencereler: Pencereler evin dış dünyaya bakan gözleridir. Pencereyi çiziminde kullanan çocuk evin özel bir yer olduğunu ancak dış dünyayla ilişkisi olduklarını anlatmak istemiştir. Evin çatısında bir pencere vardır, yuvarlak olan bu pencere evde bir kişinin öldüğünü ifade eder. Yapılan görüşmede birlikte yaşadıkları dedenin yakın zamanda vefat ettiğini öğrenmekteyiz.

Kapı: Evin dış dünyaya açılan çok önemli bir organıdır. Evin kapısı evin ölçülerine göre oldukça küçüktür. Bu durum dış dünyayla ilişkinin sınırlı olduğunu gösterir(Çankırlı,2011).

2.12.2.5.Doğa Figürleri

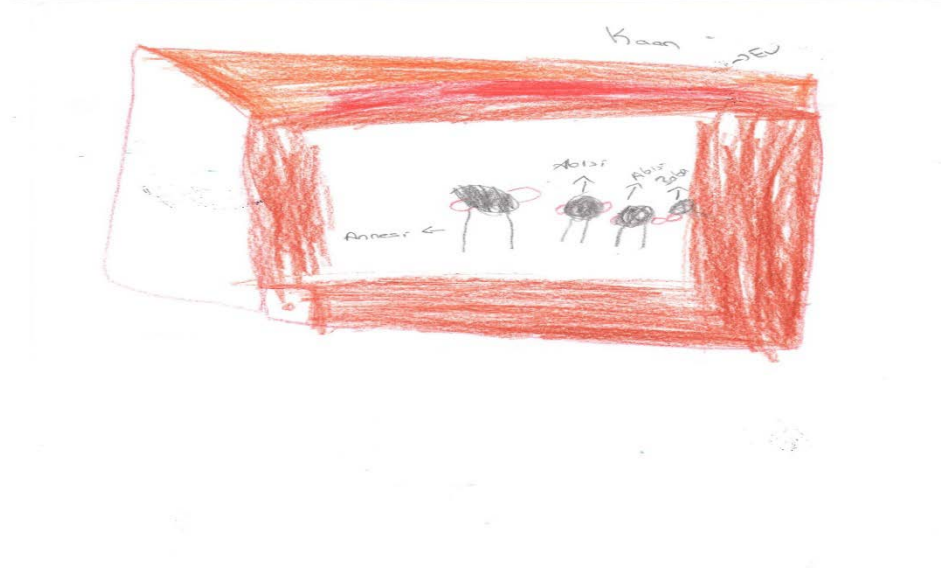
Çocuk çiziminde herhangi bir doğa figürü kullanmamıştır. Sadece resimde yağmur vardır. Az miktar karmaşık çizilmiş bulutlar vardır. Bulut aile üyelerini temsil eder. Bulutlar güneşin önünü kapatmıştır ve yağmur yağdırmıştır. Bu da anneyi üzen kavgacı bir baba olduğu gibi, anne sevgisini üzerine çeken bir kardeşin varlığı olabilir.

2.13.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Çocuk çiziminde annesini evden uzağa çizmiştir ve kendisini aileden uzakta sayfanın soluna çizmiştir. Kendisini aileye yakın hissetmeyen bu çizimde ablanın aileye daha yakın olduğunu görüyoruz. Aile üyeleri arasında herhangi bir nesne yoktur. Ancak kendisiyle ailesi arasında çizilmiş ve silinmiş bir çocuk silüeti bulunmaktadır.

Baba en büyük çizilen aile üyesidir. Bu durum ailede otorite sahibi olmasından kaynaklanacağı gibi annesine göre daha çok sevdiği bir aile üyesi olmasından da kaynaklanabilir(Sayıl,2004).

10. RESİM

2.13.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.13.1.1.Renk seçimi

Çocuk çiziminde kahverengi ve kırmızı kullanmıştır. Bununla birlikte çizim kalemi olarak siyahı tercih etmiştir.

Kahverengi: Çocuk çiziminde evi kahverengiye boyamıştır. Kahverengi korunmaya ihtiyacı olduğunu gösterir. Evin kendisini ve ailesini koruduğundan emin olduğu yorumu yapılabilir.

Kırmızı: Güveni simgeler. Evin çatısını kırmızıya boyayan çocuk, ev içerisinde kendini güvende ve mutlu hissetmektedir.

Siyah: Acı, keder, yası simgeler. Tüm aile bireylerini siyah kalemle çizen çocuk çevresine karşı derin üzüntü duymakta olabilir(Yavuzer,2011).

2.13.1.2.Kâğıtta Yer Yön Seçimi

Sağ alt köşe: Anne arketipini simgeler. Ancak çocuk sağ alt köşeyi boş bırakmıştır. Bu da annesinin onun yaşamındaki eksikliğini gösteriyor olabilir.

Sol üst köşe: Baba arketipini simgeler. Ancak yine çocuk sol üst köşeyi boş bırakmıştır. Ailesine çok fazla yakın olmadığını, çevresindekileri kendinden uzaklaştırdığını ya da uzaklaştığını düşünebiliriz. Zaten çizimde kendisini bulundurmamıştır.

Orta kısım: Bugünü, bulunulan zamanı simgeler. Orta kısma içinde; anne, baba, abilerin olduğu bir ev çizilip çatısı kırmızıya boyanıp mutlu bir yuva sergilenmiştir. Ancak kendisini bu çizimin dışında tutmuştur.

Yön: Küçük çocuklar genelde çizime aşağıdan başlarlar. Ancak bu çizimde yukarıda başlanılıp çizim yukarıda tamamlanmıştır. Bu da dış dünyaya olan ilginin fazla olduğunu göstermektedir.

2.13.1.3.İnsan Figürleri

Baş: Resimde babanın başı normalden küçük çizilmiştir. Bu da babayla olan duygusal ve sosyal iletişimde yetersizlik belirtisidir.

Ağız: Çocuk içinde kafada yer alan en önemli organ ağızdır. Çizdiği insanlarda ağız bulunmamaktadır. Bu da insanlarla ilişki kurmaktan çekindiğini gösterir.

Gözler: Çocuk çizdiği insan figürlerinin hiç birinde göz kullanmamıştır. Bu da çevresinden zihinsel ve duygusal yönden geri kaldığını, iç dünyasının boş olduğunu yansıtabilir.

Burun: Burnun hiç bir insan figüründe çizilmemesi cinsel kimliğin tam gelişmediğinin belirtisidir.

Kulak: Çizdiği insan figürlerinde tüm insanların kulaklarını olduğundan büyük çizmiştir. Bu durum ya çocuğun çok eleştiri almasından ya da dinlememesinden dolayı çizilmiş olabilir.

Kollar ve eller: Çocuk çizdiği insan figürlerinde kollara yer vermemiştir. Kollar insan sevgisini gösterir. Genel olarak bu ailede çocuk beklediği sevgiyi alamamaktadır(Çankırlı,2011).

2.13.1.4.Ev Çizimi

Çocuk, genellikle kullanılan kare tipi ev modelini çizmiştir. Ancak evin üçgen biçiminde bir çatısı yoktur. Üçgen çatı anne-baba-çocuk arasındaki üçlü ilişkiyi gösterir. Bu durumda bu ilişkinin çok sağlam kurulmadığını görmekteyiz.

Çatı: Evin bir çatısı vardır. Ancak genel olarak yapılan üçgen biçiminde değildir. Ne olursa olsun bir çatı bulunan ev çizmek evin güven altında olduğunu, korunduğunu ifade eder. Kahverengi-Kırmızı renkle çizilen çatı mutlu bir yuvayı yansıtsa da kendisini evin içinde bulundurmamıştır.

Pencereler: Çizimde eve perde ve pencere çizilmemiştir. Pencereler evin dış dünyaya bakan gözleridir. Pencere çizilmeyen ev çok fazla dış dünyayla ilişkili değildir. İçerideki durumların dışarıya yansıtılmadığını, özel kaldığını düşünebiliriz.

Kapı: Çizimde tokmağı olan bir kapı çizilmiştir. Bu da dış dünyaya tamamen kapalı olmadıklarını göstermektedir.

2.13.1.5.Doğa Figürleri

Çizimde herhangi bir doğa figürüne yer verilmemiştir. Dış dünyaya açılmış olsa da; yaşadığı ortamın çok fazla etkisinde kalmayan bir çocuk olduğunu söyleyebiliriz.

2.14.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

2.14.1.Aile Üyelerinden Birinin Eksik Çizilmesi

Çocuk çizimde kendisini resme dâhil etmemiştir. Kendini dışlanmış hisseden çocuk çoğu zaman kendini çizime dâhil etmez. Bu da ailesinden kendisini duygusal olarak soyutladığı anlamına gelebilir.

2.14.2.Aile Üyelerinden Birinin Büyük-Küçük Çizilmesi

Çocuk çiziminde annesini büyük çizmiştir. Bu durum ailede annenin sözünün geçtiğini gösterebildiği gibi anneye duyulan sevgiyi de yansıtıyor olabilir. Çocuklar aile içinde özdeşim kurdukları, otorite sahibi kişiyi göze çarpacak şekilde çizebilirler. Bu durumda en ufak çizilen babanın evde çok fazla söz sahibi olmadığı ya da sevgisinin az olduğu söylenebilir(Sayı1,2004).

11.RESİM

2.14.3.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.14.3.1.Renk seçimi

Çocuk çiziminde mor, mavi, yeşil ve sarı renklerini kullanmıştır. Evin içini çizen yani röntgen çizimi kullanan çocuk evin içini mor renge boyamıştır. Gökyüzünü gerçeğe uygun şekilde maviye boyamıştır.

Mor: Anne babanın desteğine ve güvenine ihtiyaç duyan çocuklar çizimlerinde bu rengi kullanabilir. Çocuğa yüklenemeyeceği bir sorumluluk yüklendiğinde ve bu sorumluluktan dolayı endişeye kapılan çocuklar da bu rengi kullanabilir. Yapılan görüşmede yoğun isteklerden ve senelerden sonra dünyaya gelen çocuğun kardeşinin doğumuyla ilgisi azalmıştır. Kardeşine karşı sürekli sorumlukları olduğunu dile getiren aileye karşın çocuğunda bu şekilde mor rengi yoğun kullandığı sonucu çıkartılmıştır.

Mavi: Dikkatli adım atmayı, tedbirli olmayı simgeler. Çocuk babasını mavi boya ile çizmiştir. Babasını bu renk ile çizerek onun davranışlarından edindiği düşüncesinden dolayı bu renk çizmiş olabilir. Aynı zamanda en sevdiği rengi çizerek babasına duyduğu sevgiyi de belli etmek istiyor olabilir.

Yeşil: Güveni ve mutluluğu simgeler. Babanın vücudunu yeşil ile çizen çocuk, babasına duyduğu güveni ve mutluluğu böyle göstermiş olabilir.

Sarı: Ailesi tarafından sevilen ve değer verilen çocukların kullandığı bir renktir. Sıcaklığı ifade edip olumlu duyguları uyandırır. Çocuk çiziminde dedesini sarı renkle çizerek onun kendisini değerli hissettiğinin açıklamış olabilir(Yavuzer,2011).

2.14.3.2.Kâğıtta Yer Yön Seçimi

Sol üst köşe: Baba arketipini simgeler. Güneş çizmiştir. Güneş aslında anneyi simgeler. Ancak baba arketipi oraya oturtması, annesinin daha sonra doğan kardeşine ilgi duyması ve beklediği ilgiyi babasından gördüğü için de olabilir.

Sağ alt köşe: Anne arketipini simgeler. Ancak boş bırakılmıştır. Bu annesinin ilgisini paylaştığı için anneye duyduğu duygulardan olabilir.

2.14.3.3.İnsan Figürleri

Baş: Aile üyelerinin başlarını vücutlarına göre normal oranda çizmiştir. Ancak kendisinin başını vücuduna göre küçük çizmiştir. Bu durum arkadaş edinmede ve insanlarla ilişki kurmada zorluk çeken içe kapanmaya eğilimli çocuklarda görülür.

Saç: Aile üyelerine ve kendine saç çizip boyamamıştır. Sadece kardeşinin saçlarını hafif bastırarak maviye boyamıştır. Bu da kardeşinin söz sahibi olması istediğini açıklayabilir.

Ağız: Aile üyelerinin ve kendisinin ağızlarını belirgin bir şekilde gülümseyerek çizmiştir. Bu da mutlu bir aile profilini yansıtır.

Gözler: Tüm aile bireylerinin gözlerini çizmiştir. Ancak anne-babası dışındaki aile üyelerinin gözlerini ayrıntılı çizmiş olup, göz bebeklerini belirginleştirmiştir. Bu durum o kişilerle ilişkilerini canlı tuttuğunun göstergesidir.

Kollar ve eller: Ailenin tüm üyelerinin kolları çizilip iki yana açılmıştır. Bu durum bu insanların resim çizen çocuğa karşı gösterdiği sevginin belirtisidir.

Kısa çizilen kollar, belirgin arzu ve isteklerden yoksunluğu anlatabilir. Ailedeki "Ema ablası" dışındaki tüm aile üyelerinin kollarını iki yana açık, ancak kısa çizmiştir. Bu durum kendisinden sonra doğan kardeşe olan ilginin kesilmesinden sonra "Ema ablasının" kendisiyle daha yakın ilgilenmesinden kaynaklanabilir(Çankırlı,2011).

2.14.3.4.Ev Çizimi

Evi çizip kendisini ve diğer aile üyelerini evin içine çizmiştir. Ev kare biçimde olup kendilerinin birlikte olduğunu ifade etmektedir. Ancak evin çatısı yoktur.

Bu da kendilerinin yeteri kadar evin içinde koruma altında olmadıklarının göstergesidir. Bununla birlikte evin bir bacası vardır. Azda olsa bir duman çıkmaktadır. Hava ne kadar güneşli olsa da dumanın evden çıkması evin içinde mutlu bir yuva olduğunu açıklamaktadır.

Pencere: Evin pencereleri dış dünyaya açılan birer gözdür. Çocuğun çizdiği pencerelerde dış dünyayla bağlantılı olduklarını gösterir.

Kapı: Evin kapısı dış dünyaya açılan önemli bir organdır. Kapının tokmağının ve ziline olması misafirperver bir aile olduğunu gösterir.

2.14.3.5.Doğa Figürleri

Güneş: Güneş, anneyi temsil eder. Her ne kadar sol üst köşeye çizilip baba arketipini simgelese de anneye duyduğu sevgiyi güneşin parıldayan ışıklarından anlamaktayız. Gülen surat ve mutlu iki gözde anneye duyduğu sevgiyi ifade eder. Güneşin ışıkları daire dışından başladığına göre annesine bağlı olmaktan artık sıyrılan özgür bir çocukla karşı karşıya olduğumuzu gösterir.

2.15.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

2.15.1.Aile Üyelerinden Birinin Büyük Çizilmesi

Ailede en büyük çizilen birey "Esmâ Abla"dır. Bu da ona duyduğu sevgiyi ifade eder. Kardeşinin doğumuyla anne babasından aldığı ilgi azalan çocuk ilgiyi Esmâ Abla'sından bulmuş olup, ona olan sevgisini de büyük çizerek bunu ifade etmiştir(Sayıl,2004).

12. RESİM

2.15.2.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.15.2.1.Renk seçimi

Çocuk çiziminde pembe ve tonlarını daha çok kullanmıştır. Bununla birlikte yeşil, turuncu, kırmızı ve sarı renklerine de yer vermiştir.

Pembe: Sakin insanların kullandığı bir renk olan pembe, çok sevildiği içinde tercih edilmiş olabilir. Çünkü kız çocukları genelde bu rengi resimlerinde ve kıyafetlerinde daha çok kullanırlar. Ancak yine de bu rengin sakinleştirici etkisi onlarda da mevcuttur. Annesini sevdiği renge boyayarak ona olan sevgisini göstermiş olabilir.

Yeşil: Güveni olan çocuk bu rengi kullanabilir. Nitekim çocuk babasının tişörtünü yeşile boyamıştır. Bu da ailede baba faktörüne duyulan güveni simgeler.

Turuncu: Kendisini ve küçük kardeşini turuncuya boyamıştır. Turuncu sağlık, sıcaklık, iştah, ümit ve iyimserliği ifade eder. Bu da kardeşine karşı iyi duygular beslediğini simgeleyebilir. Aynı zamanda kendisinin sağlık durumunun da iyi olduğunu söyleyebiliriz.

Kırmızı rengi çatı için kullanmıştır. Bu çiziminde de inceleyeceğimiz gibi kırmızı çatı mutlu bir yuvayı simgeler.

Sarı: Sarı renk karamsarlığı simgeler. Kardeşini sarı renge boyayan çocuk kıskançlığını da dile getiriyor olabilir. Çünkü yapılan görüşmede annesinin bu kardeşiyle ilgilendiğini ve babaannenin kendisine baktığını öğrenmekteyiz (Yavuzer,2011).

2.15.2.2.Kâğıtta Yer Yön Seçimi

Ortası: Sayfanın ortası bugünü temsil eder. Çocuğun içinde bulunduğu ruh halini yansıtmaktadır. Sayfanın ortasında iki kardeşinin ortasında oynayan kendisini görmekteyiz. Kolları iki yana açılmış olarak çizdiği kardeşlerini ve kendisini oldukça mutlu olduklarını yorumlayabiliyoruz.

Sol üst köşe: Boş bırakılmıştır. Baba arketipini simgeleyen sol üst köşe boş bırakılsa da resimde babaya büyük çizmesi ona olan sevgisini göstermektedir. Ancak baba sürekli azarladığı için bu faktör çok önemsenmemiş olabilir.

Sağ alt köşe: Anne arketipini simgeler ve sağ alt köşeye iki yana açılmış elleri ve gülen suratıyla, pembe renge boyanmış bir anne çizilmiştir.

2.15.2.3.İnsan Figürleri

Baş: Genel olarak tüm aile bireylerinin başlarını vücutlarına orantılı ölçüde çizmiştir.

Saç: Tüm aile bireylerinin saçlarını normal bir şekilde çizmiştir. Ancak babanın saçlarını bastırarak çizmiştir. Bu da babanın evde otoriter olduğunu, söz sahibi olduğunu çocuğun gözüyle anlamasını sağlar.

Ağız: Ailedeki tüm bireylerin ağızları belirgin bir çizgiyle çizilip gülümsetilmiştir. Ancak babanın ağzı daha mutsuz bir yüzü ifade etmektedir. Bu da babasına sürekli kızmasından kaynaklı olmaktadır.

Kollar: Baba hariç diğer aile üyelerinin kolları iki yana açık çizilmiştir. Bu da o aile üyelerine duyduğu sevgiden gelmektedir.

d.Ev Çizimleri: Kırmızı çatısı ve pencereleri olan pembe rengi bir ev çizmiştir. Bununla birlikte turuncu bir kapı eklenmiştir resme.

Çatı: Mutlu evlerin çatıları kırmızı gibi canlı sıcak renkler olmaktadır. Bacasından duman çıkan evler içindeki mutlu yaşamı daha iyi açıklar.

Pencereler: Dış dünyaya bakan gözler olarak bilinen pencereler perdeli çizilerek aile mahrumiyetini temsil etmektedir.

Kapı: Tokmağı olan bir kapı çizilmiştir. Bu da misafirlerin bol ve misafirperver bir aileyi simgeler(Çankırlı,2011).

2.15.2.4.Doğa Çizimleri

Çimen: Yerlere silikte olsa yeşile boyanarak çizilen çimen mutluluğun ve neşenin sembolüdür.

Bulut: Genellikle diğer aile üyelerini temsil etmektedir. Ancak dikkat çeken bir şey sadece bir tanesinde yağmur yağdırır. Bu da aile üyelerinden birinin güneşin önünü kapatıp yağmuru getirdiği için olabilir.

Resmin geneline yapılan yorumda babanın çok agresif bir kişilik olduğu için anneyi ve diğer aile üyelerini üzdüğü, bu yüzden de çizime bu şekilde aktarıldığı yorumu yapılabilir.

2.16.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Aile üyelerinden herhangi biri eksik çizilmemiştir. Nitekim anne baba birlikte yan yana çizilse de anne çocuktan uzakta çizilmiştir. Bu da çocuğun annenin kardeşlerine gösterdiği sevgiden dolayı kendisinden uzaklaştırdığı için olabilir. Ancak anne faktörü çocukta tam olarak oluşmuştur. Aile üyelerinden baba büyük çizilmiştir. Bu durum ailede onun sözü geçtiği ve çocuğun ondan çekindiğini gösterebilir. Nitekim yapılan görüşmede babanın sürekli kızdığını öğrenmekteyiz(Sayıl,2004).

13.RESİM

2.16.1.ÇOCUK ÇİZİMİNDE DETAYLAR

2.16.1.1.Renk Seçimi

Mor, sarı, pembe, turuncu ve yeşil renkleri kullanmıştır. Annesinin elbisesini mor, saçlarını pembeye boyamıştır. Kendisini sarı elbiseye boyayıp saçlarını turuncu yapmıştır. Babasını ise turuncu elbiseye boyamıştır. Çizimini ise yeşil boyayla yapmıştır.

Mor: Güven ihtiyacını simgelemek için bu renk kullanılmaktadır. Annesini mora boyayan çocuk, kardeşinin doğumundan sonra sevgisi ve ilgisi azalmıştır. Bu durumda annesinin güvenine, desteğine daha çok ihtiyacı olduğu bellidir.

Pembe: Pembe genel olarak kız çocuklarının sevdiği bir renktir. Nitekim çizimi yapan çocuğunda en sevdiği renktir. Bu yüzdendir ki çok sevdiği annesinin saçlarını pembeye boyamış olabilir. Aynı zamanda pembenin sakinleştirici bir etkisi vardır. Sakin olduğunu düşündüğü annesi de bu rengi boyamış olabilir.

Sarı: Sarı renk parlaklığı, ışığı, sıcaklığı, enerjiyi ve kutsallığı simgeler. Ailesi tarafından sevilen ve değer verilen çocuklar sarı rengi tercih ederler. Kendisini sarı renge boyayarak çevresi tarafından sevilen bir çocuk olduğunu kanıtlamış olmaktadır.

Turuncu: Turuncu sağlık, sıcaklık, iştah, ümit ve iyimserlik duygularını ifade eder. Babasına turuncu renkli elbiseye boyayan çocuk bu güzel duyguları babasına hissediyor olabilir. Babasının yanına kendisini çizerek bunu da daha iyi göstermektedir.

Yeşil: Tüm aile üyelerini yeşil boya ile çizmiştir. Yeşili kullanan çocuk kendine güveni olan, uyumlu ve mutlu bir çocuktur. Yaştlarına göre daha olgundur. Bu verilerden sonra yapılan incelemede çocuğun arkadaşları tarafından sevilen, kendine güven duyan bir çocuk olduğunu öğreniyoruz(Yavuzer,2011).

2.16.1.2.Kâğıtta Yer Yön Seçimi

Çocuk sadece sayfanın ortasına çizim yapmıştır. Herhangi bir ev çizmediği gibi doğa figürü de kullanmamıştır. Sayfanın ortası bugünü sembolize etmektedir. Çocuğun içinde bulunduğu ruh halini yansıtmaktadır.

Resmin tam ortasına yanında babası ve kardeşi, kardeşinin yanında ise annesini çizmiştir. Kardeşini küçük çizerek ona olan kıskançlığını dile getirmiş olabilir. Önce annesini çizmiştir. Önceliği verdiği kişileri daha çok sevdiği daha çok önemseddiği anlamına gelebilir.

2.16.1.3.İnsan Figürleri

Baş: Ailenin tüm bireylerinin gözlerini başlarına uygun bir şekilde çizmiştir. Babasının gözlerinin içini boş bırakmıştır. Sadece göz yuvarlığı çizmiştir. Bu da bakışların boş ve anlamsız olduğunu ifade edebilir. Duygusal yönden babasının ona daha az destek verdiği için olabilir..

Kollar ve Eller: Ailenin tüm üyelerine kollar çizilip iki yana açılmıştır. İki yana açılmış kollar insanlarla yakın ilişki kuran, sevecen çocukların resimlerinde görülür(Çankırlı,2011).

2.17.1.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Çocuk çiziminde kardeşini oldukça küçük çizmiştir. Bu durum kardeşine duyduğu kıskançlıktan dolayı olabilir. Çünkü kardeşi kendisine duyulan yoğun ilgiden sonra doğmuştur. Mutlu bir aileyi simgeleyen resim çizilmiştir. Ancak çocuğun kardeşine duyduğu kıskançlık annesinin ona olan sevgisinin daha azaldığını düşünmesini sağlamıştır(Sayı1,2004).

14. RESİM

2.17.2.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.17.2.1.Renk seçimi

Çocuk çiziminde sarı, yeşil, mavi, kahverengi, pembe, kırmızı renklere yer vermiştir.

İlk önce çizime babası ile başlayarak önceliğini ona vermiştir. Sarı renk parlaklığı, ışığı, sıcaklığı, enerjiyi ve kutsallığı simgelediği için izleyenlere olumlu hisler kazandırır. Sevdiği değer verdiği kişileri sarıya boyar. Dedesini de sarıya boyayarak ona olan sevgisini dile getirmiştir.

Kahverengi: Çocuk babasını kahverengiyle çizmiştir. Çizimlerinde kahverengiye kullanan çocukların korunmaya ihtiyaç duydukları, sevgi ile ilgi özlemiş çektikleri söylenebilir. Babasının sık sık seyahate çıktığını öğrendiğimiz bu ailede kahverengi babaya duyduğu özlemi anlatmaktadır.

Yeşil: Çocuk resminde kendisini yeşille çizmiştir. Yeşili kullanan çocuk, kendisine güveni olan, uyumlu ve mutlu bir çocuktur. Yaştlarına göre daha olgundur. Kardeşinin doğmasıyla daha büyük sorumluluklar verilen çocuğun yaşadığı durumu anlayabiliyoruz.

Mavi: Çocuk resimde babasının saçlarını maviye boyamıştır. Mavi, sakinliği ve uyumu ifade eder.

En sevdiği renge mavi olduğu düşünülürse babasına duyduğu sevgiyi ve babasının ona olan iyi yaklaşımını görmekteyiz.

Pembe: Çocuk annesini pembe ile çizmiştir. Pembe rengin sakinleştirici bir etkisi vardır. Annesini kendisini yanına çizip pembeye boyamıştır. Bu da annesinin çocuğa karşı olan uyumlu davranışlarına, olumsuz davranış göstermediğini açıklamaktadır.

Kırmızı: Çocuk çiziminde sonradan olan kardeşini kırmızıya boyamıştır. Kırmızının pek çok anlamı vardır. Kanı temsil ettiği zaman olumlu anlamlar içerir. Ancak çoğu zamanda bastırılmış öfkeyi dile getirir. Kardeşine duyduğu kıskançlığı bu şekilde de sergiliyor olabilir(Yavuzer,2011).

2.17.2.2.Kâğıtta Yer Yön Seçimi

Sol üst köşe: Baba arketipini simgeler. Sol üste yuvarlağın dışına doğru çizilmiş ışıklarıyla büyük bir güneş çizilmiştir. Güneş her ne kadar anneyi temsil etse de babasına duyduğu sevgisi onu büyük çizmesinden de anlayabileceğimiz gibi daha fazladır.

Sağ alt: Sağ alt köşe anne arketipini simgeler. Sağ alt boş bırakılmıştır. Ancak kardeşiyle annesini paylaşmak istemediği için annesini yanına alıp kardeşinden ayırarak ona olan sevgisini, kıskançlığını dile getirmektedir.

Ortası: Bugünü sembolize etmektedir. Kocaman iki yana açılmış elleriyle babaanne ve dedenin ortasına çizilmiş bir baba, kardeşi ve annesinin ortasına çizilmiş kendisi bulunmaktadır.

2.17.2.3.İnsan Figürleri

Resimde vücutlarına göre aşırı büyük ya da aşırı küçük çizilen vücut uzvu bulunmamaktadır. Sadece babanın bacakları vücuduna göre daha uzun ve kardeşini saçları daha bastırılarak boyanmıştır.

Bacaklar: Bacaklar insanların destekli durmasını sağlayan vücut uzuvlarıdır. Bu resimde çocuk babasının bacaklarını daha uzun çizerek daha destekli bir hale getirmiştir. Bu da ailede babasından daha çok destek gördüğü anlamına gelmektedir.

Saç: Bastırılarak boyanan saçlar bastırılmayan öfke, otorite kurma eğiliminde olduğunun belirtileridir. Kardeşin saçları bastırılarak boyanarak ona duyulan kıskançlık öfkesi daha açık dile getirilmiştir(Çankırlı,2011).

2.17.2.4.Doğa Figürleri

Güneş: Çocuk çizimlerinde güneş figürü anneyi temsil eder. Güneşsiz dünya olmayacaksa çocuk içinde annesiz olunmaz. Güneşin parlaklığını ifade eden çizgiler annesine duyduğu sevgisinin fazlalığını gösterir. Güneşin yuvarlağının içinden çıkan çizgiler anneye bağlılığı ifade eder. Resimde dağın bir köşesinden ortaya çıkan güneş var. Ve dağın zirvesinde babası vardır. Annesine olan sevgisi ile birlikte babasına güven duyan bir çocukta vardır.

2.18.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

2.18.1.Aile Üyelerinden Birinin Eksik Çizilmesi

Aile üyelerinden hepsi resimde çizilmiştir.

2.18.2.Aile Üyeleri Arasına Nesnelere Çizilmesi

Herhangi bir nesne çizilmemiştir. Ancak annesini kendisinin yanına köşeye çizip kardeşinden uzaklaştırmıştır. Bu da yaşadığı kıskançlığı ifade ediyor olabilir.

2.18.3.Aile Üyelerinden Birinin Büyük-Küçük Çizilmesi

Resimde babayı normal aile üyelerinden daha büyük çizmiştir. Önce babayı çizdiği resimde babaya duyduğu sevgiyi bu şekilde de dile getirmiştir. Babanın büyük çizilmesi, ailede onun sözünün geçtiğini ve çocuğun ondan çekindiğini gösterebilir. Çocuk bazen hayran olduğu ve özdeşleştiği aile üyesini de büyük çizebilir. Ancak babanın büyük çizildiği resimlerde, anne üzerinde baskı kurmak istediği sonucu da çıkarabilir. Yapılan görüşmede babanın yeni doğan kardeşten sonra annesinin azalan ilgisinin yerini tutması için çocuğa daha yakın davrandığı bilgisini öğreniyoruz(Sayı1,2004).

15.RESİM

2.18.4.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.18.4.1.Renk Seçimi

Çizimde kahverengi, mavi, kırmızı, siyah, yeşil, turuncu renkleri kullanılmış olup özellikle bir renk üzerinde durulmamıştır

Kahverengi: Çocuk çiziminde babasını kahverengiye boyamıştır. Kahverengi korunmaya ihtiyaç duyulduğunu gösterir. Babasının kendisini korumasını da dileyebilir.

Mavi: Çocuk yeni doğacak kardeşini maviye boyamıştır. Sakinliği ve uyumu temsil eden bu renk tarafsızlığı da ifade etmektedir. Kardeşini kendisinden uzakta, anne babasının ortasına çizmiş olsa da kardeşine karşı kötü bir tutum sergilemediğini düşünebiliriz.

Kırmızı: Güveni simgeler. Kimi zaman tehlikeyi ve ölümü de ifade etmektedir. Ancak çocuk çizimde annesini kırmızıya boyamıştır. Ona karşı güveni simgelediğini söyleyebiliriz.

Siyah: Acı, keder, yası simgeler. Herkesten uzakta kendisini siyaha boyanmış halde çizen çocuk ailesine karşı yeni doğacak olan kardeşini de düşünerek kendisini derin üzüntü halinde çizmiştir.

Turuncu: Çocuk çiziminde evini turuncu yapmıştır. Turuncu; sağlık, sıcaklık, iştah, ümit, iyimserlik gibi duyguları simgelediğini düşündüğümüzde ev ortamına karşı iyi duygular taşıyan bir çocukla karşı karşıya olduğumuzu düşünebiliriz(Yavuzer,2011).

2.18.4.2.Kâğıtta Yer Yön Seçimi

Sağ alt köşe: Anne arketipini simgeler. Ancak sağ alt köşeye hiçbir şey çizilmemiştir. Bu anne arketipinin boş olmasından kaynaklanabileceği gibi annenin yeni doğum yapacağı için çocukla yeteri kadar ilgilenemediğini de simgeleyebilir.

Sol üst köşe: Baba arketipini simgeler. Aynı şekilde sol üstte baba çizilmiştir. Bu da babasının varlığından evin ve bundan dolayı da güven duyduğunu simgeleyebilir.

Çizimde ailenin tüm üyeleri çizilmiştir. Bu da çocuğun sosyalliğini gösterir. Resimde arkası dönük insan figürü yoktur. Bu da iletişim varlığını simgeler. Anne baba arasına çizilen çocuk ve kendisinin uzak çizilmesi ciddi bir kardeş kıskançlığının göstergesi olabilir. Anne ile babanın çizim boyutu yaklaşık olarak aynıdır.

2.18.4.3.İnsan Figürleri

Çizimde baba ile annenin ortasına elinde oyuncak bebek olan bir kardeş çizilmiştir. Kendisi ailenin dışında annenin diğer tarafındadır. Yeni doğacak bir kardeş

bekleyen bu çocuğun kardeşini oldukça kıskandığı söylenebilir. Öyle ki kendi oyuncak bebeğini bile kardeşine vermiştir. Bu da onun paylaşımcı bir çocuk olduğunu gösterebilir.

Baş: Kendi başını vücuduna göre daha küçük çizmiştir. Bu da insanlarla ilişki kurmakta zorluk çeken içe kapanmaya eğilimli çocuklarda görülür. Diğer aile üyelerinin başlarını vücutlarına orantılı çizmiştir. Abartılı bir çizim yoktur.

Saç: Çocuk çiziminde annesinin saçlarını bastırarak çizmiştir. Bu durum annesine karşı daha önde birisi olmak istediği için çizilmiş olabilir. Yani yeni doğacak olan kardeşine göre daha baskın bir karakter olmak istediğini anlayabiliriz. Kendi saçlarını da bastırarak boyayan çocuk sosyal ilişkilerinde daha güçlü olma arzusu içinde olduğunu söyleyebiliriz.

Ağız: Sözel iletişim aracı olarak görüldüğünden kardeşine ağız çizmemiştir. Çünkü kardeşi henüz doğmamış olup onunla iletişime geçmemiştir. Kendisine ağız çizmeyen çocuğun iletişimiyle ilgili kimi zaman çekingen davrandığı gözlemlendiği gibi ağzın yeme organı olduğunu düşünerekten zorla yemek yedirilen çocuklarda ağzın çizilmediği görülmektedir. Resmi çizen çocuğun yemek seçtiği, seçtiği yemekleri ise çoğu zaman yemediği bilinmektedir.

Gözler: Aile üyelerinden sadece kardeşine göz çizmeyen çocuk kardeşi ile herhangi bir göz temasında bulunmadığı için bunu yapmış olabilir. Çünkü gözleri çizilmeyen biriyle göz temassızlığı olmadığı için iletişim eksikliği olduğu bilinmektedir.

Burun: Ailedeki kardeşi hariç diğer bireylere burun çizen çocuğun özgüveninin olduğunu anlayabiliriz. Kardeşine çoğu organı çizmeyen çocuğun sebebi görmediği için olabilir.

Eller ve Kollar: Çocuk çiziminde herkesin ellerini çizmiştir. Genel olarak iki yana açılmış olarak çizilen kollar insanlarla yakın ilişki kuran sevecen çocuklarda görülür. Doğmamış kardeşinin bile kollarını iki yana açık çizen çocuk, ailenin üyelerine karşı oldukça sıcakkanlı olduğunu göstermiştir(Çankırlı,2011).

2.18.4.4.Ev Çizimi

Evi yaşlılarına göre genel olarak yapılan kare biçimde çizmiştir.

Çatı: Çatılı ev çizen çocuk psikolojik olarak evine bağlıdır. Çatı yeşil kalemle çizilmiş olup boyanmamıştır. Yeşil renk uyum, mutluluk ve güveni simgeler. Bacasından da aynı şekilde yeşil duman çıkmaktadır. Bu da mutlu bir yuva olduğunu ifade eder.

Pencere: Pencere evin dış dünyaya bakan gözleridir. Eve bir pencere çizen çocuk dış dünyayla ilişkili olduklarını ifade etmektedir.

Kapı: Dış dünyaya açılan organı olan kapı, bu resimde çizilmemiştir. Eşi dostu çok sık gelmeyen bir ev olduğu gibi, çok fazla evde durmayan bir aile olduklarını da ifade edebilir.

e.Doğa Figürleri

Çocuk çiziminde meyvesiz bir ağaç çizmiştir. Bunun dışında bir doğa figürüne rastlanmaz. Çok fazla meyve çiçek içermeyen bu ağaç çocuğun çok fazla sabırlı olmadığını, başarısının da normal düzeyde olduğunu söyleyebiliriz.

2.19.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

2.19.1.Aile Üyeleri Arasına Nesne Çizilmesi

Çizimde anne ile baba arasına yeni doğacak kardeşini çizip kendisini ayrı olarak çizmiştir. Bu durum kardeşine duyduğu kıskançlığın bir göstergesi olabilir. Ne kadar sevecen bir çocuk olduğunu sosyal ilişkilerinde bilsek te kıskançlığı yok denemez.

2.19.2.Abartılı –Eksik Çizilen Vücut Uzuvarı

Aile üyelerinin abartılı çizilen bir uzvu bulunmamaktadır. Sadece annesinin saçlarını bastırarak çizmiştir. Bu durumda kardeşinin onun yerini alacağına karşı duyduğu korkudan olabilir. Aile üyelerinde eksik çizilen bir uzvu bulunmamaktadır. Sadece kardeşinin göz, kulak, burun gibi organlarını çizmemiştir. Bu da kardeşinin henüz görmediği için olabilir(Sayı1,2004).

16.RESİM

2.19.3.ÇOCUK ÇİZİMİNDE DETAYLAR

2.19.3.1.Renk Seçimi

Çocuk çizimde mor ve kırmızı boya kalemi kullanmıştır.

Mor: Çizimde kardeşini, kendisini, annesinin ve babasının saçlarını mora boyamıştır. Mor, mavinin ve kırmızının karışımı bir renktir. Bu yüzden hem sıcaklığı hem de soğukluğu içinde barındırır. Çocuğa kaldıramayacağı bir sorumluluk yüklendiğinde kendisinden bekleneni karşılayamayacağı endişesine kapıldığında bunu çizimlerinde mor renk kullanarak açığa vurabilir.

Kırmızı: Hem güveni ve hayatı, hem tehlikeyi ve ölümü simgeleyebilir. Bu, çocuğun bilinçaltında kırmızıyı ne niyetle kullandığına bağlıdır(Yavuzer,2011).

2.19.3.2.Kâğıtta Yer- Yön Seçimi

Alt Kısım: Toprağı, bereketi, temeli, kökü, derinliği, hafızayı ve suyu temsil eder. Çocuk çiziminde alt kısma çiçekler çizmiştir. Buda mutluluk belirtisidir.

Sol Üst Köşe: Baba arketipini simgeler. Ancak çocuk sol üst köşeye güneş çizmiştir. Güneş çocuk resimlerinde anneyi temsil eder. Bu durum babasının yerine annesini koyarak ebeveynlerin görev değişikliğini göstermiş olabilir.

Ortası: Bugünü temsil eder. Çocuğun içinde bulunduğu ruh halini yansıtmaktadır. Çocuk çizimde ortaya annesini, babasını, kardeşini ve kendisini çizmiştir. Bu da şu anda ailesiyle birlikte olduğunu göstermektedir.

2.19.3.3.İnsan Figürleri

Baş: Çocuk çizimde annesinin başını vücuduna göre daha küçük ölçüde çizmiştir. Bu durum bu ebeveyniyle ilişki kurmada zorluk çektiği için olabilir.

Saç: Çizimde kardeşin saçları bastırılarak boyanmıştır. Bu da ona karşı fiziki olarak daha üstün olma arzusundan kaynaklanabilir.

Nitekim kendisiyle ebeveynleri arasına kardeşini koyarak ona karşı duyduğu kıskançlığı dile dile getirmiş olabilir.

Ağız: Çizimdeki figürlerin ağızları açık şekildedir. Bu sık sık eleştiri aldığından kaynaklanabildiği gibi, onlarla iletişimin olduğunu da gösterebilir.

Gözler: Çizimde babanın iri gözleri oldukça dikkat çekmektedir. Bu durum babanın aşırı gözlemciliğine işaret olabilir.

Burun: Çizimde kendi burnunu yüzüne göre küçük çizmiştir. Bu duru özgüveni zayıf, benlik algısı gerçek benin altında olduğundan kaynaklanabilir.

Kollar ve Eller: Kollar tüm aile üyelerinde iki yana açık çizilmiştir. Buda sevecenliğin belirtisidir(Çankırlı,2011).

2.19.3.4.Ev Çizimleri

Çizimde ev yoktur.

2.193.5.Doğa Figürleri

Çizimde doğa figürü olarak güneş ve çiçek çizilmiştir.

Güneş: Çocuk çizimlerinde anneyi temsil eder. Bu durum annenin varlığının farkında olduğunu göstermektedir.

Çiçek: Mutlu çocukların çizimlerinde çiçek bulunmaktadır. Buda çocuğun mutlu olduğunun göstergesidir.

2.20.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Aile üyelerinin hepsi çizimde mevcuttur. Aile üyeleri arasına nesnelere konulmamıştır. Ancak çocuk ebeveynleri ile kendisi arasına kardeşini çizerek kıskançlığını dile getirmiş olabilir.

Çizimde baba diğer aile üyelerine göre büyük çizilmiştir. Bu durum ev içindeki otoritenin baba üzerinde olduğunu gösterebilir(Sayı1,2004).

17.RESİM

2.20.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.20.1.1.Renk Seçimi

Çocuk çizimde kahverengi bir evin içine kardeşini, babasını, kendisini ve arkadaşlarını çizmiştir. Onları çizerken pembe, yeşil, mor, sarı, turuncu ve kırmızı boya kalemlerini kullanmıştır.

Kahverengi: Kırmızı, sarı ve mavinin karışımı ile elde edilen bir renktir. Çizimlerinde kahverengi kullanan çocukların korunmaya ihtiyaç duydukları, sevgi ve ilgi özlemi çektikleri söylenebilir.

Pembe: En romantik ve en narin renktir. İnsanlar üzerinde sakinleştirici etkisi vardır. Çocuk çizimde kardeşini ve evi pembe boya kalemiyle çizmiştir. Bu da iyimser duygular beslediğini gösterebilir.

Yeşil: İlkbaharı simgeler. Yeşil, hayat demektir. Tazelik, gençlik, bereket ve sağlık demektir. Çocuk çizimde kendisini yeşil boyayla çizmiştir. Ayrıca yeşili bol kullanan çocuk kendisine güveni olan uyumlu ve mutlu bir çocuktur.

Mor: Kırmızı ve mavinin karışımı ile elde edilen bir renk olduğu için iki rengin de özellikleri olan sıcaklığı ve soğukluğu birlikte taşımaktadır. Çocuk çizimde babasını mor boya kalemiyle çizmiştir. Bu da babasının desteğine ihtiyaç duyduğunu gösterebilir.

Sarı: Parlaklığı, ışığı, sıcaklığı, enerjiyi ve kutsallığı simgelediği için olumlu duygular verir. Çizimde herkesin ayaklarını sarıya boyayarak duygularını dile getirmiş olabilir.

Turuncu: Kırmızı ve sarının karışımı ile elde edilen bir renktir. Turuncu renk sağlık, sıcaklık, iştah, ümit ve iyimserlik gibi kavramları ifade ettiğini söyleyebiliriz. Çizimde arkadaşını turuncu renge boyayan çocuk, arkadaşına karşı olumlu duygularını açığa çıkarmış olabilir.

Kırmızı: Kırmızı hem güveni ve hayatı, hem tehlikeyi ve ölümü simgeleyebilir. Kırmızı boya kalemiyle çizdiği arkadaşını ne niyetle çizdiği önemlidir(Yavuzer,2011).

2.20.1.2.Kağıtta Yer-Yön Seçimi

Sağ üst köşe: Bilinç gelişimini temsil eder. Sağ üstte kırmızı bir güneş vardır. Çizime anneyi dâhil etmeyen çocuk güneşi çizerek aslında bilincindeki annesinin varlığını dile getirmiştir.

Ortası: Bugünü sembolize eder. Çocuğun içinde bulunduğu ruh halini yansıtmaktadır. Çocuk resimde sayfanın ortasına evin içine bulunan aile üyeleri çizmiştir. Bu da yaşadığı çevreyi kabullendiğini gösterir.

Çizimde ilk baba çizilmiştir. Bu durum babayı önemseydiği için olabilir.

2.20.1.3.İnsan Figürleri

Baş: Çizimde insan figürlerindeki başlar, çizilen vücutlara göre normal düzeydedir.

Saç: Çizimde kimseye saç çizilmemiştir.

Ağız: Çizimdeki ağızlar normal çizgide ve oldukça gülümser şekildedir.

Gözler: Çizimde, kendisine ve babasına 3 göz çizmiştir. Abartı olarak çizilen bu gözler aşırı gözlemciliğe, dış dünya ile aşırı ilişki kurma isteğine, canlı ilişkilerin varlığına işaretir.

Burun: Çizimde sadece kendisine burun çizmiştir. Burun çocuk çiziminde cinsellik sembolü olarak kabul edilir.

Kulak: Hiçbir insan figürüne kulak çizilmemiştir. Kulakları çizmeyen çocuk eleştirileri duymak istemediğini gösteriyor olabilir.

Kollar ve Eller: İki yana açılan kollar insanlarla yakın ilişki kuran, sevecen çocukların resimlerinde görülür. Ancak çocuk çizimde sadece arkadaşı ve kardeşinin kollarını iki yana açık şekilde çizmiştir. Bu durum onlara yakınlık duyduğu için kaynaklanabileceği gibi babasının iki yana açık çizilmeyen kolları ondan ilgi görmek istediği için olabilir(Çankırlı,2011).

2.20.1.4.Ev Çizimleri

Çocuk resimde dikdörtgen çatısı olan dikdörtgen bir ev çizmiştir. Evi çizerken pembe boya kalem kullanarak olumlu duygularını ifade etmeye çalışsa da kahverengiye boyadığı çatıda birazda olsa ilgi görmek istediğini dile getirmiştir.

Eve herhangi bir kapı ya da pencere çizmeyerek ev halkının dış dünya ile çok fazla ilgili olmadığını göstermiş olabilir.

2.20.1.5.Doğa Figürleri

Çocuk çizimde doğa figürü olarak sadece güneş çizmiştir. Güneş, çocuk resimlerinde anneyi temsil eder. Çizimde anne yoktur. Ancak kırmızıya boyanan güneş annenin varlığını gösterse de ilgisinin az olduğunu bizlere söyleyebilir.

2.21.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

2.21.1.Aile Üyelerinden Birinin Eksik Çizilmesi

Çizimde anneye yer verilmemiştir. Bu çocuğun ebeveyne karşı herhangi bir nedenden dolayı göstermiş olduğu kızgınlık, yabancılaşma, reddedilme duygularından olabilir.

2.21.2.Aile Üyelerinin Eksik Çizilen Vücut Uzuvarı

Çizimde babanın kolları çizilmemiştir. Buda babasından beklediği desteği göremediğini gösterebilir(Sayıl,2004).

18.RESİM

2.21.3.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.21.3.1.Renk Seçimi

Çocuk çiziminde pembe, kırmızı, mor, kahverengi ve sarı renkleri kullanmıştır.

Pembe: En romantik ve en narin renktir. İnsanlar üzerinde sakinleştirici etkisi vardır. Çocuk çizimde insan figürlerini çizerken pembe boya kalemını kullanmıştır. Evin çatısını da pembeye boyamıştır. Bu da evin içinde sakin bir çocuk olduğunu gösterebilir.

Kırmızı: Çocuk çiziminde ablayı kırmızı elbiseli çizmiştir. Kırmızı hem güveni ve hayatı, hem tehlikeyi ve ölümü simgeleyebilir. Bu çocuğun kırmızıyı ne niyetle çizdiğine bağlıdır. Ancak genel olarak olumlu duygular uyandırır.

Mor: Çocuk çizimde babaannesini mor kıyafette çizmiştir. Kırmızı ve mavinin karışımı ile elde edilen bir renk olduğu için iki rengin de özellikleri olan sıcaklığı ve soğukluğu birlikte taşımaktadır. Anne babasının güvenine ve desteğine ihtiyaç duyan çocuklar çizimlerinde mor rengi kullanabilirler.

Kahverengi: Kırmızı, sarı ve mavinin karışımı olan bu renk anneyle tuvalet konusunda çatışma yaşayan çocuklarda çizilebilir. Nitekim yapılan görüşmede çocukta

hafif düzeyde enürezis vakası olduğu öğrenilmiştir. Üstelik çocuk çizimde kendisine kahverengi elbise çizmiştir.

Sarı: Çocuk çizimde annesini sarı elbise ile çizmiştir. Sarı renk hastalığı, sıcaklığı, ışıltıyı, iyimserliği ifade edebilir. Ancak bu çizimde yapılan görüşmenin de etkisiyle hastalığı ifade ettiğini ve annesinin sık sık baş ağrıları çektiğini, ev içinde huzursuz olduğunu öğrenmekteyiz(Yavuzer,2011).

2.21.3.2.Kâğıtta Yer Yön Seçimi

Üst kısmı: Sayfanın üst kısmı aydınlığı, rahatlığı, kutsallığı, iyimserliği ve hayalciliği temsil eder. Sayfanın üst kısmına aile bireyleri çizilmiştir.

Alt kısmı: Sayfanın alt kısmı toprağı, bereketi, hafızayı temsil eder. Çocuk çizimde sayfanın alt kısmını boş bırakmıştır.

Ortası: Sayfanın ortası bugünü sembolize eder. Çocuğun içinde bulunduğu ruh halini yansıtır. Çocuk sayfanın ortasına ev ve evden daha büyük olarak bir okul çizmiştir. Bu da şu an okulda bulunduğu için olabilir.

2.21.3.3.İnsan Figürleri

Baş: Çocuk çizimde insan figürlerini çizerken vücut ölçülerine uygun başlar oluşturmuştur.

Saç: Çocuk çizimde ablasının saçlarını bastırarak boyamıştır. Bu durum psikolojik olarak incelendiğinde ablasından fiziki olarak daha üstün olma arzusunda olduğundan sonucuna varabiliriz.

Ağız: Çocuk çiziminde babasının ağızını tebessüm ediyor gibi çizerek onunla ilgili olumlu düşüncelerini yansıtmış olabilir. Çizimde babaannenin ağız oldukça açıktır. Bu durum babaannesiyile daha çok iletişim halinde olduğundan kaynaklanabilir.

Gözler: Çizimde annenin gözleri dikkat çekmektedir. Oldukça iri olan bu gözler aşırı gözlemciliği ifade edebilir.

Kollar ve Eller: Çocuk çizimde herkesin kollarını iki yana açıp onların yakın ilişki kurma isteklerini dile getirmiş olup sevgisini ifade etmiştir. Ancak kendisinin kollarını çizmemiştir. Bu durum çevresiyle kopuk ilişkilerinin varlığına işarettir(Çankırlı,2011).

2.21.3.4.Ev Çizimleri

Çocuk çizimde pembe çatılı, iki tane kahverengi penceresi, kapısı ve tokmağı olan bir ev çizmiştir.

Çatı: Kare evin üstündeki üçgen çatı bir anlamda insan başını temsil eder. Çatı üçgen biçiminde değil, köşelidir. Bu da anne-baba-çocuk üçlüsünün kurulamamış olduğundan kaynaklanabilir.

Pencereler: Pencereler evin dış dünyaya bakan gözleridir. Pencerelerde demir ya da panjur olmaması evin dış dünya ile ilişkilerin güven içerisinde olduğunu gösterir.

Kapı: Evin dış dünyaya açılan çok önemli bir organıdır. Kapı evin ölçülerine göre normal ölçüde ve tokmaklı çizilmiştir. Bu da dış dünyaya açık bir ev olduğunu gösterir.

2.21.3.5.Doğa Figürleri

Çizimde hiçbir doğa figürü kullanılmamıştır.

2.22.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

2.22.1.Aile Üyelerinden Birinin Eksik Çizilmesi

Resimde ailenin tüm üyeleri bulunmaktadır.

2.22.2.Aile Üyeleri Arasına Nesnelere Çizilmesi

Resimde aile üyeleri arasında herhangi bir nesne yoktur. Ancak kendisini en köşeye, babaannesinin yanına, anne ve babasından uzağa çizmiştir. Özellikle babasını kendisinden en uzak olan diğer tarafa çizmiştir. Yapılan görüşmede babanın yurtdışında yaşadığını öğrenmekteyiz. Çocuk bunu resme kendisinden uzağa koyarak resmetmiş olabilir.

2.22.3.Aile Üyelerinin Eksik Çizilen Vücut Uzuvarları

Çocuk çizimde kendisinin kollarını çizmiştir. Bu durum bu organla ilgili işlev bozukluğu olduğunu, çocuğun kendisine güvenmediğini, ailesinden destek görmediğini, sevilmediğini ve kendisini değersiz hissettiğini göstermektedir(Sayıl,2004).

19.RESİM

2.23.4çocuk Çiziminde Detaylar

2.23.4.1.Renk Seçimi

Çocuk çizimde sarı, mavi, kahverengi, yeşil renklerini kullanmıştır.

Sarı: Çocuk çiziminde bulutları, babasını, annesini, küçük kardeşini, evin çatısını sarıya boyamıştır. Sarı renk parlaklığı, ışığı, sıcaklığı, enerjiyi ve kutsallığı simgelediği için olumlu hisler verir. Genel olarak resimde sarı renk hâkimdir. Ailesi tarafından sevilen ve değer verilen çocuklar sarı rengi tercih ederler.

Mavi: Sakinliği ve uyumu ifade eder. Kardeşini mavi boyayla çizerek aralarındaki uyumu ifade etmiş olabilir.

Kahverengi: Çocuk çiziminde evi kahverengiye boyamıştır. Çizimlerinde kahverengi kullanan çocukların korunmaya ihtiyaç duydukları, sevgi ve ilgi özlemi çektikleri söylenebilir. Resimde kendisini çizmeyerek evdeki ona karşı olan ilgisizliği daha iyi anlayabilmekteyiz.

Yeşil: Çocuk çiziminde arkadaşlarının saçlarını yeşile boyamıştır. Yeşil uyumu, mutluluğu, simgeler. Oyun arkadaşının saçını yeşile boyayarak bu uyumu anlatmış olabilir(Yavuzer,2011).

2.23.4.2.Kâğıtta Yer Yön Seçimi

Üst kısmı: Sayfanın üst kısmı aydınlığı, ruhsallığı, kutsallığı, iyimserliği ve hayalciliği temsil eder. Resmin üst kısmında sarı bulutlar ve yağmur damlaları vardır. Bulut aile üyelerini temsil eder. Yağmurunda bereket olduğunu bildiğimiz için çizim uyumu, mutluluğu ifade eden duygular içermektedir.

2.23.4.3.İnsan Figürleri

Çizimde anne, baba, iki kardeş ve kendisi vardır.

Ağız: Çizimde tüm aile üyelerinin ağızları normal ölçüde çizilip bilimsel şekilde belirtilmiştir.

Gözler: Gözler ve ağız çocuk için iki önemli yüz figürüdür. Göz yuvarlağının içine göz bebeği çizmemiştir. Bu da henüz kişiliğinin, özünün farkına varmamış olduğunu gösterir. Göz yuvarlağı oldukça büyüktür.

Bu durum dış dünya ile aşırı ilişki kurma isteğine işaret olmuş olabilir.

Baş: Çizimde aile üyelerinin başları vücut ölçülerine uygun çizilmiştir. Ancak çizimde kendisinin başı vücuduna göre oldukça büyüktür. Bu durum duygusal ve sosyal ilişkide yetersizlik duygusu olmakla birlikte kendini zekâca yaşlılarından geri gören ve anne baba tarafından okul başarısı düşük olduğu için suçlanan bir çocuk olduğunu gösterebilir.

Saç: Çizimde annenin saçlarını bastırarak çizmiştir. Bastırarak çizdiği bu saçlar annesinin ev içinde otorite kurma, söz sahibi olma eğiliminde olduğunu gösterebilir.

Burun: İnsan figürlerinin hepsine burun çizilmiştir. Burun ben algısının geliştiğini gösterebilir.

Kollar ve Eller: Çizimde tüm insan figürlerine kollar çizilmiş olup iki yana açılmıştır. Bu durum aile içindeki sevginin göstergesi olabilir(Çankırlı,2011).

2.23.4.4.Ev Çizimleri

Ev kare tipi modele göre çizilmiştir. Çocukların en çok çizdikleri ev tipi olup çatısı üçgen biçiminde yapılmıştır. Ev kahverengiye boyanmıştır. Çizimlerinde kahverengi kullanan çocukların korunmaya ihtiyaç duydukları, ilgi özlemi çektikleri söylenebilir.

Çatı: Çatı üçgen biçiminde çizilmiştir. Bu durum çocuk-anne-baba üçlüsünün kurulduğunu gösterir. Çatı sarı, mavi renklerine boyanmıştır. Sarı renk olumlu duygular oluşturan bir renktir. Enerjiyi, kutsallığı, sıcaklığı ifade eder. Mavi sakinliği ve uyumu ifade eder. Bu renkleri kullandığı çatıda evin iç huzurunun olumlu olduğu kanısına varabiliriz.

Pencereler: Evin dış dünyaya bakan gözleridir. Pencereler demirlidir. Bu çizim ev sahiplerinin dış dünyaya güvenmediklerini gösterir.

Kapı: Evin dış dünyaya açılan çok önemli bir organıdır. Evin kapısı oldukça geniştir. Dış dünya ile ilişkisi olan bir ev olduğu yorumunu yapabiliriz.

2.23.4.5.Doğa Figürleri

Çizimde doğa figürü olarak sadece sarı bulutlar vardır.

Bulut: Çizimdeki sarı bulutlar aile üyelerini yansıtmaktadır. Ancak mavi olması gereken bulutlar sarıdır. Bu da aile üyelerinin yapması gereken davranışları tam olarak yerine getiremediği için olabilir.

Güneş: Çizimde güneş yoktur. Güneş annenin varlığını temsil eder. Resimde anne vardır. Ancak annenin hissettirdiği olumlu duyguları çocuk çok fazla içinde yaşayamamakta olabilir.

2.24.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

2.24.1.Aile Üyelerinin Eksik Çizilmesi

Resimde aile üyeleri tam olarak çizilmiştir. Herhangi bir eksik bulunmamaktadır.

2.24.2.Aile Üyeleri Arasına Nesnelere Çizilmesi

Çizimde ailesi ile çocuğun arasına ev çizilmiştir. Bu da yaşadığı ilgisiz durumdan dolayı kendisini soyutladığını belirtmektedir.

2.24.3.Aile Üyelerinden Birinin Büyük/Küçük Çizilmesi

Çizimde aile üyeleri normal ölçülerde çizilmiştir.

2.24.3.4.Aile Üyelerinin Abartılı Çizilen Vücut Uzuvarları

Çizimde annenin saçları bastırılarak çizilmiştir. Bu durum annenin evdeki otoritesini göstermektedir. Bununla birlikte küçük kardeşin ayakları bastırılarak çizilmiştir. Bu da ona duyduğu kıskançlığın bir göstergesi olabilir (Sayıl,2004).

20.RESİM

2.24.4.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.24.4.1.Renk seçimi

Çocuk çiziminde pembe ve tonlarını daha çok kullanmıştır. Bununla birlikte yeşil, turuncu, kırmızı ve sarı renklerine de yer vermiştir.

Pembe: Sakin insanların kullandığı bir renk olan pembe, çok sevildiği içinde tercih edilmiş olabilir. Çünkü kız çocukları genelde bu rengi resimlerinde ve kıyafetlerinde daha çok kullanırlar. Ancak yine de bu rengin sakinleştirici etkisi onlarda da mevcuttur. Annesini sevdiği renge boyayarak ona olan sevgisini göstermiş olabilir.

Yeşil: Güveni olan çocuk bu rengi kullanabilir. Nitekim çocuk babasının tişörtünü yeşile boyamıştır. Bu da ailede baba faktörüne duyulan güveni simgeler.

Turuncu: Kendisini ve küçük kardeşini turuncuya boyamıştır. Turuncu sağlık, sıcaklık, iştah, ümit ve iyimserliği ifade eder. Bu da kardeşine karşı iyi duygular beslediğini simgeleyebilir. Aynı zamanda kendisinin sağlık durumunun da iyi olduğunu söyleyebiliriz.

Kırmızı rengi çatı için kullanmıştır. Bu çiziminde de inceleyeceğimiz gibi kırmızı çatı mutlu bir yuvayı simgeler.

Sarı: Sarı renk karamsarlığı simgeler. Kardeşini sarı renge boyayan çocuk kıskançlığını da dile getiriyor olabilir. Çünkü yapılan görüşmede annesinin bu kardeşiyle ilgilendiğini ve babaannenin kendisine baktığını öğrenmekteyiz (Yavuzer,2011).

2.24.4.2.Kâğıtta Yer Yön Seçimi

Ortası: Sayfanın ortası bugünü temsil eder. Çocuğun içinde bulunduğu ruh halini yansıtmaktadır. Sayfanın ortasında iki kardeşinin ortasında oynayan kendisini görmekteyiz. Kolları iki yana açılmış olarak çizdiği kardeşlerini ve kendisini oldukça mutlu olduklarını yorumlayabiliyoruz.

Sol üst köşe: Boş bırakılmıştır. Baba arketipini simgeleyen sol üst köşe boş bırakılsa da resimde babaya büyük çizmesi ona olan sevgisini göstermektedir. Ancak baba sürekli azarladığı için bu faktör çok önemsenmemiş olabilir.

Sağ alt köşe: Anne arketipini simgeler ve sağ alt köşeye iki yana açılmış elleri ve gülen suratıyla, pembe renge boyanmış bir anne çizilmiştir.

2.24.4.3.İnsan Figürleri

Baş: Genel olarak tüm aile bireylerinin başlarını vücutlarına orantılı ölçüde çizmiştir.

Saç: Tüm aile bireylerinin saçlarını normal bir şekilde çizmiştir. Ancak babanın saçlarını bastırarak çizmiştir. Bu da babanın evde otoriter olduğunu, söz sahibi olduğunu çocuğun gözüyle anlamasını sağlar.

Ağız: Ailedeki tüm bireylerin ağızları belirgin bir çizgiyle çizilip gülümsetilmiştir. Ancak babanın ağzı daha mutsuz bir yüzü ifade etmektedir. Bu da babasına sürekli kızmasından kaynaklı olmaktadır.

Kollar: Baba hariç diğer aile üyelerinin kolları iki yana açık çizilmiştir. Bu da o aile üyelerine duyduğu sevgiden gelmektedir.

2.24.4.4.Ev Çizimleri

Kırmızı çatısı ve pencereleri olan pembe rengi bir ev çizmiştir. Bununla birlikte turuncu bir kapı eklenmiştir resme.

Çatı: Mutlu evlerin çatıları kırmızı gibi canlı sıcak renkler olmaktadır. Bacasından duman çıkan evler içindeki mutlu yaşamı daha iyi açıklar.

Pencereler: Dış dünyaya bakan gözler olarak bilinen pencereler perdeli çizilerek aile mahrumiyetini temsil etmektedir.

Kapı: Tokmağı olan bir kapı çizilmiştir. Bu da misafirlerin bol ve misafirperver bir aileyi simgeler(Çankırlı,2011).

2.24.4.5.Doğa Çizimleri

Çimen: Yerlere silikte olsa yeşile boyanarak çizilen çimen mutluluğun ve neşenin sembolüdür.

Bulut: Genellikle diğer aile üyelerini temsil etmektedir. Ancak dikkat çeken bir şey sadece bir tanesinde yağmur yağdırır. Bu da aile üyelerinden birinin güneşin önünü kapatıp yağmuru getirdiği için olabilir.

Resmin geneline yapılan yorumda babanın çok agresif bir kişilik olduğu için anneyi ve diğer aile üyelerini üzdüğü, bu yüzden de çizime bu şekilde aktarıldığı yorumu yapılabilir.

2.25.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Aile üyelerinden herhangi biri eksik çizilmemiştir. Nitekim anne baba birlikte yana yana çizilse de anne çocuktan uzakta çizilmiştir. Bu da çocuğun annenin kardeşlerine gösterdiği sevgiden dolayı kendisinden uzaklaştırdığı için olabilir. Ancak anne faktörü çocukta tam olarak oluşmuştur.

Aile üyelerinden baba büyük çizilmiştir. Bu durum ailede onun sözü geçtiği ve çocuğun ondan çekindiğini gösterebilir. Nitekim yapılan görüşmede babanın sürekli kızdığını öğrenmekteyiz(Sayı1,2004).

21.RESİM

2.25.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.25.1.1.Renk Seçimi

Çocuk çizdiği bu resimde çoğunlukla kırmızı, mor, mavi ve yeşil kullanmıştır. Çocuk annesine karşı öfke de güven de duyuyor olabilir. Ebeveynlerden birinin desteğine ve güvenine ihtiyaç duyan çocuk çizimlerinde mor kullanabilir. Buradan giderek çocuğun nineden destek ve güven beklediğini söyleyebiliriz(Yavuzer,2011).

2.25.1.2.Kâğıtta Yer Yön Seçimi

Üst kısım: Aydınlığı, ruhsallığı ve iyimserliği temsil eder. Çocuk kâğıdın üst kısmını kullanmakla aileye karşı iyimserlik hayallerini kurmuş olabilir.

Alt Kısım: Çocuk resimde sayfanın alt kısmını kullanmıştır.

2.25.1.3.İnsan Figürleri

Ağız: Kapalı, dar çizgi şeklinde ağız insanlarla ilişki kurmaktan çekindiğini gösterir. Çocuk hem ablasının hem de annesinin ağızını kapalı çizgi şeklinde çizmesiyle, hem ablasıyla hem de annesiyle ilişki kurmaktan çekiniyor olabilir.

Kollar ve eller: Kolların hiç çizilmemesi çevreyle kopuk ilişkilerin varlığına işaretler. Nine, anne ve ablasının kollarının olmaması aile bireylerinin arasında yeterince ilgi ve sevginin olmadığını gösterebilir(Çankırlı,2011).

2.25.1.4.Ev Çizimi

Ev çocuğun duygusal yaşamının olduğu merkezdir. Ev güvenliğinin, yaşam garantisinin yansımasıdır. Çocuk, genellikle kullanılan kare tipi ev modelini çizmiştir. Ancak evin üçgen biçiminde bir çatısı yoktur. Üçgen çatı, anne baba çocuk arasındaki ilişkiyi gösterir. Bu durumda bu ilişkinin çok sağlam kurulmadığını görüyoruz.

Çatı: Evin bir çatısı vardır. Ancak çatı üçgen şeklinde değildir. Ne olursa olsun çatısı olan bir ev çizmek, evin güven altında olduğunu ifade eder.

Pencere: Pencereler evin dış dünyaya bakan gözleridir. Pencereleri kafesli evler, ev sahibinin dış dünyaya güvenmediğini gösterir.

Kapı: Evin dış dünyaya açılan organıdır. Aile üyeleri buradan dış dünyaya çıkış yapar, dışardan gelen aile dostları da buradan giriş yaparlar. Ev dış dünyaya kapalı, kendi içine kapanmış bir evdir.

2.26.4-7 Yaş Çocuk Çizimlerinde Aile Konulu Resimlerin Duygusal Yönleri

Çocuğun, çizdiği resimde kendini ve babasını çizmemekle, kendisinin sevgiye, ilgiye muhtaç korunmasız bir çocuk olduğunu düşünebiliriz. Ayrıca resimde aile bireylerinin birinin eksik çizilmesi, boşanmış, parçalanmış, problemliliğini gösterir. Çocuk çizdiği bu resimde babasını resmetmemiş olması, babanın olmadığını ya da pasif olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte ev çiziminden ailenin dış dünyayla çok fazla ilişkili olmadığını anlayabiliriz(Sayı1,2004).

22.RESİM

2.26.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.26.1.1.Renk seçimi

Çocuk resimde siyah, mavi, kırmızı boya kalemi kullanmıştır.

Çocuk çizimlerinde siyah renk karamsarlığı simgeler. Aslında siyah tartışmalı bir renktir. Bir taraftan kötülüğü diğer taraftan da güveni sembolize eder. Baba kollarını açılmış bir şekilde resmedilmiştir. Bu durumda baba güvenilir, güçlü, sevecen, otoriter olduğunu söyleyebiliriz.

Kırmızı olumlu ya da olumsuz anlamlara da gelebilir. Çocuk annesine kırmızı etek giydirmekle anneye karşı sevgi duyduğunu söyleyebiliriz. Kendini de annenin yanında resmetmesi bunu gösterebilir. Kendi de sarı pantolon gitmekle, kırmızı ile sarının uyumunu görmekteyiz. Kırmızının sıcaklığı sarının aydınlığını yansıtmış. Çocuk resimde açık mavi (hatta kalemi bastırmadan) kullanmış olması duygularını kontrol edebilen bir çocuk olduğunu gösterebilir

2.26.1.2.İnsan Figürleri

Kollar ve eller: Çocuk babayı iki yana açılan kollar ile çizmiştir. Burada çocuğun sevecen olduğunu ve baba ile yakın ilişki kurma isteği içinde olduğunu söyleyebiliriz. Bu düşünce anne için de geçerlidir.

Bacaklar: Babanın bacaklarının sağlam ve dengeli çizmesi, babanın kendine özgü bir karakteri olduğunu gösterebilir.

2.26.1.3.Ev Çizimi

Resimde ev çizilmemiştir.

2.26.1.4.Doğa Figürleri

Sayfanın sağ üst köşesinde silikte olsa bir güneş vardır. Güneş çocuk resimlerinde anneyi temsil etmektedir. Bu çizimde anneye duyulan sevgiyi gösterebilir.

Sayfanın üst kısmına çizilen bulutlar aile üyelerini tanımlar. Güneş gibi silik olarak çizilen ve boyanan bu bulutlar aile üyelerinin çocuk açısından varlıklarını ortaya koyarak bize yol göstermektedir(Çankırlı,2011).

2.27.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Çocuk özellikle kâğıdın sol tarafına ailenin tüm bireylerini çizmekle geçmişle ilgili sorunları olduğunu, bilinçaltında bu sorunların yattığını yorumlayabiliriz. Yani geçmiş ile ilgili tanımlanamayan sorunlar mevcuttur.

Ailedeki ebeveynlere kendisini daha yakın çizmesi, kardeşini silik olarak resmetmesi kardeşine duyduğu kıskançlığın bir sonucu olabilir(Sayı1,2004).

23.RESİM

2.27.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.27.1.1.Renk çizimi

Çocuk çiziminde mavi, sarı, pembe, yeşil, kırmızı renklerini kullanmıştır.

Mavi, gökyüzünün ve denizin rengidir. Sakinliği ve uyumu ifade eder. Çocuğun kendine olan güvenini gösterir. Mavi renk kullanan çocuk duygularını kontrol edebilir.

Yeşil, ilkbaharı simgeler. Yeşil hayat demektir. Yeşili bol kullanan çocuk kendine güveni olan uyumlu ve mutlu bir çocuktur. Yaşıtlarına göre daha olgundur.

Sarı, çocukların hemen hemen hepsinin güneşi temsil etmek için kullandığı bir renktir. Ailesi tarafından sevilen çocuklar sarı rengi tercih eder. Çocuk çiziminde güneşi ve evin bir tarafını sarıya boyamıştır. Daha sonra sarının üzerini yeşille boyamaya çalışmıştır. Buradan da çocuğun iç dünyasındaki çalkantıları yeşile boyayarak bahara dönüştürmek istemiş olabilir.

Pembe, en romantik ve en narin renktir. İnsanlar üzerinden sakinleştirici bir etkisi vardır. Çocuk pembeyi toprak olarak boyamada kullanmıştır. Babasını da oraya resmetmiştir.

Kırmızı, hem güveni ve hayatı hem de ölümü simgeleyebilir. Bu çocuğun kırmızıyı ne niyetle çizdiğine bağlıdır. Ancak genel olarak olumlu duygular uyandırır(Yavuzer,2011).

2.27.1.2.Kâğıtta Yer-Yön Seçimi

Üst kısım: Sayfanın üst kısmı aydınlığı ruhsallığı, kutsallığı, iyimserliği ve hayalciliği temsil eder. Sayfanın üst kısmına mavi, kırmızı, sarı renklerini kullanarak gökkuşağı renklerini kullanmıştır. Aynı zamanda köşede güneşi kullanarak çocuk iç dünyasında umutlu ve hayalci olduğunu gösteriyor.

Alt kısım: Sayfanın alt kısmı toprağı, bereketi, hafızayı temsil eder. Çocuk alt kısma evi çizmiştir. Resimde görülen psikolojik durum çocuk baba özlemi içindedir. İlgisiz ve sevgisiz bir aile içindedir.

Ortası: Sayfanın ortası bugünü sembolize eder. Çocuğun içinde bulunduğu ruh halini yansıtır. Çocuk sayfanın ortasına ev çizmiştir.

2.27.1.3.İnsan Figürleri

Baş: Çocuk çiziminde vücut ölçülerine uygun başlar çizmiştir.

Ağız: Çocuk çiziminde aile bireylerini gülümsüyor gibi çizerek onlarla ilgili düşüncelerini yansıtmış olabilir.

Kollar ve Eller: Çocuk çizimde herkesin kollarını iki yana açıp onlarla yakın ilişki kurma isteklerini dile getirmiştir. Babasının ve kendisinin kollarını çizmemiştir.

Kolsuz olarak çizilen ebeveynin çocuk tarafından yeterince ilgi görmediği algılanabilir. Çocuk kendi kollarını da çizmemiştir. Buradan da kendisi de ilişki kurmak istemiyor olabilir(Çankırlı,2011).

2.27.1.4.Ev Çizimi

Ev çocuğun duygusal yaşamının oluştuğu merkezdir. Çocuk dünyasında evin önemli yeri vardır. Çocuk kare bir ev üçgen bir çatı çizmiştir. Üçgen çatı bir anlamda insan başını temsil eder. Mutsuz evlerin bacası yoktur.

Pencere: Pencerelerin evin dış dünyaya bakan gözleridir. Pencere kafenin şeklindedir. Ev sahiplerinin dış dünyaya güvenmediğini gösterir. Aile mahremiyetini ve özelini dış çevre ile paylaşmak istememektedir.

Kapı: Kapı önemlidir. Aile üyeleri dış dünyaya çıkış yapar. Dış dünya ile ilişkisi sınırlı olan evi kapısı küçüktür. Buradan çocuğun ailesinin dış dünyaya kapalı olduğunu söyleyebiliriz.

2.27.1.5.Doğa Figürleri

Ağaç: Meyveli ağaç bolluk, bereketi, başarıyı simgeler. Çocuk meyveli ağaç çizmekle çalışkan, başarılı, sorumluluk alabilen birey olduğunu bize göstermiş olabilir.

2.28.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Ailesi (anne kardeş ve kendi) ile babası arasına nesne çizmekle anne baba arasında geçimsizliğe dikkati çekilir. Çocuk burada baba ile aralarına ev çizmiştir. Yapılan görüşmede babasının sık sık seyahate çıktığını öğreniyoruz. Bu da çocuğu olumsuz yönde etkilemektedir(Sayı1,2004).

24. RESİM

2.28.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.28.1.1.Renk seçimi

Çocuk çiziminde turuncu boya kalem kullanmıştır.

Turuncu, kırmızı ve sarının karışımı ile elde edilen bir renktir. Güneşin doğuşunu ve batışını sembolize eder. Güzel duygular hissettirir. Uzaktan bile seyredilen dikkat çekici bir renktir. Turuncu rengi çocuk çizimlerinde sağlık, sıcaklık, iştah, ümit ve iyimserlik ifade ettiğini söyleyebiliriz(Yavuzer,2011).

2.28.1.2.Kâğıtta Yer Yön Seçimi

Üst kısım: Sayfanın üst kısmı aydınlığı, ruhsallığı, kutsallığı ve iyimserliği temsil eder. Çiziminde ki bütün figürleri üst kısma çizip altı kısmı boş bırakmıştır.

2.28.1.3.İnsan Figürleri

Baş: Çizimde tüm figürlerin başları vücutlarına göre normal ölçüdedir.

Saç: Çocuk çizimde babasının ve ablasının saçlarını bastırarak siyaha boyamıştır. Bu durum fiziksel olarak onlardan daha güçlü olma isteğinden dolayı olabilir.

Kollar: Kollar çizilen anne, baba ve abla da iki yana açılmıştır. Bu durum sevgi gösterisinin olduğunu işaret eder.

Ağız: Çizdiği 3 figürde de gülümseyen bir ağız bulunmaktadır. Mutlu olduklarını gülümseterek ifade etmiş olabilir.

Kulak: Çizimde anne ve babaya kulak çizilmemiştir. Bu durum onların yaptıkları eleştirileri duymak istemediği için olabilir.

2.28.1.4.Ev Çizimi

Çizimde ev çizilmemiştir.

2.29.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

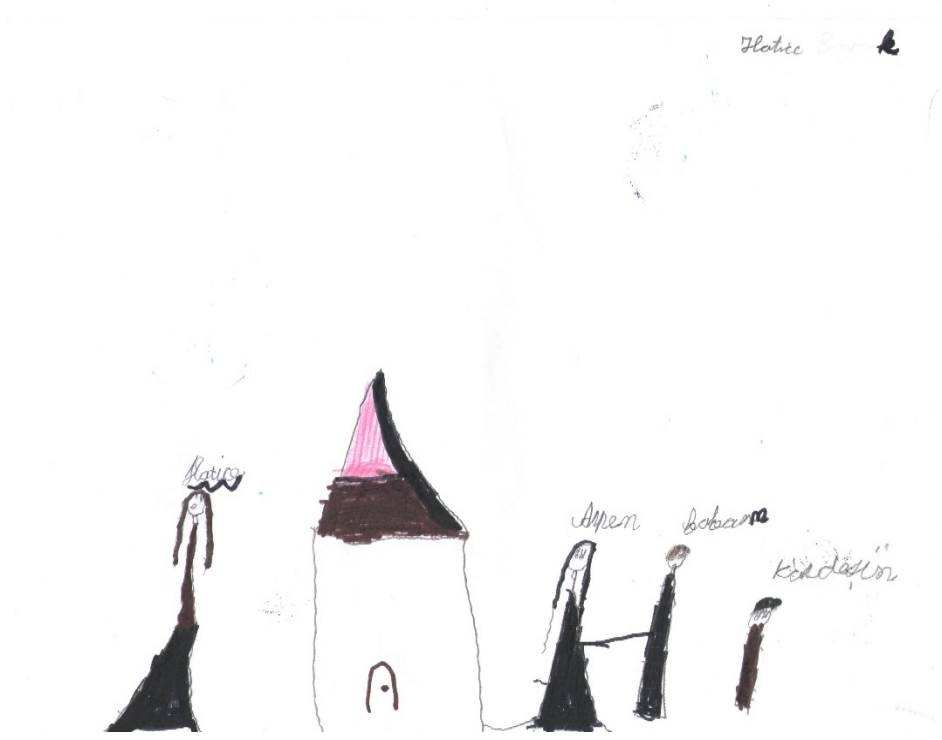
Çocuk çizimde kendisini resme dâhil etmemiştir. Bu durum aile tarafından değer verilmediğinin, adam yerine konulmadığının bir ifadesi olabilir.

Çocuk çizimde babasının büyük çizmiştir. Bu durum ailede babanın otoritesinden kaynaklanabileceği gibi babaya duyulan sevgiden de kaynaklanabilir. Ancak çizimde babanın sol eli büyük çizilmiştir. Bu durum babadan şiddet almış olabileceğini ve otorite sahibi olan babayı temsil edebilir.

Çocuk resmini incelediğimizde her ne kadar ailesiyle mutlu gibi gözüküp onları mutlu çizse de kendisini resme dâhil etmeyen bir çocuk görmekteyiz(Sayı1,2004).

25. RESİM

2.29.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.29.1.1.Renk Seçimi

Çocuk çiziminde kahverengi, pembe ve çoğunluk olaraktan siyah renk kullanmıştır.

Kahverengi kullanması çocuk korunmaya ihtiyaç duyduğu sevgi ve ilgi özlemi çektiğini söyleyebiliriz.

Siyah, çocuk çizim kalemi olarak siyah rengi kullanmıştır. Bu da çocuğun karamsar olduğunu gösterebilir.

Pembe, sakin bir renktir. Evin çatısını pembe ve kahverengi karışık boyamıştır. Huzur ve güven içinde olmak istediğini söyleyebiliriz(Yavuzer,2011).

2.29.1.2.Kâğıtta Yer-Yön Seçimi

Üst kısım: Çocuk sayfanın üst kısmını kullanmamıştır. Buradan çocuğun iyimser olduğunu söyleyebiliriz.

Alt kısım: Toprağı bereketi temsil eder. Çocuk burada ev (ailesi anne, baba, kardeşi ve kendisini) çizmiştir. Yalnız çocuk burada aileden kendisini ayrı çizmiştir.

2.29.1.3.İnsan Figürleri

Anne ve baba kardeşi arasında nesne çizilmesi anne baba geçimsizliğini ortaya koyar. Burada çocuk anne baba arasına ev çizerek ailenin kendisine karşı ilgisizliğine dikkat çekebilir.

Saç: Ebeveynin saçının bastırılarak boyanması otorite kurma aile içinde söz sahibi olmak konusunda ipucu verebilir. Çocuk burada annesinin saçlarını uzun ve koyu olarak çizdiği için annesinin aile içinde söz sahibi olduğunu söyleyebiliriz.

Boyun ve Omuz: Boynun kalın ve kısa çizilmesi çocuğun öfkesini kontrolde problem yaşadığını yansıtır. Burada çocuk kendi resmini çizerken boynunu kalın ve kısa çizmesi bunu gösterebilir.

Kollar ve Eller: Kolların hiç çizilmemesi çevreyle kopuk ilişkilerin varlığına işaret eder. Kolsuz olarak çizilen ebeveynin çocuğa yeterince ilgi göstermediği şeklinde algılanabilir. Çocuk yapmış olduğu bu resimde ne annesi ne babası ne kardeşi ne de kendisine kol çizmeyerek aile bireyleri içinde sevgi ve ilginin olmadığını gösterebilir(Çankırlı,2011).

2.29.1.4.Ev Çizimleri

Kare korumayı, sınırları ve dengeyi temsil eder. Bu resimde çocuk kare şeklinde ev çizmiştir.

Çatı: Evin çatısı siyaha boyanmıştır. Mutsuz evlerin çatısı siyaha boyandığından çocuğun mutlu olmadığını anlıyoruz.

Pencereler: Çocuk çizdiği evde pencere olmaması ev içinde yaşayanların dünyaya açık olmadıklarını gösterebilir.

Kapı: Çizimde kapı vardır. Buradan dışardan eve girenlerin olduğunu fakat ev içinde yaşayanların dışa dönük olmadığını söyleyebiliriz.

2.30.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Çocuk annesi babası kardeşini ve kendisini kolsuz çizmekle ilgisiz ve sevgisiz olduklarını renk olarak ta siyah kullanmakla gelecekte umutlu olmadıklarını karamsar olduklarını söyleyebiliriz(Sayıl,2004).

26.RESİM

2.30.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.30.1.1.Renk çizimi

Çocuk çizimde mavi, sarı, kırmızı, pembe, yeşil, mor ve siyah renkleri kullanmıştır.

Çocuk, güneşi sarı kullanarak çizmiştir. Buradan çocuğun ailesi tarafından sevildiğini söyleyebiliriz.

Çocuk bulutları maviye boyayarak çizmiştir. Buradan çocuk duygularını kontrol edebilen ve kendine olan güveni olabilen bir çocuk olduğunu söyleyebiliriz.

Çok az da olsa diğer renkleri resimde kullanmıştır. Burada da çocuğun geleceğe karşı ümitli olduğunu, geleceğinin daha da iyiye gideceğine inandığını söyleyebiliriz(Yavuzer,2011).

2.30.1.2.Kâğıtta Yer-Yön Seçimi

Çocuk sayfanın tümünü kullanmıştır. Aile resmini sol alt köşeye koymakla ailede bir bütünlük olduğunu söyleyebiliriz. Kendi figürünü aileden biraz uzakta çizmekle de duygusal doyum arayan atılgan bir çocuk olduğunu söyleyebiliriz.

2.30.1.3.İnsan Figürleri

Çocuk anne ve babasını aynı boyda çizmesini onlara hayran olmasına onlarla özdeşleşmesine bağlayabiliriz.

Ailede tüm fertlerin kollarının açık olması çocuğun sevecen ve diğer insanlarla ilişki kurmada zorluk çekmediğini söyleyebiliriz(Çankırlı,2011).

2.30.1.4.Ev Çizimi

Çocuk kare ev ve üçgen çatı çizmiştir. Kare korumayı sınırları dengeyi sembolize eder. Üçgen çatı aile içindeki beraberliği simgeler. Çatının kırmızı olması da bunu kanıtlayabilir.

Evin dış cephesini gökkuşağı renkleriyle boyaması geleceğine dair ümit içinde olması ve iyiye gideceğine dair düşünceler olduğunu söyleyebiliriz.

Pencerelerin küçük olması ailenin fazla dışa dönük olmadığını söyleyebiliriz. Fakat kapının çift kanatlı ve tokmaklı olması misafirperver olduğunu söyleyebiliriz.

2.30.1.5.Doğa Figürleri

Bulutlar aile üyelerini simgeler. Güneş ise anneyi temsil eder. Ailede uyumlu bir tutum sergilediklerini söyleyebiliriz.

2.31.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Çocuk aile bireylerini bir arada çizmiştir. Aile üyeleri arasına nesne koymamıştır. Renkli kalemler kullanarak çeşitli duyguları dile getirmiştir. Ancak resmin geneline bakıldığında abartı çizilen vücut uzvu bulunmamaktadır. Resmi analiz ettiğimizde olumlu durumlar görmekteyiz(Sayı1,2004).

27. RESİM

2.31.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.31.1.1Renk Seçimi

Çocuk çiziminde mavi boya kalem ve çok az pembe boya kullanmıştır. Mavi gökyüzünün ve denizin rengidir; sakinliği ve uyumu ifade eder. Bu da çocuğun kendine olan güvenini gösterir. Mavi renk kullanan çocuk duygularını daha iyi kontrol edebildiğini söyleyebiliriz. Pembe boyanın da insanlar üzerinde sakinleştirici bir etkisi vardır. Buradan da çocuğun sakin bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır(Yavuzer,2011).

2.31.1.2.Kâğıtta Yer-Yön Seçimi

Sayfanın sağ tarafı geleceği, bilimi ve hareketliliği temsil eder çocuk burada genellikle sağ tarafı kullanmıştır buradan da geleceğini daha bilinçli baktığını söyleyebiliriz sol tarafı da kullanmıştır. Buradan da geçmişte fazla önemseydiği bir şey olmadığını söyleyebiliriz

Üst kısma da bulutlar çizmiştir buradan da iyimser ve hayalci olduğunu söyleyebiliriz

2.31.1.3.İnsan Figürleri

İnsan figürlerinde vücut uzuvları normal ölçüde çizilmiştir. Ancak kollar amcada yok sayılmıştır. Amcanın kolunun çizilmemesi amcanın çocuğa yeterince ilgi göstermediğini söyleyebiliriz. Diğer yandan dede, dayı, abla, abi ve babanın kollarının açık olarak resim etmesi, çocuğun onlar tarafından ilgi gördüğünü ve sevildiğini söyleyebiliriz(Çankırılı,2011).

2.31.1.4.Ev Çizimi

Kare ev: çocukların en çok çizdikleri ev tipi üçgen çatısı olan kare evlerdir. Burada kare ev çizmiştir. Sarıya boyamıştır. Sarı parlak bir renk olduğundan ev içerisinde bireylerin uyumlu olduğu söylenebilir

Çatı: Evin bir çatısı vardır. .Çatısı olan bir ev çizmek evin güven altında olduğunu anlatır

Baca: Çocuklar gördüklerini değil hayal ettiğini ve bilinçaltında olanı çizer

2.31.1.5.Doğa Figürleri

Güneş: Resminde güneş kullanan çocuğa göre annesiz çocuk olamayacağını, anneleri kendilerinin odak noktaları olduğu söyleyebiliriz. Güneş ışıklarını içeriden dışarıya doğru yapması da bunu doğrulamaktadır.

Bulut: Bulutlar aile üyelerini temsil ederler. Resimde çizilen bulutlar aile üyelerinin varlığının bilincinde olduğunu göstermektedir.

2.32.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerin Duygusal Yönleri

Resme bakıldığında amcanın kollarının çizilmediğini görmekteyiz. Bu da amcadan yeteri kadar ilgi göremediği için olabilir. Babayı büyük çizmesi onun sevilen biri olduğunu gösterebildiği gibi, otorite sahibi biri olduğunu da gösterebilir(Sayı1,2004).

28. RESİM

2.32.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.32.1.1.Renk Seçimi

Çocuk çiziminde pembe, sarı, mavi ve parlak sarı renkleri kullanmıştır

Pembe, en narin ve en romantik renktir. İnsanlar üzerinde sakinleştirici bir etkisi vardır çocuk evin çatısını pembeye boyamıştır. Bu da sakin bir çocuk olduğunu bizlere göstermektedir.

Sarı, çocuk çiziminde tüm aile üyelerini sarı renge boyamıştır. Burada sarı olgunluğu ve kanaatkârlığını simgelemekte olabilir.

Çocuk abisini, kendisini ve kardeşini mavi boya kalemi kullanarak onlara karşı duygularını kontrol ettiğini söyleyebiliriz(Yavuzer,2011).

2.32.1.2.Kâğıtta Yer-Yön Seçimi

Üst kısım: Sayfanın üst kısmı aydınlığı hayalciliği temsil eder. Sayfanın üst kısmında rengârenk dökülen yağmur damlaları bulunmaktadır. Bu da aile üyelerine karşı gelişen olumlu duyguları olduğunu gösterebilir.

Alt kısım: Toprağı bereketi hafızayı simgeler. Çocuk aile bireylerini sayfanın alt kısmında çizmiştir.

Ortası: Sayfanın ortası bugünü temsil eder Çocuk içinde bulunduğu ruh halini yansıtmıştır. Sayfanın ortasına tüm aile bireylerini yerleştirmiştir.

2.32.1.3.İnsan Figürleri

Çizimde çizilen vücut uzuvlarında herhangi bir anormallik yoktur. Dikkat çeken öge kollardır. Ailenin tüm bireylerinin kardeş hariç kollarının açık olması çocuğun dış dünyaya ilgi duyduğunu insanlarla iletişim kurmayı sevdiğini göstermektedir. Kardeşinin ellerini çizmemesi kardeşinin küçük olduğundan dolayı özgüveninin olmamasına yorumlanabilir(Çankırlı,2011).

2.32.1.4.Ev Çizimi

Ev çocuğun duygusal yaşamının olduğu merkezdir. Ev çocuğun yaşam garantisidir. Çocuk burada evin içerisini göstermeyen duvarla çizerek kendisine güveninin olmadığını gösterebilir. Kendisine ailenin aşırı korumacılığı ile kendine güvenen birey olması engellenebilir.

Kare ev, çocuk karenin üzerine üçgen çatı çizmiştir. Kare ev, korumayı sembolize eder. Üçgen çatı, anne baba ve çocuk arasındaki ilişkiyi temsil eder. Burada çizilen üçgen çatı bu ilişkinin varlığını bizlere gösterebilir.

Pencereler: Pencereler evin dış dünyaya bakan gözleridir. Çocuk burada pencere çizmemekle evin dış dünyaya açık olmadığını anlatmaktadır. Aile özelini dışarıya yansıtmayabilir.

Kapı: Evin dış dünyaya açılan organıdır. Küçük ve kapalı kapı çizmek ev halkının dışarıya kapalı olduğu anlamına gelebilir. Eşi dostu olmayan bir aile olabilir.

2.32.1.5.Doğa Figürleri

Güneş: Çocuk sayfanın sağ üst köşesine güneş görünümünde sarı yuvarlaklar çizmekle annesini ön planda tuttuğunu ve annesi olmazsa hayatta başarılı olamayacağına inandığını söyleyebiliriz

2.33.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Çocuğun resminde görülen anne odak noktası olarak tutmasıdır. Resmin geneline bakıldığında annesiz hayatın olmadığını düşündüğünü söyleyebiliriz. Bununla birlikte ev çizimine bakıldığında çok fazla dış dünyayla ilişkili olmadıklarını anlamlandırabiliriz.

Kardeşin çizilmeyen kolları ona karşı duyulmayan sevecenliği ifade etmektedir. Diğer aile üyelerine göre daha silik çizilmesine de bakılarak kardeş kıskançlığı faktörü etkili olmuştur(Sayı1,2004).

29. RESİM

2.33.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.33.1.1.Renk Seçimi

Çocuk çiziminde mavi boya kalem ve çok az pembe boya kullanmıştır. Mavi gökyüzünün ve denizin rengidir sakinliği ve uyumu ifade eder. Buda çocuğun kendine olan güvenini gösterir. Mavi renk kullanan çocuk duygularını daha iyi kontrol edebildiğini söyleyebiliriz Pembe boyanın da insanlar üzerinde sakinleştirici bir etkisi vardır. Buradan da çocuğun sakin bir yapıya sahip olduğunu söyleyebiliriz (Yavuzer,2011).

2.33.1.2.Kâğıtta Yer-Yön Seçimi

Sayfanın sağ tarafı geleceği, bilimi ve hareketliliği temsil eder. Çocuk resimde genellikle sağ tarafı kullanmıştır. Buradan da geleceğine daha bilinçli baktığını söyleyebiliriz. Çizimde sayfanın sol tarafını da kullanmıştır. Buda bizlere sadece geleceği değil geçmişe de yönelik olduğunu göstermektedir.

Üst kısma bulutlar çizilmiştir. Bulut çocuk resimlerinde aile üyelerini temsil eder. Üst kısmında iyimserliği yansıttığını bildiğimiz üzere aile üyelerine karşı olumlu duygular içindedir.

2.33.1.3.İnsan Figürleri

Çocuk resimde çizdiği insan figürlerini oldukça küçük çizmiştir. Vücut uzuvları bu figürlere uygun biçimdedir. Ancak amcanın kolu çizilmemiştir. Amcanın kolunun çizilmemesi amcanın çocuğa yeterince ilgi göstermediğini gösterebilir. Diğer yandan dedenin, dayının, ablanın, abinin ve babanın kollarının açık olarak resmetmesi, çocuğun onlar tarafından ilgi gördüğünü ve sevildiğini gösterebilir(Çankırlı,2011).

2.33.1.4.Ev Çizimi

Çocuk çizimde evi kare tipi ev modeline uygun olarak çizmiştir. Çocukların en çok çizdikleri ev tipi üçgen çatısı olan kare evlerdir. Çizdiği bu evi sarıya boyamıştır. Sarı uyumu simgeleyen bir renk olduğundan ev içerisinde bireylerin uyumlu olduğu söylenebilir. Evin bir çatısı vardır. Çatısı olan bir ev çizmek evin güven altında olduğunu gösterir.

2.33.1.5.Doğa Figürleri

Çizimde doğa figürü olarak güneş ve bulut vardır. Çocuk resimlerinde güneş anneyi temsil eder. Resminde güneş kullanan çocuğa göre annesiz çocuk olamayacağını, annelerini kendilerinin odak noktaları olarak düşündüklerini söyleyebiliriz. Bununla birlikte güneş ışıklarını içeriden dışarıya doğru yapması da anneye olan bağlılığını göstermektedir. Çocuk resimlerinde bulut aile üyelerini temsil eder. Resimde çizilen bulutlar aile üyelerinin varlığının bilincinde olduğunu söylemektedir.

2.34.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Resimde eksik çizilen vücut uzvu olarak amcanın kolları dikkat çekmektedir. Bu da bizlere çocuğun aile içinde amcasından gerekli ilgiyi göremediğini göstermektedir.

Çocuk resimlerinde güneş anneyi temsil etmektedir. Ayrıca güneşi ifade eden dairenin içinden dışa doğru çizilen güneş ışıkları da anneye olan bağlılığı daha iyi ifade etmektedir(Sayı1,2004).

30. RESİM

2.34.1.Çocuk Çiziminde Detaylar

2.34.1.1.Renk çizimi

Çocuk çiziminde sarı, kırmızı, pembe, yeşil, mor ve mavi renkleri kullanmıştır. Sarı renk ışığı sıcaklığı enerjiyi simgeler. Burada çocuğun sarıyı kullanmasını, özellikle annesini sarıya boyamasını annesine karşı iç huzurunun tam olduğunu göstermektedir.

Kırmızı sıcak bir renktir. Neşe canlılık verir. Burada çocuğun ruhsal etkisini sıcak renkleri kullanmasından anlayabiliriz.

Resmin geneline baktığımızda çocuk neşeli canlı hayat doludur. Kendini evinde mutlu hissetmektedir (Yavuzer,2011).

2.34.1.2.Kâğıt Yer-Yön Seçimi

Çocuk çizimde genel olarak sayfanın ortasını kullanmıştır. Sayfanın ortası bugünü sembolize eder. Orta kısmı annesini, kendisini ve kardeşini çizmesi mutlu bir yuva içinde olduğunu belirtmektedir.

2.34.1.3.İnsan figürleri

Çizimde abartılı ya da eksik çizilen vücut uzvu bulunmamaktadır. Bu da anormal bir durum olduğunu gösterebilir(Çankırlı,2011).

2.35.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

Çizimde anne babadan büyük çizilmiştir. Çocuğun annesini babasından büyük çizmesi evde annesinin daha fazla sözünün geçtiği için olabilir. Babasının ayakları resimde çizilmemiştir. Ayaklarını çizmemesi babasının kendine karşı güvensiz ve yardımsız hissetmesi anlamına gelir. Aynı şekilde çocuk kardeşini de çizerken ayaklarını

çizmemiştir. Bununla birlikte resimde renkli kalp ve yıldızların yapılması çocuğun mutlu bir ailede yaşadığını gösteriyor olabilir(Sayıl,2004).

31.RESİM

2.35.1.ÇOCUK ÇİZİMİNDE DETAYLAR

2.35.1.1.Renk Seçimi

Çocuk çiziminde turuncu kalem kullanmıştır.

Turuncu: Kırmızı ve sarının karışımı ile elde edilen bir renktir. Turuncu renk sağlık, sıcaklık, iştah, ümit ve iyimserlik duygularını ifade ettiğini söyleyebiliriz (Yavuzer,2011).

2.35.1.2.Kâğıtta Yer-Yön Seçimi

Çocuk sadece sayfanın ortasını kullanmıştır. Ortası bugünü sembolize eder. Çocuğun içinde olduğu ruh halini yansıtmaktadır. Çocuk sayfanın ortasına annesi ile kardeşini çizip şu anda bulunduğu konumu dile getirmek istemiştir.

2.35.1.3.İnsan Figürleri

Çocuk çiziminde annesi ile kendini çizmiştir.

Baş: Çocuk çiziminde annesinin başını vücuduna göre oldukça küçük çizmiştir. Bu da sosyal ve duygusal ilişkilerindeki yetersizlikleri gösterir.

Ağız: Çiziminde annesinin ve kendisinin ağızını oldukça açık çizmiştir. Bu da kendisinin insanlarla konuşma isteğini gösterdiği gibi annesinden aldığı eleştirileri de açığa vurabilir.

Kulak: Çiziminde annesinin ve kendisinin kulaklarını çok büyük çizmiştir. Dinlemekten hoşlanan bir çocuk olabileceği gibi çevreden gelen eleştirileri de gösterebilir.

Kollar ve Eller: Çiziminde annesine ve kendisine kollar ve eller çizmemiştir. Bu durum çevreyle kopuk ilişkilerin varlığına işaretler(Çankırlı,2011).

2.35.1.4.Ev Çizimleri

Çiziminde ev çizilmemiştir. Ev hakkında konuştuğumuzda ise evin nasıl bir yer olduğunu bilmediğini söylemiştir.

2.35.1.5.Doğa Figürleri

Çiziminde doğa figürü kullanılmamıştır.

2.36.4-7 Yaş Çocukların Aile Konulu Resimlerinin Duygusal Yönleri

2.26.1.Aile Üyelerinden Birinin Eksik Çizilmesi

Çocuk annesiyle birlikte hapisanede yaşamaktadır. Bu yüzden ki babasını resme dâhil etmemiştir. Bu ona olan ilgisizliğinden de kaynaklanabilir. Çünkü dışarda olan ablayı sayfanın arkasına çizmiştir.

2.36.2.Aile Üyelerinde Eksik Çizilen Vücut Uzuvarları

Kollar annesinde de kendisinde de çizilmemiştir. Bu durum bağımsızlıkla ilgili olabileceği gibi annesinden yeterince sevgi göremediği için de olabilir.

Bu çocuk tezimin en önemli çizimiydi. “Çocuklar içlerinde buldukları durumları olduğu gibi yansıtabilir” tarifime en çok uyan çizim buydu. Nitekim çocuk hapisanede ki annesini ve kendisini çizip destek gördüğü ablasını arkasına çizmiştir. Bununla birlikte içimi acıtan diğer bir konu evi çiziminin olmamasıydı. Çünkü konuşmamız sırasında evin nasıl bir şey olduğunu bilmediği için resme dâhil etmemiştir. Çocuklar gördüklerini yaşadıklarını resme dökebilirler. Bunu bilmeden, düşünmeden yapmış olmaları ise bizim bu resimleri analiz ederken doğruları daha rahat bulmamızı sağlar(Sayı1,2004).

SONUÇ

Çocuğun gerek iç dünyasını, gerekse olaylar hakkındaki tutum ve görüşlerini yansıtmasında özgür ve yalın anlatım biçimi olan resmin önemi büyüktür. Çocuk hakkında elde edilen bilgilerin resim yoluyla desteklenmesi tanı koymada ve tedavi sürecinde yol gösterici olmaktadır.

Resim çizmenin iletişimsel ve dışavurumsal yönü göz önünde bulundurularak çocuğun dünyasının yansıtılıp açıklanması, anlatabilme ve anlaşılabilme gereksinimlerinin karşılanması gerekliliği gözden kaçırılmamalıdır. Resim yaparken çocuk anlatmak istediğini ifade edebilmek için içerik, stil, biçim, renk, çizgi ve kompozisyon gibi birçok bileşeni sentezleyerek düzenlemeler yapar.

Bu araştırma normal gelişim gösteren veya özel gereksinimli 4-7 yaş arasındaki 31 çocuğun çizdiği resimlerden ve resimlerin duygusal yönlerinden oluşmaktadır.

İlk çocuk çizimine baktığımızda genel olarak her rengi kullansa da kendisini mor boya kalemiyle, anne ve babasını kendisinden uzakta, kendisini sayfanın diğer tarafında çizen bir çocuk görülmektedir. Araştırma sonucunda mor boya kaleminin sorumluluk alma bilincinde olabildiğini anlamlandırdığımız bu resimde, çizimi yapan çocuğun yeni bir kardeş beklediğini öğrenmekteyiz. İkinci resimde kendisini en sevdiği renk olan pembeye boyayarak ailesini resme dâhil etmeyen ve meyve veren bir ağaçla kendisinin başarılı olduğunu anlamlandırdığımız bu çizimi yapan çocuğun bir kardeş beklediğini öğrenmekteyiz. Üçüncü resimde özel gereksinimli, kendisini annesinin hemen yanında, babasını kendisinden uzakta ve elleri olmadan, sol alt tarafa ablayı yatmış bir durumda çizilen bir çizim görülmektedir. Yapılan görüşmelerle çizimin sol alt tarafında yani kolektif bilinçaltında uzun süre yatakta tedavi görmüş bir abla olduğunu ve çocuğun tüm ihtiyaçlarını anne karşıladığı için babasına karşı uzaklaşan ve bunu babasının kollarını çizmeyerek anlamlandırılabilmiş bir çizim görülmektedir. Dördüncü resimde sadece yeşil boya kalemini kullanarak çevresiyle uyumlu ve mutlu bir çocuk olduğunu anlamlandırabildiğimiz bu çizimde, ablalarını ve kendisini resme dâhil etmemiş, yeni doğan kardeşini annesine çok çizdiğini görmekteyiz. Yapılan görüşmelerde ablaların şehir dışında eğitim gördüğü için çocukla çok fazla vakit geçirmediğini öğrenmekteyiz. Beşinci resimde kendisini olduğundan büyük çizen babasıyla arasına nesne koyan ve diğer kardeşlerini kendisinden daha küçük çizen bir çizim görülmektedir. Yapılan görüşmelerde babanın ülke dışında olduğu için aralarındaki duygusal mesafeyi anlamlandırabildiğimiz bu resimde kardeş kıskançlığı bulguları düşünülmektedir. Altıncı

resimde kendisini siyaha boyamış, ailesini kendisinden uzağa çizmiş, ablasının olduğundan daha uzun, keskin tırnakları olan bir çizim görülmektedir. Yapılan görüşmelerde çevresiyle olumsuz davranışlar sergileyen, anne çalıştığı için ablasıyla daha sık görüşen ve ablasından şiddet gören bir çocuk olduğunu öğrenmekteyiz. Yedinci resimde evli olan abla ve abiyi resme dâhil etmeyen otorite sahibi olduğunu öğrendiğimiz babasını oldukça büyük çizen bir çizim görülmektedir. Sekizinci resimde oldukça sevgi gösterdiği ablasının büyük çizilmesi dikkat çekmektedir. Dokuzuncu resimde kendisini silik bir şekilde çizen siluet görülmektedir. Ailesiyle iletişiminin sağlıklı olmadığını öğrendiğimiz bu çizimde abla kendisine diğer aile üyelerinden daha yakın çizilmiştir. Onuncu resimde üçgen tipi çatı modelinin olmadığı çizim anne-baba-çocuk ilişkisinin sağlam kurulmadığının göstergesi olabilir. Nitekim kendisini resme dâhil etmeyen çocuk yapılan görüşme sonrasında da bu düşüncüyü desteklemiş olmuştur. On birinci resimde dikkat çeken unsur çizilen Esmâ Abla'nın büyük çizimidir. Yapılan görüşmelerde ablaya oldukça fazla duyulan sevgi görülmektedir. On ikinci resimde çizilen baba figürünün büyüklüğü dikkat çekmektedir. Yapılan görüşmeler ailede babanın sözü geçtiği ve otoritenin onda olduğu öğrenilmiştir. On üçüncü resimde oldukça küçük çizilen kardeş dikkat çekmektedir. Bu çizim kendisine duyulan yoğun ilgiden sonra dünyaya gelen kardeşe duyulan kıskançlığın göstergesi olabilmektedir. On dördüncü ve on altıncı resimlerde babanın büyük çizimi dikkat çekmektedir. Diğer resimlerde de örnekleri olduğu gibi bu durum otoriteden kaynaklanabilmektedir. On beşinci resimde dikkat çeken unsur anne ile baba arasına çizilen yeni doğacak kardeşin çizilmesidir. Bu durum kardeş kıskançlığının belirtileri olabilmektedir. On yedinci resimde çizilen tüm insan figürlerinin kolları iki yana açık çizilmiştir. Bu durum çevresiyle olumlu ilişkiler kuran çocukların çizimlerinde sıkça rastlanılabilmektedir. On sekizinci resimde dikkat çeken unsur baba ile çocuk arasındaki uzaklıktır. Yapılan görüşmelerde babanın yurtdışında çalıştığı öğrenilmektedir. On dokuzuncu resimde dikkat çekilen unsur annenin bastırılarak boyanmış saçlarıdır. Bastırılarak boyanmış saçlar otorite kurma isteğini ifade edebilmektedir. Nitekim yapılan görüşmeler de bunu desteklemektedir. Yirminci resimde dikkat çeken unsur annenin çocuktan uzağa çizilmesidir. Bu durum yapılan görüşmelerle desteklenince kardeş kıskançlığının varlığından söz edilebilmektedir. Yirmi birinci resimde dikkat çeken unsur aile bireylerinin eksik çizimidir. Yapılan görüşmelerde çocuğun parçalanmış bir ailede olduğunu öğrenmekteyiz. Yirmi ikinci resimde dikkat çeken unsur kardeşini silik çizmiş olması dikkat çekmektedir. Bu durum kardeş kıskançlığının belirtisi olabilmektedir. Yirmi üçüncü resimde dikkat çeken unsur baba ile

diğer aile bireyleri arasına nesne koymuş olmasıdır. Bu durumun babanın sık sık seyahate çıkmış olduğundan kaynaklanabileceği yapılan görüşmelerle desteklenmiştir. Yirmi dördüncü resimde dikkat çeken unsur kendisini resme dâhil etmemesidir. Bir diğer unsur ise büyük çizilmiş babasının elleridir. Yapılan görüşmelerde çocuğun babadan fiziksel şiddet gördüğü ve böylelikle kendisini aileden uzaklaştırdığı sonucuna ulaşılmaktadır. Yirmi beşinci resimde dikkat çeken unsur aile üyelerinin kollarının çizilmemesidir. Aile incelendiğinde aile içi iletişimin sağlıklı olmadığı öğrenilmektedir. Yirmi altıncı resimde aile üyelerinin tam olması ve hepsinin oldukça mutlu çizildiği görülmektedir. Yapılan görüşmelerde bu bilgiler desteklemektedir. Yirmi yedinci resim de diğer resimlerde örnek olduğu gibi baba otoritesini ifade etmektedir. Yirmi sekizinci resimde dikkat çeken unsur anneye duyulan sevgi olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumu annenin vücut uzuvları ve açık olan kolları desteklemektedir. Yirmi dokuzuncu resimde dikkat çeken unsur güneşin içinden dışına doğru çizilmiş güneş ışınlarıdır. Bu durum annesine bağlı olan çocukları ifade etmektedir. Nitekim yapılan görüşmeler bu bağlılığı desteklemektedir. Otuzuncu resimde dikkat çeken unsur babanın çizilmeyen ayaklarıdır. Bu durum babanın kendisine karşı güvensizliğini, ailede pasif rol oynadığını çocuklarına yansıtmasından kaynaklanabilmektedir. Yapılan görüşmelerde ailede annenin babadan daha çok sözünün geçtiği bilgisine ulaşılmıştır. Otuz birinci resim hapisanede annesiyle yaşayan bir çocuğun çizimidir. Yaşadığı bu ortamı annesiyle kendisini kâğıdın bir tarafına, diğer aile üyelerini kâğıdın diğer tarafına çizerek göstermeye çalışmıştır. Nitekim çizimde evi neden çizmediğini sorduğumda, evin nasıl bir yer olduğunu bilmediğini ifade ederek çocuk çizimlerinin onların psikolojik durumlarını tanımlamada en iyi araçlardan biri olduğunu göstermiştir.

Resmin yalnızca teknik, biçimsel ve estetik değerlerinin ortaya konması çocuğun iç dünyasını yansıtmada yeterli olmayacaktır. Bununla birlikte çocuğun aile yaşantısının gözlemi yapılarak çocuk çiziminin geçerliliği ve güvenilirliği sağlanmalıdır.

Bu bağlamda, çocukların bireysel ve kültürel bakış açısıyla yaşamı anlamlandırılırken bir şeye yüklediği anlam katmanlarını ayrıştırabilmek ve resimsel anlatımla ifade edilen anlamları irdeleyerek eğitimcilerin kullandığı tanı tekniklerini çeşitlendirebilmek bu araştırmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Ana Britannica

Arıcı,B.,(2008). Resim, Psikoloji ve Çocuğun Dünyasında Resim, *Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık Dergisi*,2,19.

Bayraktar,R.,& Sayıl,M.(1998). Çocukların Resimlerine İlişkin Kuramsal Görüşler ve Derinlik Çizimi. *Psikoloji Dergisi*, 6(22), 79-85.

Buyurgan, S.ve Buyurgan, U.,(2007). Sanat Eğitim ve Öğretimi, 2. Baskı. Pegem Yayıncılık, 304 s., Ankara.

Çankırlı, A.,(2008). Çocuk Resimlerinin Dili. 2. Baskı, Zafer Yayıncılık, İstanbul.

Duralp, E.,(2012). Hastanede Yatmış Olan Okulöncesi Çocuklarının Yaptıkları Resimlerin İncelenmesi, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1),249.

Dülger, N.,(2008). 6-11 Yaş Öğrencilerinin Ailesel ve Bireysel Özelliklerinin Resimlere Yansımaları. Yüksek Lisans Tezi(basılmamış), Süleyman Demirel Üniversitesi, 139 s., Isparta.

Eyüpoğlu, Sabahattin ; “Çocuk ve Sanat” Tıpta Yenilikler: Çocuk Sayısı, Sayı7, İstanbul, 1962.

Kırıışloğlu, O.,(2002). Sanatta Eğitim, Görmek, Anlamak, Yaratmak, Pegem A Yayıncılık, s.83, Ankara.

Özalp,K.,(2009). 5-6 Yaş Sanat Etkinliklerinde Casey’in Uygulanmasına Dayalı Durum Çalışması. *İdil Dergisi*, 10,132.

Özbaş, H.,(2007). Ulusal ve Uluslararası Düzenlenen Çocuk Resim Yarışmalarının Sanat eğitimindeki Yeri ve Önemi. Yüksek Lisans Tezi(basılmamış), Gazi Üniversitesi, 88 s., Ankara.

Samurçay, N.,(2006). ocuk ve Resim, Artist,(6) 22-27.

Sayıl, M.,(2004). ocuk izimlerinin Klinik Amaçlı Kullanımı zerine Bir Değerlendirme. *Türk Psikiyatri Yazıları*, 7(14), 1-13.

Şenel, S., ocuk Resminde Aile ve Plan Algısı. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim-İŞ Eğitimi Sanat Dalı Master Tezi, İstanbul: 1995, s.3-41.

Türkcan,B.,(2013). ocuk Resimlerinin Analizinde Gsterebilimsel Bir Yaklaşım. *Edam Dergisi*,13(1),585-607.

Uluğ, O.,(1997). Oyun Psikolojisi: Niçin Oyun? Çocuğun GeliŐiminde ve çocuğu Tanımada Oyunun nemi, 1.Baskı, İstanbul, Göçebe Yayınları, s.48-61.

Yavuzer,H.,(2011). Resimleriyle ocuk, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yolcu,E.,(2001). Sol Yanlı ocuklarla Sanatsal Yaratıcılık(12-15 yaş grubu çocuklar üzerinde inceleme). Doktora Tezi(basılmamış), Marmara niversitesi, 126 s., İstanbul.

EKLER

Beth

* Lavin ve Berat Eyyubun
abi ve ablasının çocukları
fakat onların kendi çocukları
olduğunu iddia ediyor.

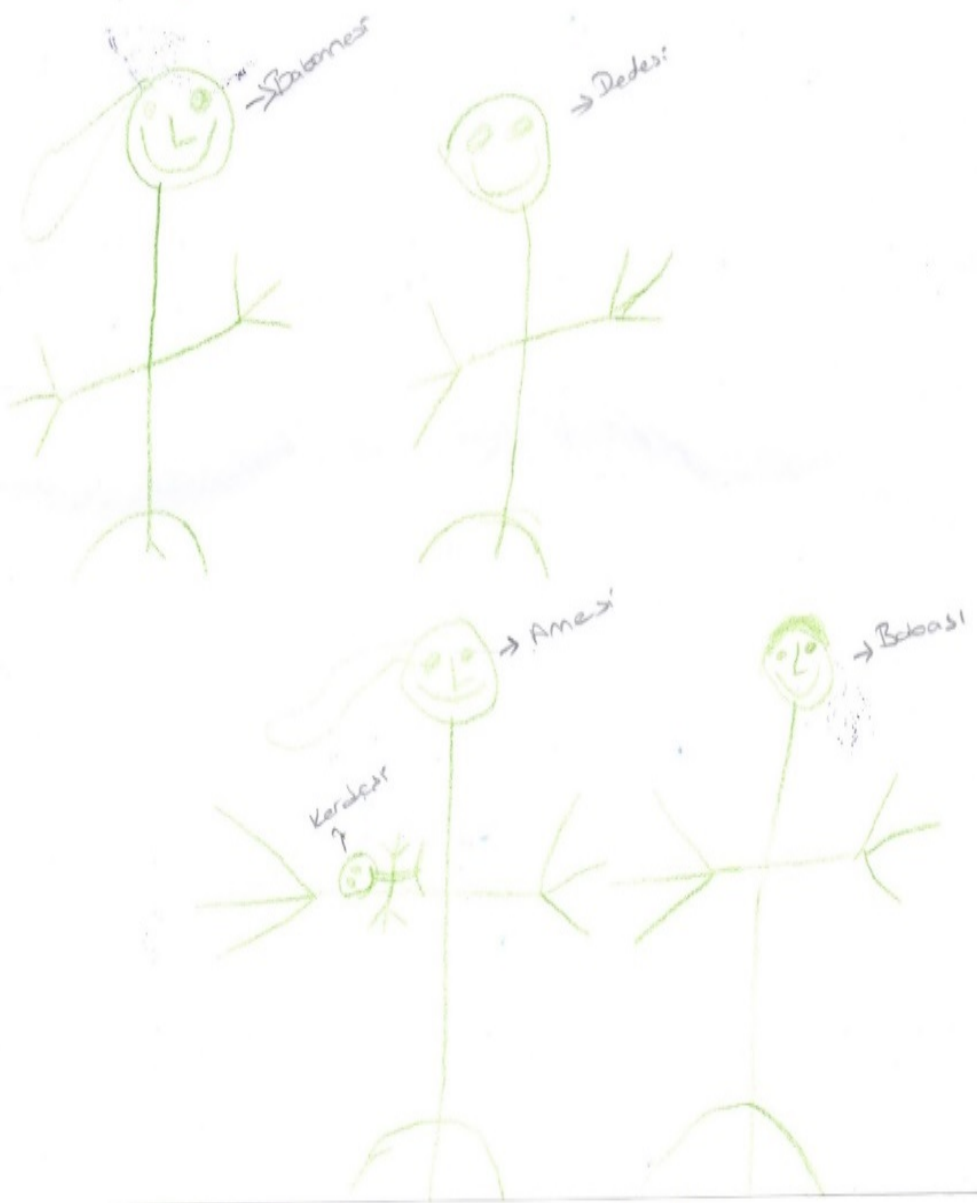

Halil İbrahim

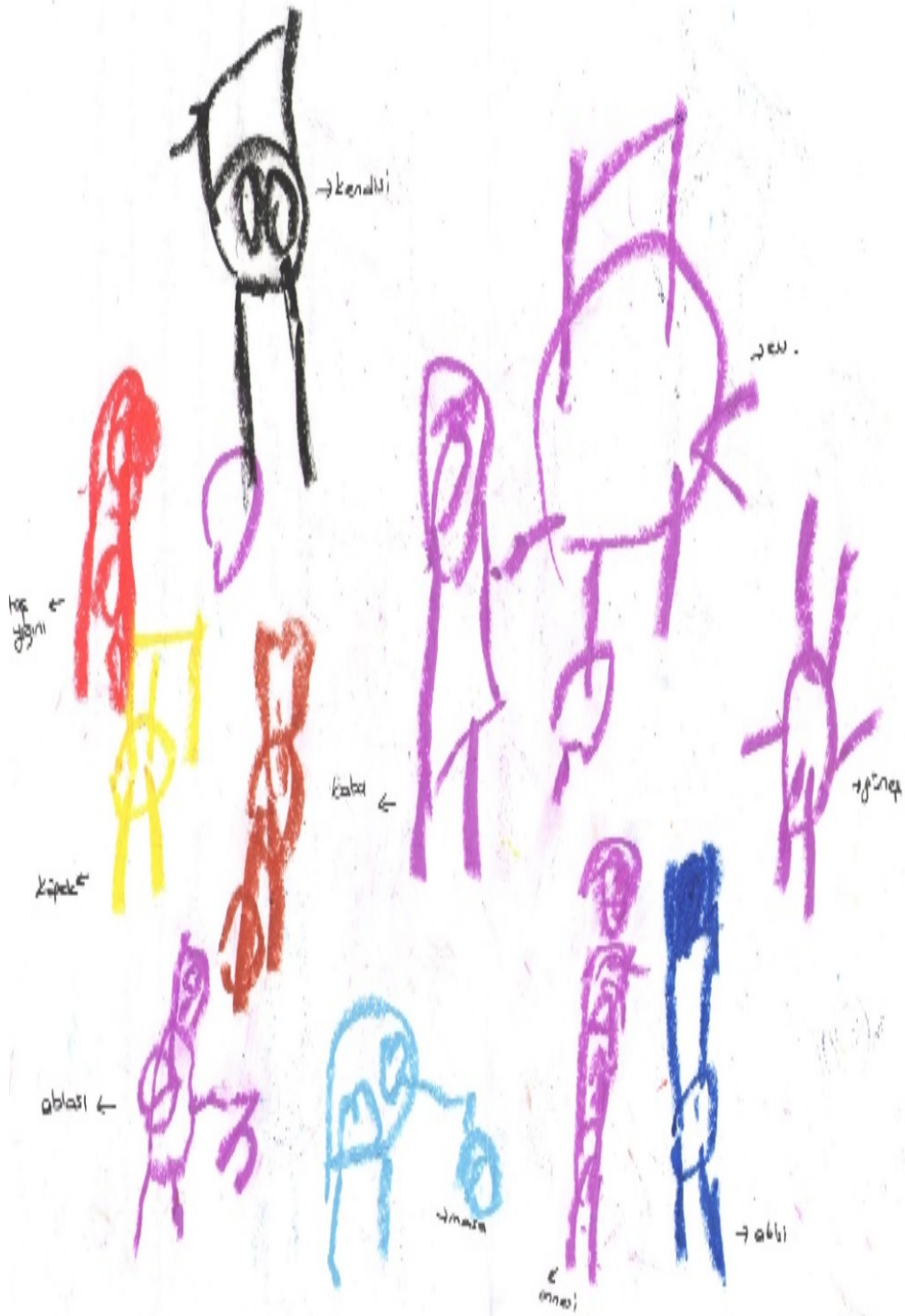
AZRA

* Ablaları ve kendisini çizmemiş.

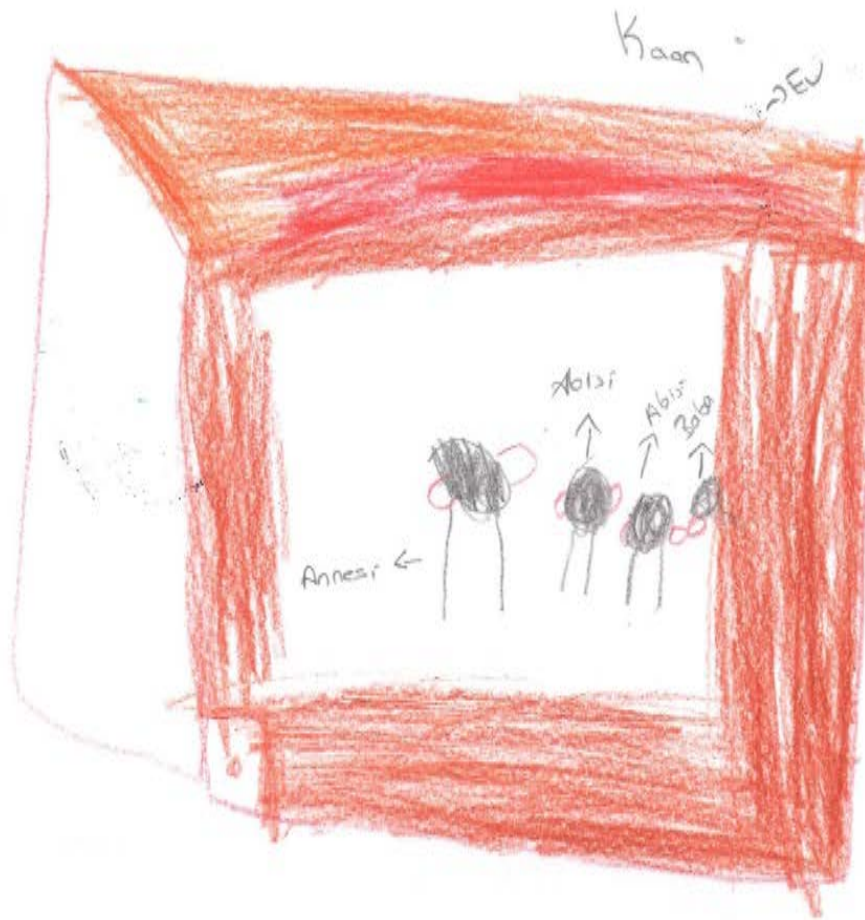
* Lavin ve Berat Eyyubun
abi ve ablasının çocukları
falcat onların kendi çocukları
olduğunu iddia ediyor.

*Hoşgör doğur.

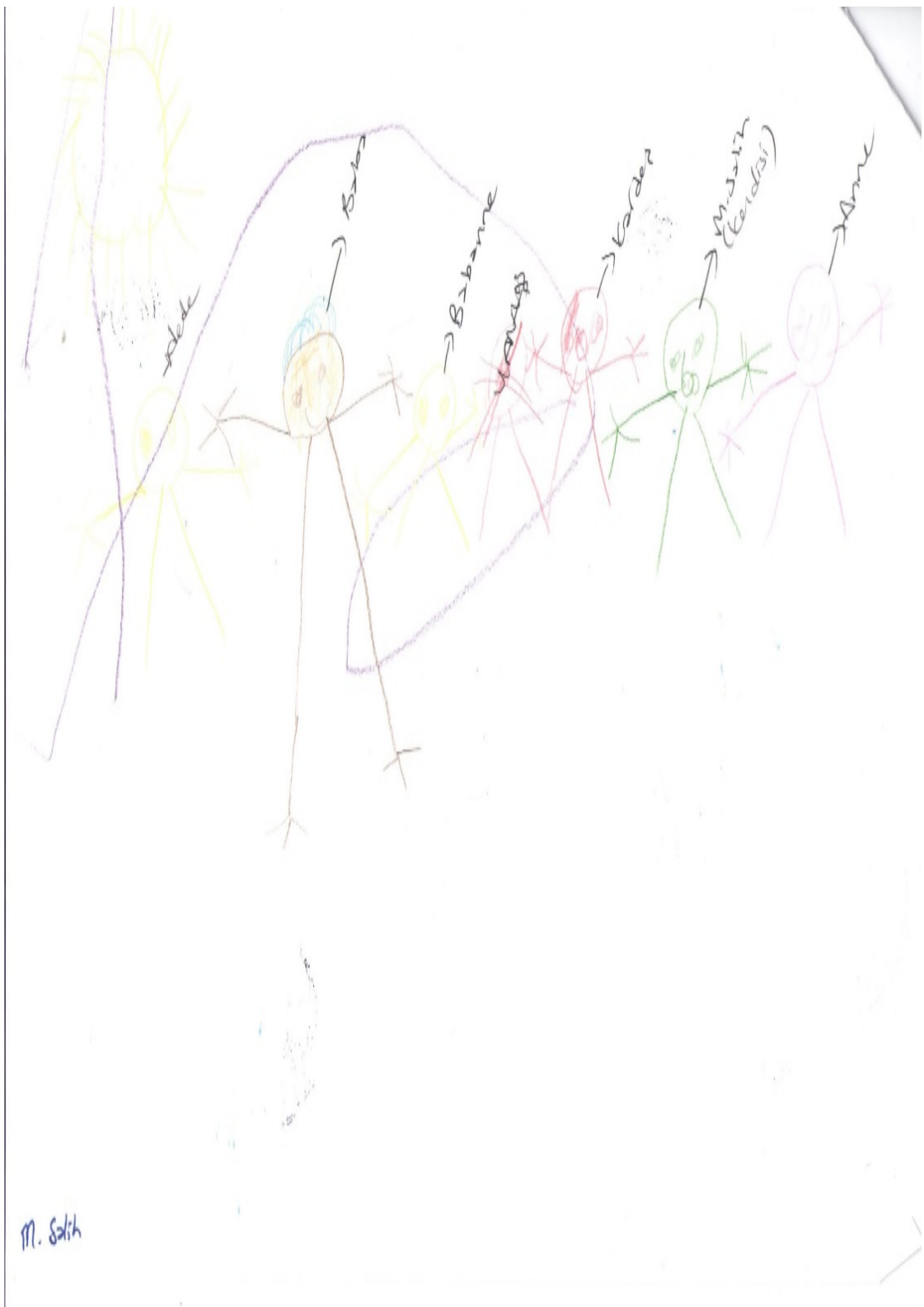

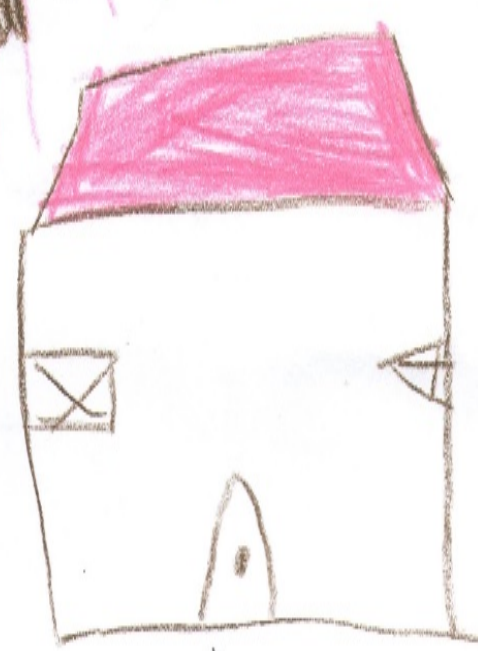
Fotma

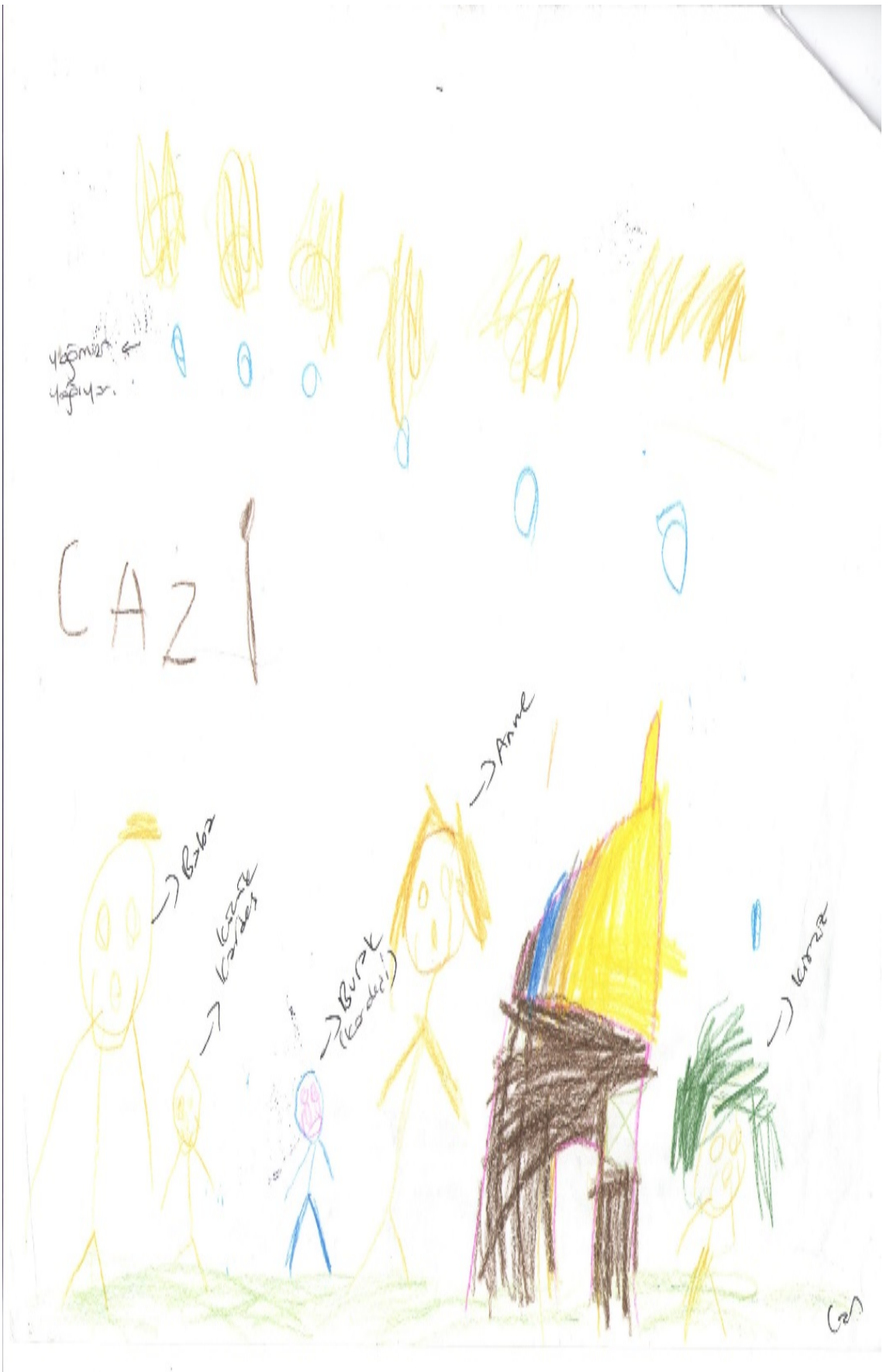
Aye

Okul

Evi

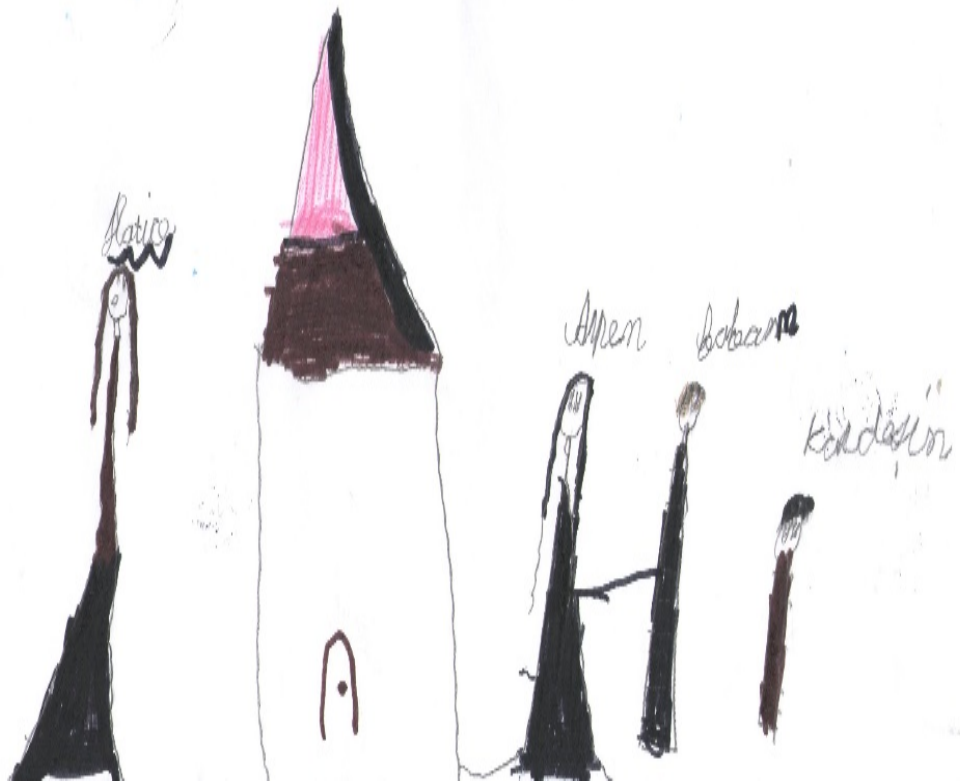

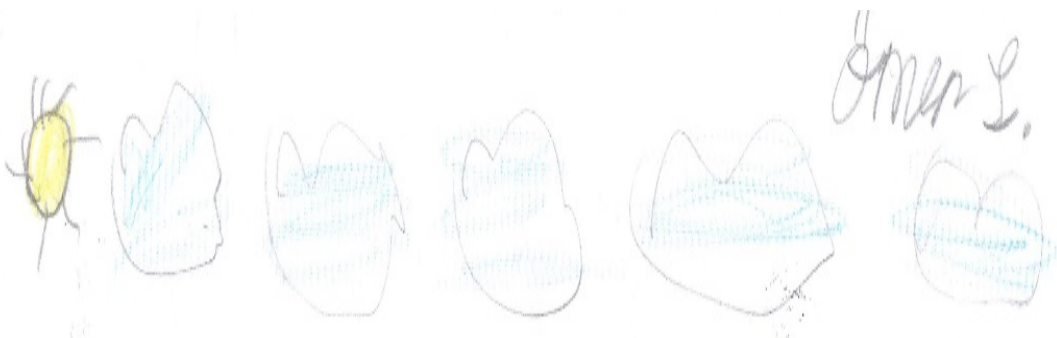
ERDEM

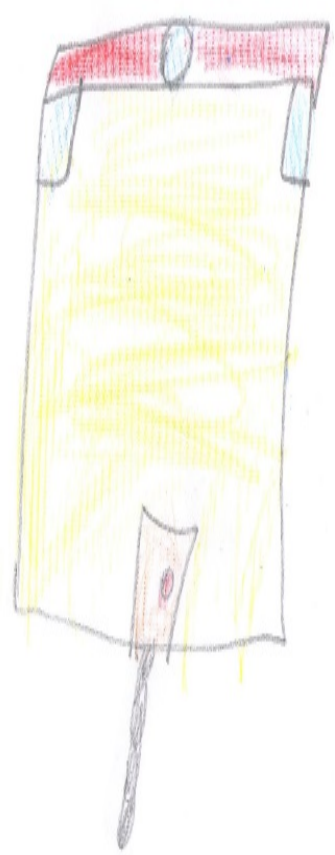
Flotice 2014

Ames S.

Ömer

Saygı

